No. ११५२ क

Title वामकेश्वर तन्त्रम्

Author

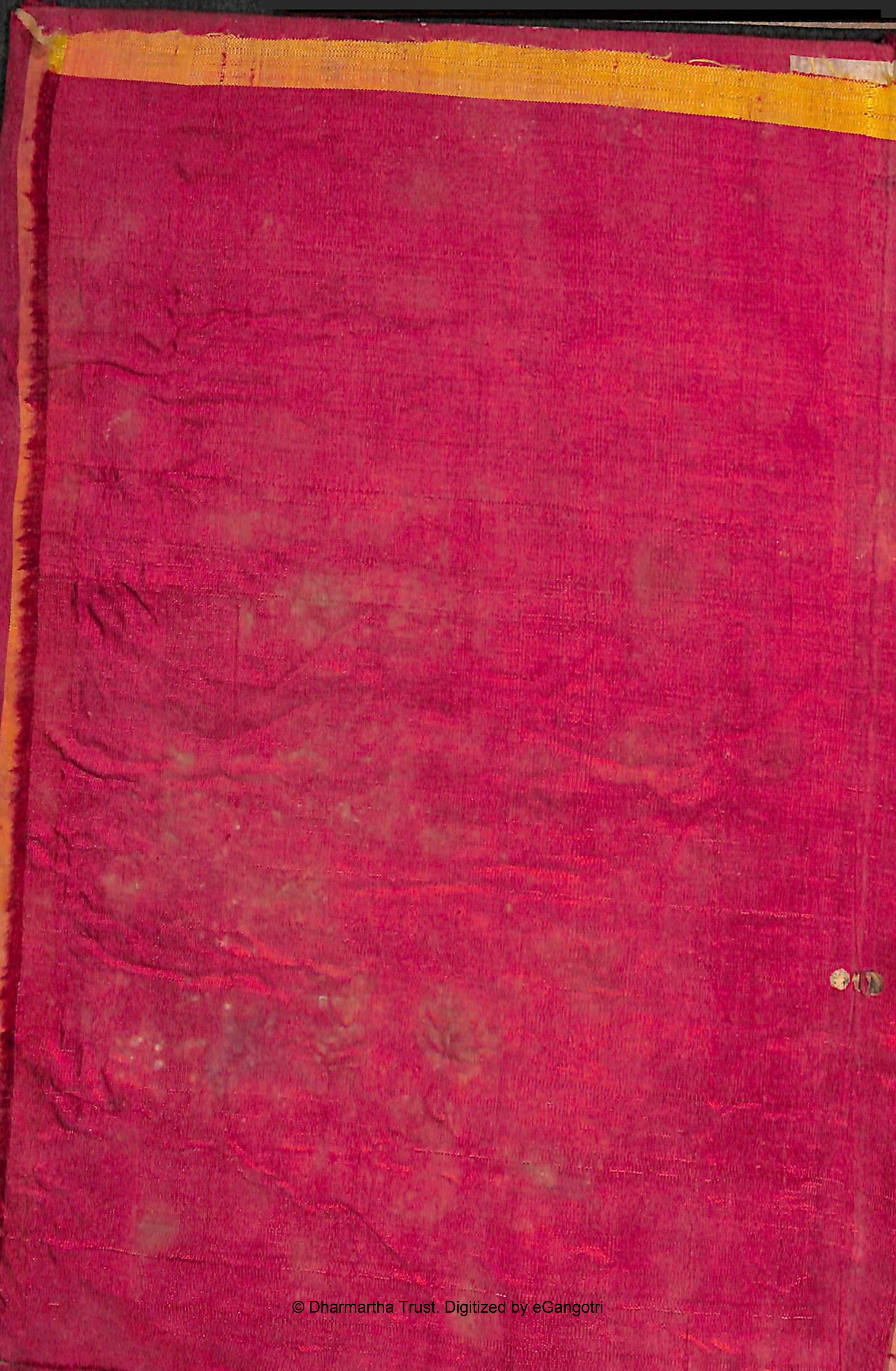
Extent ६३ पत्र Age

Subject तन्त्र

वामकेश्वरतंत्र

नं० ११५२

33

नं॰ ११५२ - क

ज्ञानेश्वर तन्त्र

घडे पत्राणि

नकाई

कर्त्ता/जयद्रथ

पूर्ण

वामकेश्वरतन्त्र

वा॰ नं॰ ८

ॐश्रीगणेशायनमः श्रीगुरवेनमः ॐस्वस्वा
भिभावपरिज्जृंभणसारचक्रचक्रेश्वरीमयन
यानवभासस्वरूपा आभासयंत्यनुदेवत्रिपुरा
स्तु सर्वं सर्वात्मकत्वकलनेन निजात्तराणाम्
दै॰ जयंतिपरमानविस्तानामृतनिर्भराः पूर्वे
श्रीदीपिकाचार्यप्रभृतयोगुरवोमम परकृत
ज्ञकल्पनामयतिमिरंव्यापोहायमनाक् ।
श्रीवामकेश्वरमतव्याख्यानमितंममोद्यमोयायम् ॥
इहखलुकश्चनपरानुजिघृक्षापरतयावतीर्णा
र्णश्चिन्नरहस्येतच्छास्त्रगर्भीकारेणभक्तिना
रतम्यान्योनःप्रश्नेनसमुचितनमस्कार्यनमा
स्कारंकरोतितंत्रावतारकः ॥ ॐगणेशग्रह
नक्षत्रयोगिनीराशिरूपिणीं देवींमंत्रमयींनौ
त्रिपुरा नित्यादि पाठः मिमातृकापीठरूपिणीम् ॥ इहनविद्यामातृका
परेतिपश्चभिरक्षरैस्तत्स्वरूपोभगवतीमातृका
मन्त्रद्यासाशक्तिर्जगद्बालकथितासमवा
यिनीत्यादिनोक्ताभिद्यादित्रिपुरापरमाशक्ति
त्रिपे॰ रायाज्ञानादिनःस्थूलसूक्ष्मविभागेनत्रैलो।
क्योत्पत्तिमातृकेत्यादिनावक्ष्यमाणस्वरूपो गुरू स॰
भिरपि । चितिःप्रत्यवमर्शात्मापरावाक्स्वरसो
दिता स्वातंत्र्यमेतन्मुख्यंतदैश्वर्यंपरमात्मनःसा
स्फुरत्तामहासत्तादेशकालाविशेषिणी सैषासा

रनयाप्रोक्ता हृदये परमेष्ठिन इत्यादिना निरूपि
तां परां हं परामर्शसारां पश्यन्तीं परमेश्वरीं वाच्यवा
चकात्मनो विश्वस्य जननीं स्वातन्त्र्यात्मिकां शक्ति
मेकाकीन रमाम्यहमिति वचनादास्यास्स्टेक
रूपेण वपुषा चेन्महेश्वरः महेश्वरानंसं विन्नं
नदत्वत्तद्वदादिवदित्याद्युक्तयुक्त्या च वह्निरूलि
लसयिषयोन्मिषंती श्रीमत्त्ररवाहनदत्तस्तूवि
ता कचटतपयशागणेशग्रहाधीशानत्तत्वरा
घीश्वरी योगिनी वाच्यगर्भत्यादिं भगणागण
श्लेषावर्गाश्च कीरजीवत्रयश्च कथानेश्वरायां।
वर्णाक्रमेणैकथिनाग्रहषट्कयुक्ताः इन्दोर्भु
एवस्यचसिनासिनपक्षयोगक्षादोपनापजन
कोकथिनोयशो विन्यायुक्तानदीशाग्रहाद्वा
दशांमंडलभगणस्तत्रार्धे सिंहनोरविर्नाथ्याः क
र्कटतः प्रतिलोमाक्षश्शीनप्याम्यैपिनदानादिसु
के: पारंपर्येणसाला स्वनदुथिष्ठानं नतत्राणि
योगिन्यस्तनद्रहादियोगभाक्कात्यतिपदाया।
त्तिष्ययश्राहत्यानदवसैवनैर्नैदीयमाना ब्राह्मा
द्याश्चपिशाचयोमेघाद्याश्च नक्षूपिणी कालः।
सूर्यादिसंचारइतिमहाग्रहूदिनलक्षणकाल।
रूपनयाप्रस्फुरंतीमित्यर्थः न केवलमेव याव
देशारूपनयापि प्रस्फुरंतीत्याह पीठरूपिणीमि

वा॰ तं॰ २ ति पीठशब्देन पीठस्य मातृकाप्रोक्ता इति सकल
जगदाधारमात्रवाचित्वेप्यत्र तदविनाभावित्वा
देशाध्वाक्षिप्यते इति देशरूपतयाप्यवभासमा
नामित्यर्थः अयमत्राशयः परैव हि संवित्स्वातंत्र्या
त्स्वयमेव विश्वमवविभासयिषुः मूर्तिवैचित्र्यतो
देशक्रममाभासयत्यसौ क्रियावैचित्र्यनिर्भासा
त्कालक्रममपीश्वर इति दिशा मूर्तिवैचित्र्यावभा
स्थूल॰ सनेन परसूक्ष्मरूपतया कलातत्त्वभुवनात्मना प्रस्फु
रन्ती देशाध्वानमवभासयति क्रियावैचित्र्यनिर्भा
सनेनापि वर्णमंत्रपदात्मना कालाध्वानमपीति
षड्विधाध्वमयनिखिलविश्वरूपतया प्रस्फुरती
ति यदाहुः तत्र क्रियाभासनं यत्सोध्वा कालाख्य उ
च्यते वर्णमंत्रपदाभिख्यमत्रास्ते त्रितयं स्फुटं य
न्मूर्त्यवभासांशः स देशाध्वा निगद्यते कलातत्त्व
पुराभिख्यमंतर्भूतमिह त्रयं त्रिकाध्वायत्र प्रत्येकं।
स्थूलं सूक्ष्मं परं वपुः यतोस्तितेन सर्वोयमध्वा ष
ड्विध उच्यते इति। एतदपि षाडध्वेनापीयमेवाव
भासत इत्याह मंत्रमयीमिति मंत्रशब्देन चात्र समा
पिशिवादयः सकलान्ताः प्रमातार उपलक्ष्यन्ते इति
निखिलरुद्रक्षेत्रज्ञादिमयतयाप्यवभासमानामि
त्यर्थः तदेवं प्रमातृप्रमेयात्मतामयत्वेप्यप्रच्यु
तप्राच्यस्वरूपैवेयमित्याह देवीमिति एवमपि

परप्रमात्रेकस्वरूपस्वप्रकाशपरसंविदात्मनैव
द्योतमानां नौमि देहादिमितप्रमातृतागुणीभावे
न चिन्मयानन्तधामसमाविशामीत्यर्थः इहस्वकृत।
स्यार्थस्याविश्रांतत्वयोपपत्तेःप्यस्यार्थस्याभिधान
मेवनावकम्यार्थं तत्राप्यशाहार्थकल्पनावा।
लोपनीतमसंगतप्रायं चतदितिकष्टात्कष्टम्
यच्छ्रीपेशशाद्वाख्यानेगकारस्यनावहनीयात्मा।
कसंख्येयमात्राभिधायित्वेत्रित्वलक्षणसंख्याभि
धानाभावात्स्वरार्थप्रत्यायकत्वं तत्रापिस्वामि।
पदेनैवगतार्थत्वाद्व्यर्थमेतदुपादानं एकैवह्नि प०
श्वरलक्षणस्वकावयवप्रतिपाद्योवर्ततेसचैना।
मेतदु॰ वैनैवसिद्धइतिकिं पादनेन यदागमः तत्रैक
मेकंमध्येहिदशानेचतुर्दश चतुर्दशादशार्हंह
मष्टावेकंमहेश्वरीति स्वस्वामिपदेनमध्यमात्र
मुच्यते वर्णपदेनतु रमिति चेत्त्रोभयथापिम
ध्याव्यतिरेकेणैवास्यार्थस्यस्वयंसिद्धिः नाप्युत्तप
तित्वेनैक तरदशारावगमस्तस्यादिवर्णत्ववदशा।
त्वलक्षणसंख्याभिधायकत्वाभावात् मनएवदशा
नामप्यक्षाणामेकःपतिः यदागमः तच्छ्रियानेजस्ता
तस्मान्मनोक्षेशमजायतेति बुद्धीन्द्रियगणपति।
नामनसश्च्युपपि भवतैवोक्तं गणपतितिथिरपिसंख्ये
यस्याभिधायकेवनतुसंख्येया इतिनास्यास्वपिचतु

वा॰
तं॰
३

3

ईश्वरवाचकत्वमित्याशयेन गणयोरीशाणा॰
नयेमनेनापि षोडशारहृदयस्थत्वं नचाद्वे न हि
वक्तितमेकस्यैव षोडशारस्यैवेह: गणेशशब्दस्य
केनव्यापारेणैव मर्थमभिदधत इति तावद्रूढ
व्यवहारात्तो तत्रापि संख्येयमेवावगम
यति न संख्यामिति छन्नरपि प्रकृतार्थोपप॰
तिरेवेति न सा तावत्रिविलचकावयवप्रतिपा
दनं सिद्ध्येत् किंच गणेशशब्दोयत्र हृत्स्थसैन।
तत्राणि च समाविंशति: कथं न वचक्रकला स्व
णामात्तचिमामहिमेश्चिन्त्व वशित्वे प्रकामिता सु
क्ति: इच्छामोत्तसमरश्चैहोनत्व सिद्धयस्त्वत्र इत्यासु
मर्दशसिद्धेर्मुद्राश्च विद्याश्चाष्टावभिधानमुत्स
हन्ते इति खामित्तयावर्णनयाननर्थादि न यात्तद्दिक्
तित्वेन गणपतिनिधिरूपतया विधेयश तयाक्रम
क्रमत: गणयोरीशाणि तयालोके शतया तथा
च न वचक्रे शाश्चिगुणवस्तदशादशमनुवस॰
कृतिवस्त्वा गणेशपदे च क्रकलासु गणेशा।
श्चक्रेषु च वाचकाग्रहानवस्त्र नत्तन्त्राणि न वस्वपि
सिद्धिषु मुद्रास्तविद्यास्वित्याद्युक्तमिवेति लोकम
हत्तया संभाव्यमानानामेव शुच्छमाने सर्वेषां क
णिकङ्कमिव प्रतिभासत इति स्याली पुलाक॰
न्यायेनेयद्देवालं एवं गणेशादिगणनयापि च

त्वारिंशत्कोणत्वादिव्याख्यानमप्यपोह्य प्राय
मेवेति किमनेनापि ग्रंथविस्तारकारिणा प्रकृता
नुपयोगिनां च पर्यालोचितेन मर्मस्थानेषु पुनः
प्रतिपादयमेतत्मात्सर्यालोचनं सर्वथा करिष्य
तेऽन्यथाशङ्कितैरेव कुर्वती निष्फलमतिविस्तरे न्यः
ण एवं संसारैकनिमित्ताय संसारैकविरोधिने
नमः संसाररूपाय निःसंसाराय शंभवे इति महा
गुरूदितदृष्ट्या एवंविधषड्विधाध्वरूपं संसारमादि
क्षांतं व्याप्य पुनरपि स्वेच्छया तिरोभावयतीत्यतिदु
र्घटकारित्वमस्याः प्रदर्शयितुमाह ॥ प्रणमामि
महादेवीं मातृकां परमेश्वरीं कालहल्लोहलोल्लो
लकलनाशमकारिणीं ॥ तस्याप्यूर्ध्वमेव यस्त्वः
कालः स्यात्परमावधिः नित्योऽनित्यो हि नो देवि स च का
लस्सन्न कल्प्यते सदा यः कलयेत्सर्वं व्यापिन्याद्यध
रावधिं त्रुट्यादिभिः कलाभिश्च देशाध्वानं चराचरैः
भिन्नाभिन्नस्थिति रूपिन स्वरूपस्य कालस्य योहल्लोहल
सकालः साम्यसत्त्वैतन्मन्तप्रकर्षाप्रकर्षशून्यसा
म्यात्मकाविभागस्वभावो वस्याविशेषलसदुल्लो
लः । अपरः षोडशधा व कालः समादशः परः प
रान्यवस्त्वयः कालः सप्तर्षिये षोडशः प्रभृतिनायुत्का
नि तद्दिलवनिमेषात्मकानि विस्फूर्जितानि तैर्यः
कलनात्मकदाभासमेदाहितक्रमाक्रममयतया

वा॰ तं॰ ५

वक्ष्ये तासां प्रणामकारिणी । सर्वज्ञाभासभेदोपि
भवेत्कालक्रमाकरः विछिन्नभासः शून्यादेर्मातृ
मानस्यनो सद्भवेत् । इत्याद्युक्तयुक्त्या परिमितशून्या
दिप्रमातृताविलापनेन सर्वो ममायं विभव इत्येवं
परिजानतः विश्वात्मनो विकल्पानां प्रसरेपि महे
शतेत्याद्यनुसंधानभाजनमनुग्राह्यजनमखंडप॰
रिपूर्णपरसंविदात्मकमकालकलितेपरे धाम्नि वि॰
श्रामयन्तीमत एव महादेवी महत्वेनापरिच्छिन्नपर
संविदेकघनतयाद्योतमानामत एव परमेश्वरी श्र
तिउच्छेदकारित्वात्तेजःशालिनीं मातृकां प्रणमामी
निवाकार्थः न केवलमेवं यावत्ततः सिद्धिदानप्रव
णापीयमित्याविष्कर्तुमाह । यदक्षरैकमात्रेपि सं
सि सिद्धे स्पर्धते नरः रवितार्क्ष्येन्दुकंदर्पशंकरानलविष्णु
भिः यदक्षरशशिज्योत्स्नामण्डितं भुवनत्रयं वंदे
सर्वेश्वरीं देवीं महाश्रीसिद्धमातृकां ॥ यस्यावाग्भ
वादावेकस्मिन्नप्यक्षरमात्रे वक्ष्यमाणेकैकाक्षरसा
धनप्रक्रियया संसिद्धे नरोपि रव्यादिभिः स्पर्धते ता॰
त॰ त्समा एव जायते इत्यर्थः यदक्षरेति । ततो भवति वै
देवि वैनतेय इवापर इति ततो भवति देवेशि सर्वा
ङ्गमानिनीनां कामिनीनां साधको देवि बाधको मद
नाधिक इति । इत्याद्यग्रहानेकडाकिनीरूपिका
णां भूतप्रेतपिशाचोपि येत्रिनेत्र इव दृश्यते इति ।

गु·

हृष्टपुतेसाधकोनमः। सर्वयोगिनिहृदै ज्वलमा
वकसन्निभइति एतामेवशुरासाध्यविद्यां त्रैलोक्य·
मृ· मोहिनी त्रैलोक्यमोहनेरूपम काषीभगवान्नृसि दु·
रितिच अनलकन्दर्पयोरेवेवंवचनाद्दूवीन्द्रैरप्य
तदर्थसिद्धमिति एषश्लोकः वक्रवचनार्थयोपि· मृ·
लभ्यतेइतिवाक्यत्वादेरपिग्रहणं यद्वदयति। सो
पिसंज्ञायतेवाग्मीवाचस्पतिरिवापर इत्य एव। न·
चात्रवाक्यतिन्वाभ्यूहने निर्निवंधनमनुग्रहणात्वे
नवाच्यं किंत्वत्तरमात्रसंसिद्धिफलप्रतिपादने।
प्रक्रान्तस्यकोऽङ्कभ्रमोऽन्यायेनचक्रत्रयं समाराध
नफलाभिधानस्यकोवसरइतिवाच्यं। यतोत्रवे·
ष्मानरोदशकेर्सेदश किरणशतान्वितोदिनेशा
नः भुवनाङ्कादरूदिङ्दशजानिविषत्तयोगरू।
ढः मदनोपिदशावस्थाविद्यास्थानान्वितोपिवा
गीशः दशादिक्स्वामीशंभुर्दशाधाशानरुद्दश्तदे
हः विस्पर्दशावतारोविविधमहाभूत [illegible] रूहे। पृष्ठ·
थाः कमलजवाक्यतिधामलमत्र [illegible] मम्भूहनीय क·
मिह। दशादशाचतुर्दशाकृतिकलनाचक्रत्रयं
समाराध्ययामयुक्तकारणतयात्रयेत्रयंसिद्धमे
तदिह॥ पिंडत्रितयात्मेवाह्निदेवीविश्वस्ययोनिता
प्राप्ता तस्मायोनीनामपिपिंडगताःसिद्धयःश्रेष्ठा
इत्याद्युक्तस्यदशाकलनादेःपिंडत्रयात्मदेवीयो।

वा॰ नितान्तमेवास्य समंजसं हेतुत्वमिति सर्वमिदमाल
तं॰ जालप्रायमिति किमुच्यते महात्मना, न च रव्यादेः
५ समकक्षेवोपादाने तेजोबलादिगुणसमकं नि
यामकं भवितुमर्हत्येवं विधानेगुणान्तराणाम
पि संभवेनानैकान्तिकत्वात्, तत्रापि तेजोवत्वं प्र
साद्स्वरूपेत्ताने विष्णुदृना परार्थमुखमस्येति स
मस्तवैतन्माणगुणाद्युल्पत्रतथाश्राप्युर्घाभावाद
यौक्तिकत्वाद्आदिक्रमसमाश्रयणेसवार्चु श्री॰
कृतकत्वमिव संभाव्यते इत्यास्तामेतत्, यस्मात्रा
मेः कालहल्लोलसूत्रेण त्वविनाप्यादिसत्राप तं॰
कातराभत्तराचहेविधेसूचितेमयेत्यादिजिसू
क्रवेनिष्टामित्रन्यायेनेनवामेववाथवा चक्रम
धीरहिंविधायर्यआदिशाहेः क्रमेणककारहः
कारावेकाररककारमकाराईकारहकाररक्का
रात्तकारोहकारोरेफईकारइत्येत्यातिमाइतिदु
त्वमेत्रसंकेतैर्णप्यत्रकदातिनशब्दकं तत्रवर्यनि
षेहुविधातुंवानप्रगल्भामहइतिकिमभिदध्मः
यद्वाकिमनुष्ठानपत्तिनोहृष्यते यद्वान्तिककारे
णाप्येवमेवमंत्रोद्धारःप्रतिपदंकृतश्चल्पमना
लोच्यालोचनेन न केवलं साधकविषयमेवेयं
मेवं करुते यावद्गराचरात्मकं निखिलमपि जग
देतदनुप्राणितमेवेत्यकं यदत्र शशिज्योत्स्ना

मेडितं भुवनत्रयमिति यच्छ्रुतिः अस्तमितआदि
त्येयाज्ञवल्क्येचंद्रेस्तमितेकिंज्योतिः सूर्य्योवा।
ग्नेज्योतिरितिद्वितीयाचसप्ताडिति पूर्वाचार्या अपिसे
षांसंसारिणांसंज्ञावह्निरंतस्थवर्तिने यदुक्तांतो
विसंज्ञोयंहश्यतेकाष्ठ उक्तवदिति इदमेयतो
मः कृतत्वंजायते भुवनत्रयं यदिशाह्यकस्यैषो
निरासंसारंनदीप्यतइतिच एवमेवंविपतीतम
हतासकृद्विभातोयमात्मेतिरश्मि विशुद्धादिवा
हिच्छियभासमानत्वाभावादेकरसतयाहता
चिरेतेनरूपेणावभासमानयासंविस्फुरणल
क्षणयाश्रिया प्रमातरिपुराणेतसर्वदाभातवि
ग्रहे किंप्रमाणेनवाभासः सर्वप्रमितिभातिनीमा
दिनयेनाप्यर्वार्थविषयप्रमाणगोचरत्वाद्वादि
तएवस्वतःसिद्धांमहात्रिपुरसुंदरीदिशाहस्य
पदेपूर्णमात्रकोपरांप्राप्तिं प्रामाण्यमपिवस्तु
तोजीवितंयानितत्वाते तेषामपिपरोजीवःसपा
वपरमेश्वरइत्याधुक्त्वासर्वेषांप्रमातृप्रमाणप्र
मेयादीनामपिजीवितायायिनादीश्वरीमतएव
देवीनतत्वमात्रादिरूपतयाक्रीडनशीलांवंदे
समाविश्यामीत्यर्थः इदंतावद्भुवनत्रयमस्याः।
परस्याएवशक्तेःसकाशादुद्भूतमनयैवचात्मा
णितकिंनिश्चितं आश्रयोप्यस्यैमेवेतिश्रुतिपाद

यित्वमाह ॥ यदक्षरमहासूत्रप्रोतमेतज्जगत्त्रयं ब्र
ह्मांडादिकटाहांतं वंदेतां सिद्धमातृकां ॥ यतस्स
र्वतोवभासमानं ब्रह्मांडादिकटाहः शाक्तंडं तदंतं
चराचरात्मकं भवभवभवाभवरूपं जगत्त्रयं यद
क्षराण्येव महत्सर्वोत्तमयोगं सूत्रं तत्र प्रोतम
नुस्यूतं तद्धितिसंलग्नतयैवावतिष्ठते तामादि
सिद्धां मातृकां वंदे इति वाक्यार्थः । यासा तु मातृ
का देवि परतेजः समन्विता तया व्याप्तमिदं सर्वमा
ब्रह्मभुवनांतकमिति प्रपंचस्य निष्पत्तिः शाह ।
व्याप्तं चराचरमिति तत्प्रकारांतरेणाप्येतदक्षरप्रो
तत्वमेव जगतः प्रपंचयित्वमाह ॥ यदेकादशा
माधारबीजकोणत्रयोद्भवं ब्रह्मांडादिकटाहां
तं जगदद्यापि दृश्यते अकचादिटतोन्नतपयशाक्ष
मू॰ रवर्गिणी ज्येष्ठांगबाहुहृत्पृष्ठकटिपादनिवासि
मू॰ नी तामीकाराक्षरोद्धारसारात्सारां परात्परां प्रणमा मू॰
मि महादेवीं परमानंदरूपिणीं ॥ तां प्रक्रांतां मातृ
कां भगवतीं महादेवीं महत्वेन समंततोक्षनिरूपि
तेन चित्तेन ध्यानमानो विद्धक्तिप्रधानाद्विवर्णात्मि
कां चिंतयानंदो ब्रह्मणो रूपमिति श्रुतेरानंदरूप
तामंतरेण चित्त्वमेव नसादित्याह आनंदरूपिणीं
आनंदशक्तिप्रधानाद्वितीयवर्णस्वरूपामित्येवं चि
दानंदयोः सौली भावेन सिद्धत्वात्मकपरामर्शोदया

दिच्छाशक्त्यात्मन ईकारात्तृतीयबीजस्योद्धा
रेण सारायां सकलजगदुल्लासनशालिनयो
न्मुष्टाकारां सनपवशक्तिदशाधिशायिनया परां
परां तद्रूपां परमनर्घ्यं प्रणमामि एवं त्वच्छन्दस्त्वे।
त्वादेव यस्य अनुत्तरा नंदचितीच्छाशक्तौ।
नियोजिते त्रिकोणमिति तत्राकारविसर्गमोदक्षि
त्द्र रभिमावुमेन तद्बीजत्रयसंघट्टहाउदीयमानमे
कादशं त्रिकोणं भगाख्यं कंचियत्स्यं गममंडलम
इच्छाज्ञानक्रियाकोणमित्येकेराधारे जन्माधार
तद्रूपमेकारात्मयद्बीजं तस्य यदिच्छाज्ञानक्रिया
त्मकं कोणत्रयं तत उद्भूतं परादिशक्तिपर्यंतनिखि
लमिदं सापारणं जगदपि सर्वकालं न तु कदा।
चिदेव ह श्यते विशेषानुपादानात्सर्वैरेवत्वद्रूपे
ण परामृश्यते इत्यर्थः न ह्यस्य जगतः सकश्चिद्वि
शेषोस्ति यस्यानेन ख्यातित्रयानुगमः न ह्येवं किंचिन्
मत्तं नमःकार्यं वा किंचिदपि व्यवहारनिर्वहणे।
श्रुएपश्रुहोढमुन्मत्तनत्स्यत्रसर्वेयवलौकिकाःसा
त्विणः एवमेव च श्रीत्रिंशालोकाश्रुमक्य यन्त्यादिवर्णे
देवैर्वा दिनेरकवादिभिरष्टभिर्वर्गैस्तद्धमाश्रुहंती हं
मित्यर्थः ज्येष्ठांगे शिरस्तेन शिखाललाटभ्रूमध्यास्य
कमवयवत्रयमाक्षिप्य नेत्राद्भिः स्व स्तलगतः कं
ठः रुक्षहृत्स्ताहस्तांगुल्यष्टोपृष्ठेन नाभिः कक्षा च ज

वा॰ न्माधारः यद्वार्त्तिककारः भ्रूमध्यभालहृल्लाञ्छेछो
त॰ गेवाक्‌मूलगकंठः हृहृदयं तनमस्येयस्याः साक्षा
ना॰ दिना[ ]भिः नत्वस्याने चक्रद्दिम्या सक्रमतः तथा।
हकः पाद इति एवमियं देवैरपि विकल्पयितुं न
शक्येति प्रतिपादयितुमाह ॥ अथापि यस्या ज्ञानं
तिनमनागपि देवताः केयं कस्मात्क केनेति स्वरूपः
मू॰ पारूपभावनां वंदेतामहमत्रप्यतकारा[ ]रहू मू॰
मू॰ पिणीं देवीं कुलकलोल्लोललोल्लसंतीं परोलिं जाम ॥-
ब्रह्मेंद्रोपेंद्रप्रभृतयोपि देवनाममनागपि दपि यस्याः अ॰
स्वरूपहेतुविषयप्रयोजनविषये केयं कस्मात्क
केनेति विकल्पचनाद्यये पि स्वरूपं सम्यग्रूपमसा
त्वेतन्नभावनां कथमेतद्भवतीति तन्निर्देशव्यापार
मपापि न जानंति तन्निरूपयं कर्तुमसमर्था असमर्थः यत
इयमहंरूपिणी प्रत्याहृताशेषविश्वान्तनेरेसाति
लीयते नहि देवे विश्वमंतःस्थे प्रकोसांतनेरपदे न
तस्यामिति यत्तस्ये विभुनासंपुटीकृतिः संविन्मेमा
नियहिश्वं तत्रापि वल्ल संविदा नदेनत्रितयं हृदयो
गाल्लंबन्न तो गतं एकमेव परं रूपं भैरवस्याहमात्म
कामित्या युक्तयुक्त्या ये नार्णेग्रहणेन प्रत्याहृताशे
घवर्णवात्मत्याहारक्रमेणाहंपरामर्शमयी प्रमा
ती॰ त्रेकरूपेति नकेयमिदंता परामर्शानीयतो सहृत्तर
तिकथ्यमासांसत्वासत्वाभ्यां तन्निश्चयः नन्वेवमप्ये

कोऽत्र पंचाशद्वर्णात्मना नियतमस्मद्रूपं सिद्धं न
नाद्रूप्येणैव नियतः परामर्शो युक्त इति चेत् एतदपि
भवितुं नार्हति यदियमतद्यकारात्तद्रूपिणी
हन्तानं निनिजे रूपेवतिष्ठमाना नत्वात् अन्तयं पन्त
कारान्तरं तद्रूपापीत्यर्थः तकारोपिह्युक्त्या नरवि
सर्गीभार कककार सकार प्रत्याहारात्मतया स्तगम
देवनिखिलं मामान्तकामामर्शीमीति पुनरपि य॰
थोक्तकैवं कारादनेकरूपत्वात्रैयत्वेन समानसत्वा
भ्यांतत्विश्वयः कर्तृत्वेन साध्यः द्वेत रणस्यानं निश्च
त्वेशाक्यो यदियं परोक्तिजापरामर्शर्णयैयमोलिरो
वह्निः सकलमानसव्यवहारोत्तीर्णोमोन्मनसम
कः॰ विकल्पस्तेनोत्तमसादाद्याजानादित्र उनिवसमा
प्राद॰ महप्रासिद्धाक्षिकाज्ञायतेतिसोप्यविकल्परूप।
त्वादविकल्पनीयएवेत्यकृत्रायं विषयोप्येवं या।
न्गात्संपदमनामकमितिकलरूपायामवापदेशपा
यांकलायां परस्यामेवसंविदिउल्लालनतदधिला।
हरीमायेनपेतशोद्गसंतीनत्रैवविश्रांतानतदनति
रेकेणैवावभासमानेनिष्कर्वोनामएवपंध्याः पर्वतत् दृ
पावस्थानेपिनास्यानियमनंकिंचित्प्रयोजनमस्ती
तिनत्रिस्रयोपिकः यदेवीतत्तद्रूपनयाक्रीडनशी
लेत्यर्थः यदागमः। शिवेनहृन्नकामोस्तिशक्तेरपि
नकाम्भिना उभयत्रानस्वभावेनशिवस्यपरमेश्वरीति

वा॰ नं॰ ८

8

एवमेवं स्थितां मातृकादिशब्दव्यपदेश्यां परां शा
क्तिं वेदे समाविश्य मीत्यर्थः इदानीं पूजासंकेतम
प्युपदेष्टुमाह ॥ वर्गानुक्रमयोगेन यस्यां मात्रष्ट
कं स्थितं वंदे तामष्टवर्गास्यमहासिद्ध्यष्टकेश्वरीम् ॥
तां भगवतीं मातृकामर्थाद्यत एव वर्गाष्टकवत्या
श्यपनयेवोत्थिते यदणिमादिलक्षणं महदपरि
क्षित्रसिद्ध्यष्टकं तस्येश्वरी तद्दानैकप्रवणां वंदे ।
यस्यां वर्गानुक्रमयोगेन देवताष्टकं संपूर्णेतिवस्य
ए॰ मा ष्टधा वर्गानुक्रममभिसंवंध्य तत्तदणिमादि
सिद्धिजननान्मातृणां वशित्वादीनामष्टकं स्थितं
स्थानतिरिक्तमप्यतिरिक्तमिवांतरंगपरिवारभूतं
प्रथमवारचक्रपूजायां याययावभासितं इत्यर्थः सि॰
अत्र तावत्सर्वचक्रस्य सिद्ध्यष्टकमाहवंचो द्वाशि
य॰ न्यासाद्दष्टको पादानमात्रेणैव समस्तचक्रपूजाक
मासूत्रणमुपक्रांते संप्रतं त्वाधायाम्मूलत्रिको
णपूजासंकेतमप्युपदेष्टुमाह ॥ कामस्वर्णजका
ख्यश्रीपीठान्निवासिनी चंद्रराजाकोशभूतां ने
मि श्रीत्रिपुरामहं ॥ अहं सर्वज्ञादेशाद्बोधमात्रेक
वाचक इतिनीत्या सत्यपि देहादौ बोधैकघनपरमा
त्मस्वरूपः प्रोक्तवक्ष्यमाणलक्षणां श्रीत्रिपुरां मातृ
काशब्दव्यपदिष्टामस्मदर्शनप्रख्योपास्यां श्रीत्रिपु महा॰
रसुंदरीं पूर्वादिदिक्षु विशेषु चतुर्दशपि पीठेषु स्थान

त्येनवर्त्तमानायामष्टग्रहात्तायाः कालबले
न प्रज्ञायेत्यास्त्र न सिद्धयोगिन्यादिप्रमुखेन पुनः
पुनरवतारणात्कोशाद्भूतीं गंजप्रायामकारश्चव
भिन्नार्थः तदुक्तं ज्ञानभ्रंशावसान संज्ञाभेदाद्द
ग्रानने करालेन वसंतानोभविष्यति नवारत्यति
श्रुतपवकामनृपादेसकलजगदनुजिघृक्षाप
रतया सनतं सन्निहितानीमीतिवाक्यार्थः अने
नचाष्टमनवमचक्रप्रजासंकेतोहं कमपिक
लाद्दिन भिन्नपरम्पते यन्नाज्ञास्येः प्रतिपदं कष्ट
कल्पनावलोपनीतमशास्त्रार्थव्याख्यानमुपभा
षितेच तत्सर्वैरस्माभिरपि स्वयमेवावगम्यत इ
त्युपेक्षितमिति परमतमप्रतिषिद्धमत्र मतमेवे
ति न विद्वद्भिराशंकनीयं यतः प्रतिपदमन्वयप्रा
षामान्निष्कृतात्रपयोगिन्वाक्येष्व विस्तरमात्राधन
फलमेवेति अस्माभिरस्थानेनाभिनिष्टं किंतु तद्दि
रूढाभिधानेनैव न दूषितं भवतीति मंतव्यमित्यल
मतिप्रसंगेन प्रस्तुतमेवाभिदध्मः एवमस्य तंत्रस्य
स्तुतिपूर्वकतत्संप्रकाशप्रावतारणिकामेव कर्तु
मुपक्रमते ॥ श्रीदेव्युवाचेति ॥ किमुवाचेत्याकांक्षा
यामाह ॥ भगवन्सर्वमंत्राश्च भवता मे प्रकाशिताः
तथाचतः षष्टिस्तंत्राणि मातॄणामुत्तमानि च म
हामायाशंवरं च योगिनीजालशंवरं तत्वशंवरकं दे

वा॰ तं॰ ९

वभैरवाष्टकमेवच बहुरूपाष्टकंज्ञानेयामला।
ष्टकमेवच चंद्रज्ञानेवासुकिंचमहासंमोहनंतथा
था महोच्छुष्मंमहादेव वातुलंचनयोत्तरं हृद्भेदं
मातृभेदंचगुह्यतंत्रंचकामिकं कालपादंकाल
सारंतथामत्कुब्जिकामतं नयोत्तरंचवीणाख्यंत्रो॰
तु त्रोतलोत्तरं पंचामृतं रूपभेदंभूतोड्डामरमे॰
वच कुलसारंकुलोड्डीशं कुलचूडामणिंतथा स
र्वज्ञानोत्तरंदेवमहापिचुमतंतथा महालक्ष्मीम
तंदेवसिद्धयोगीश्वरीमतं कुरूपिकामतंदेवरू
पिकामतमेवच सर्ववीरमतंदेवविमलामतमु
त्तमं अरुणेशंमोदनेशंविशुद्धेश्वरमेवच एवमे
तानिशास्त्राणितथान्यान्यपिकोटिशः भवंतिका
निमेदेव सर्वज्ञानमयानिच ॥ वीणाद्यमितिवी॰
णाशिखोत्तरं ॥ किंत्वेवंसर्वशास्त्रेभ्योऽप्येनस्फुटाः ॥
विद्याःषोडशादेवि शास्त्रविनानप्रकाशिताः। तस्मा
त्। इदानींप्रोक्तुमिच्छामितासांनामानिशंकर। ए
कैकचक्रुप्तांचपरिपूर्णांसमंततः अनेकदेवता
नाममंत्रमुद्रागणैःसह। अत्रैवप्रस्तावपतितंश्रीभै
रवउवाच। किमवाचेत्याह। शृणुदेविमहाज्ञानं
विद्याषोडशकार्णकं नकस्यचिन्मयाख्यातंसर्व
तंत्रेषुगोपितं। डरवगाहत्वाज्ञातार्णकेननिरूप
णं। तदेवाह। तत्रादौप्रथमानित्यामहात्रिपुरसुं

दरी ततः कामेश्वरी नित्या नित्या च भगमालिनी
नित्यक्लिन्नापि हि तथा भेरुण्डा वह्निवासिनी महा
विद्येश्वरी दूती त्वरिता कुलसुंदरी नित्या नील
पताका च विजया सर्वमंगला ज्वालामालिनि
चित्रा चेत्येवं नित्यास्तु षोडश। प्रथमेति प्रधानेत्यर्थः ॥
हूतीशिवाहूता नित्येति तदभिधाने नैवेत्यर्थः। त
त्र। शृणु देवि महानित्या महात्रिपुरसुंदरी यया॰
विज्ञातया देवि जगत्क्षोभः प्रजायते। ननु भगवता
महात्रिपुरसुंदरी नित्यां शृण्विति प्रतिज्ञातेऽपि क
स्मादाकस्मिकं चक्रस्योद्धारो वक्रमुपक्रान्तः एव
मेतत् किंतु परैव हि परमेश्वरी भगवती नित्या स्व
स्वातन्त्र्यमाहात्म्यात्तद्रूपतया बहिरुल्लसिष्णुः
प्रथमं तावदाधाराधेयात्मना प्रस्फुरतीति आधार
मन्त्रेण चाधेयस्य कथंकारं बहिः स्फुरणं स्यादि
ति प्रश्न एव पूर्वं परमेश्वरचक्रस्य स्वरूपं निरूपयि
तुमाह ॥ शम्भोः शक्तिं विनिर्भिद्य भूयो वह्निपुरेण
तु संपुटीकृत्य सर्वोर्वीभूमिकं विस्तारयेद्बुधः ॥ इह
एवत्र प्रथममेव सृष्टिप्राधान्याद्वह्निमेवत्वमादयोश्च
त्वे शक्तित्वपाने संहारप्राधान्यादंतमेवत्वाहुर्यश्च
त्वंत्र वह्निरिति यदागमः तच्छक्तिपंचकं स्रष्टात
येनाग्निचतुष्टयमिति श्रीमदस्मत्परमगुरवोऽपि
शक्तिं त्रिकोणमेकाराकृतिं स्पष्टमूचीमिति व

वा० क्षिपेरेखाद्वारस्य यानोर्ध्वमुखत्रिकोणेनेति ऊर्ध्वा
ने० धोवदनाभ्यां च अभ्यां वह्निशक्तिर्मायाभ्यामिति
९ च अन्येपि वह्निचतुष्टयमत्र भ्रममध्ये शक्तयः स्थि
ताः पंचऊर्ध्वमुखेष्वष्टमुखेष्विति अमेः पुनः शक्ति
10 कि० वह्न्योर्भेदप्रतिपाद्यविषयाय त्रिभिश्छित्वा तपरि
थिं सकलेचतुरस्रके अश्रेलग्नं प्रजर्वीत सूत्रैः श्री
गादिसंस्थितैः अश्ववनमिश्रमाशाग्रकोणंतेन भ
गाहतीति संवादितेन दत्तन्यानसंगच्छते यतो
अस्य सिद्धिमात्रप्रतिपादनपरत्वमेवस्पात्तावता
ते तदपिहृदविहेठनिकायायदिशुद्धार्थमधू
धो र्ध्वमुखेष्वभ्रहृदयं व्याख्यायते तदपि नचासिमाया
यिष्यते वह्निशक्तिव्यपदेशानं तसिद्धेनूभगयो
नित्र आदिप्रारव्यपदेशानं तस्यापि सर्वत्रदृश्यते
यदागमः ऊर्ध्वाधोमुखमध्यस्या अश्रमर्मद्वयाव
धीति तथा पक्वैकदेशकेप्राग्दः घटषट्कूत्रयाणि
तयेत् येन यो येन ज्ञायंते समस्ताः समस्तयः को
ष्टकास्तेन पंचाशद्भागदूपाणितानि चेति गुरवो
पि अभ्रान पंचकस्रक्ंतर्याश्रिपंचशक्तितयेति
सर्वत्रिकोणस्यैकैककोणेप्यंतप्रसर्पिभिः षड्भिः
षड्भिर्भवेत्सूत्रैः समसमकयोनिकमितिच तत्रापू
र्वो योमुखत्रिकोणविषयोपि अग्रशब्देनव्यपदे
शः ऊत्तरत्वऊर्ध्वमुखत्रिकोणविषयोपि भगयोनि

शङ्काभ्यामिति नसंगतार्थमेतत्किंचिदित्यत्रैवक्र
नान्तरयथाभिमतेत्त्रैप्रथमेतावदयोग्रत्वेन
लं प्रकारो शक्ति सुह्लित्वाथ स्तानादृशैवान्यया।
शक्त्या मध्यतस्तिर्यक्त्वेशाक्रमेण विनिर्भेदये
येन मूलत्रिकोणनिष्क्रान्तिः स्यात् भूयस्तेनेहैम्।
पिशाक्तौ परस्परसंमुखाग्रकोणसंपुटाकारेवह्नि
र्थु प्रवेशेण ऊर्ध्वमुखेन त्रिकोणेन संपुटीकृत्य मूलत्रि
कोणाग्रकोणन्तिकावदंतरालेपश्चिमोत्तर एवाहि
गुणमे दक्षिणोत्तरेण तु चक्रमध्ये चतुष्कंतत्क्रमेणप
श्चिमजयेदिति वस्यमाण हस्तापरिस्थाप्या यस्तना क्षेत्रपूर्णक
याः शक्तेरंतस्तिर्यक्क्रमेण तस्या पर्वोहिरयः पा
र्श्वयोः स्वकोणत्रयमेतत्श्रोणीभागमापार्श्वयोः कोण
द्वयं तन्मर्मस्पर्शपुरःसरपरितनायाः शक्ते।
रूप्याद्यो पर्याप्ति कोणेन तत्रये प्रसरणेन संवलि।
ते कृत्वा नस्याग्रमष्टारं हि शक्तिकैकानंतं भवन्ती।
ह ति महातु निरूपितस्य स्वरूपमष्टारं कुर्यादिति याव
क्रू त्। येः पुनः शान्तां न विषमतमपदयोजनानय
त्वाभ्राप्यबुद्धैव कैरपि भूतैर्विषमपदयोजनावेश
समपद्माय वाकेवीक्षानि चट यद्भिर्वर्यैः हास्ति ना
शस्यन्कापि स्वयं शक्त्येति संप्रत्वत्रिकोणरूपामेव
विनिर्भेद्य वह्निपुरेणाधस्त्वत्रिकोणमनाते शा
क्ती संपुटीकृत्येति शाम्भवे शार्ङ्ग्याख्यानात्स्तेषां पा।

श्री॰

वा॰ देपदेकियडपदस्यनेयञ्चाशायतनद्दनोविरा
नं॰ जिरेवनास्तीत्यास्तामेतत् तथासर्वस्यचक्रस्योर्ध्व
११ सर्वकोटिमवलंब्योल्लिखितायाशक्तिस्तांपार्श्व
द्वयप्रसारणक्रमेणाधोविस्तारयेदष्टारायतनार
द्वयसंस्पर्शनेनप्रथमदशारांतर्भिकोनत्रीयांशा
क्तिंकर्यादित्यर्थः॥ तथैववक्रिचक्रेणतामेवोर्ध्व
विभेदयेत्॥ तथैवाद्यशक्तिवत्पार्श्वद्वयप्रसारणा
दिक्रमेणोन्मुखत्रिकोणात्मनावक्रिचक्रेणतामेव
समनंतरप्रसारितांशक्तिंविशेषेणाष्टारोपरितन
पार्श्वद्वयवर्तिकोणचतुष्टयसंस्पर्शाग्रकोणस्था।
स्योत्पादनपूर्वंमूर्धभेदयेयेनद्वितीयोपिवक्रिःसि
द्धेनैव। तथा॥ ततऊर्ध्वस्थितांशक्तिंमूर्धविस्तार
येल्लक्षणात्॥ तदनंतरमूर्धस्थितांप्रथमोल्लिखिता
मेवशक्तिंतृतीयशक्तिद्वितीयवक्त्रुपरितनसंभेद
ग्रंथिभेदनपूर्वंप्राथमिकवक्रिपुराग्रकोणस्योत्म
लक्षणंक्रममवलंब्योर्ध्वविस्तारयेयेनास्यदशार
स्यपंचमसप्तममराद्वयंस्यात्ततोपिपुनराद्यंवक्रिच
क्रमधोविस्तार्य ततोपि॥ पुनराद्यंवक्रिचक्रमधो
विस्तार्यसंदरि ग्रंथिभेदक्रमेणैवशक्तिमाद्यांवि।
भेदयेत्॥ आद्यमष्टारचक्रांतरंकंवक्रिपुरशाद्या
भिरितिवक्रिचक्रंद्वितीयवक्रिसिद्ध्यर्थं पार्श्वप्रांप्र।
सारितमपिपुनस्तद्वितीयवक्रितृतीयशक्त्यपस्त

नसंभेदयग्रन्तो भेदनक्रमेणैवाधो विस्तार्य्यैन स्वका
पां॰ पेक्षया पूर्व वस्तु नस्तनतनीयां शाक्तिं विशेषेण हिनी
यशाल्यग्रकोणसाम्येन भेदयेद्योजयेदिति वदशा
र भेदयेद्योजयेदिति वदशार चक्रसिद्धिः ततोपि ।। +
तथा सर्वोर्ध्ववक्रान्तं शाक्तिं विस्तारयेदयः ।। सर्वोर्ध्व
दशारो परिवर्तिनी हित्वी यो यो वक्रिस्तस्यान्तेन निकटे ।
या सर्वोपरिवर्तिन्येवाधा शाक्तिस्तामधो विस्तारयेत्
पार्श्वद्वयप्रसारणक्रमेण दशारसंवेष्टयस्तनपा॰
र्श्वद्वयीयकोणचतुष्टयसंस्पर्शी हित्वी यदशारा न॰
भिको चतुर्थी शाक्तिं जनयेदित्यर्थः तथा ।। तामादि x
चक्राधः शाक्ता वक्रिनोर्ध्व विभेदयेत् ।। तां समन्तेन तो
पार्श्वादि॰ ल्लिखितां चतुर्थीं चक्रस्यान्तेन रसिद्धस्य दशारस्याथ
स्तनीतनीया शाक्तिस्तदुपलक्षितेनाधेन वक्रिना वि
द्वय॰ हितपार्श्वप्रसरणेनोर्ध्व विशेषेण दशारीयोपरित
नकोणचतुष्टयसंस्पर्श पूर्ववक्रिद्वयाग्रकोणसा।
म्येन भेदयेत् तनीयं वक्रिं जनयेदित्यर्थः ततोपि च x ।।
पुनः पूर्ववदेवाधो शाक्तिं विस्तार्य भेदयेत् ऊर्ध्ववक्रिं ।।
शाया प्रथमोल्लिखिता शाक्तिर्यथा पूर्वं प्रथमदशार
स्य पंचमसम मारास्निस्पर्श शाक्तिवक्रिं त्रिभेदन
पूर्वं विस्तारितां तथैव तां पुनरपि विस्तार्याधो स्थितं
तनीयं वक्रिं मध्यतस्तिर्यक्प्रवेशक्रमेण भेदयेत् अस्य
द्वारे रेखां विधायोपरितन मरात्रयं ऊर्ध्वादित्यर्थः तथा ।।

वा·
तं·
१२

अधोवह्निमध्ये वह्निविवर्जितं विस्तार्य भेदयेच्छक्ति-
मधस्तादूर्ध्ववह्निना ॥ अष्टारारंभकोणप्रथमोल्लि-
खितेनोर्ध्ववह्निना वक्रैः प्रथमदशारारंभकस्य द्विती-
यस्य वर्जनं कृत्वा तदुपयोगमनपेक्ष्याधोवह्निरेतद्द्वि-
तीयदशारारंभिकतया पश्चादुल्लिखितः स्यात्तृतीय-
स्याधस्तनग्रंथिरूपस्यानान्तनिमध्ये विस्तार्या ।
र्धादेर्ध्ववाक्रमेव पार्श्वरेखाद्वयं विस्तरतं विधाया-
धस्ताद्व्यवस्थितां चतुर्थी शक्तिं भेदयेत् समनेनतरो-
क्तवदधस्तनमप्यरात्रयमुन्मादयेदिति द्वितीय-
दशारसिद्धिः तथा ॥ अतो मध्यादिशान्तमूर्ध्वशक्तिं
विस्तारयेद्यः ॥ मध्याप्रथमशक्तिभेदिका या द्वि-
तीया शक्तिस्तस्याश्चादावुपरिस्थितायाः प्रथमद-
शारारंभिकान्तनीया शक्तिस्तस्याश्चपूर्ध्वं द्वितीय
दशारसंवेधिनी चतुर्थी शक्तिस्तामयो विस्तार-
येत्यार्थद्वयप्रसारणक्रमेण द्वितीयदशारपार्श्वा-
रा चतुष्टयसंस्पर्शप्रदः सरां पंचमीशक्तिं ऊर्ध्वा-
दिमर्थः किंतया स्यादित्याह ॥ तथैव संपुटीकृ-
र्यान्तर्वचक्रं रहस्यारि ॥ एवकारो भिन्नक्रमः ते-
न सर्वमेव चक्रमिति एतच्छ्रीशोषणेन फलमु-
क्तं ततोपि ॥ तां चानेन महेश्वानि वह्निचक्रेण भे-
दयेत् ग्रंथिभेदक्रमेणाधः सर्वोर्ध्वान्सर्ववाहनः
मध्योर्ध्वशक्तिपर्यंतं ॥ तां समनेनतरोल्लिखितां पंच

मीमेवशक्तिं सर्वस्य चक्रस्य वाह्यतो नवंतः सर्व
स्यैव चक्रस्योर्ध्वमवलंब्य स्थितं यत्तनीयं वह्निच
क्रं तत्प्रथमं तेनार्थात्तस्यैवाधस्तात्पैव शक्त्यामेल
नात्मको योग्रथीतयोर्भेदस्तत्क्रमेण पार्श्वद्वयेन
प्रसृत्यार्थाच्चक्रस्यैव मध्योर्ध्व ये च तत्र्यं प्रथमश
क्तीनत्पर्यंतमुपरितनतत्कोणं च तत्र्यस्य शक्र
मेण भेदयेत्संयोजयेद्येन च तत्र्यो वह्निः सिद्ध्येत्
/ तथा ॥ आदिशक्त्यवधिप्रिये ततो वाह्यस्य शक्तं
त शक्तिमूर्ध्वं विकासयेत् ॥ तदनेनतं वाह्यस्यायां
पंचमीशक्तिस्तस्याश्चांतर्गर्भे या चतुर्थी तामादि
शक्तिवधि प्रथमशक्तिपर्यंतमूर्ध्वं विकासयेत् पा
र्श्वद्वयेन प्रसृत्य तया संयोजयेत् येनास्य चक्रस्य च
/ एदशात्मकमराद्वयं स्यात् ततः ॥ सर्वोर्ध्ववत्र्य
योवह्निपर्यंतं वीरवंदिते तथा विस्तारयेच्छक्तिमा
यामपूर्ध्वमीश्वरि ॥ सर्वस्य चक्रस्योर्ध्वयश्चतुर्थो
वह्निस्तस्याप्यधो यस्तृतीयो वह्निस्तत्पर्यंतं तदग्र
यं कोटिसंलग्नत्वेना प्राग्यमं कोदशारद्वयं संपन्न
यं पुनः पुनः प्रसारितामपि शक्तिं तथा पार्श्वद्वय
प्रसारणपुरःसरं स्पष्टरेखाकार्यं तत्पोर्ध्वविस्तार
येद्यथा चतुर्थवह्निभेदनक्रमेण चतुर्दशारस्योप
/ रितनमराद्वयं सिद्ध्येत् ततोपि ॥ तथा विभेदयेद्व
ह्निचक्रं सर्वोर्ध्वसंस्थितं सर्वोर्ध्ववत्र्ययोर्भागग्रंथि

वा॰
तं॰
१२

13

पर्यंततःप्रिये विस्तार्यवाह्यशक्तिंतत्सर्वाधस्ताद्वि
भेदयेत् ॥ सर्वोर्ध्ववह्न्यधोभागाग्रस्थितपर्यंतरश्मेन
काकालिवयोज्यं तेनसर्वोपेतयोर्ध्वमुपर्यवस्थि
तस्यचतुर्थस्यवह्नेरधोभागात्तृतीयाग्निपंचमश
क्तिसंभेदात्मकोयोग्रेस्थीनत्पर्यंततः तयासमनं
तरोक्तयैवत्रिकोणाकारप्रसरणादिरूपयाभ्
याप्सर्वेषांचतसृणामपिवह्नीनामूर्ध्वमादोसम्प्रा
गग्रात्प्रारंभकतयास्थितेवह्निवरेशाग्राभिहिते।
वह्निचक्रेविभेदयेत् संयोजयेत् येनास्यचक्रस्य
तृतीयत्र्योदशाग्रासिद्धिःस्यात्तथासर्वेषांवह्नी
नामूर्ध्वमष्टारसंपत्तिनिमित्तमुल्लिखितः प्रथम
समनंतरकृतयोजनोयोवह्निस्तस्याधोभागेयो
पंचमशक्तितृतीयवह्निसंगमनरूपोग्रेस्थीत।
त्पर्यंततोप्यनन्यामरेखारूढंयंविस्तार्यसर्वाधस्ता
द्धाद्यांपंचमीशक्तिंविभेदयेद्येनदशारमपस्त
नमरात्रयंसिद्धेदितिशक्तिपंचकाग्निचतुष्टया
त्मनःसकलस्यास्यचक्रस्यनिष्पत्तिः ॥ एतदेवा
ह्यामिश्रनिपादनपूर्वःसंरंगुपसंहरति ॥ ततःस्व
स्थामहाचक्रंपंचमंतकनाशनं मध्येतद्विन्दुयं।
स्थितासंहारंपंचमंचयत् एवमेतन्महाचक्रं।
महाश्रीत्रिपुरामय ॥ एवमुक्तेनक्रमेणैतदत्।
द्भुतसन्निवेशावस्थान्तरःस्फुरद्रूपतयावभासमा

नेनतच्छास्त्रांतरोदितचक्रांतरवैलक्षण्यान्महत्
प्रमाणप्रमेयात्मनोविश्वस्यकरणाश्चिरमवस्था
पनेनविकासनात्स्वात्मसात्कारेणकर्तनात्म
र्वेनोभेदविगलनेनचिदेकशेषतयापूर्णत्वाय
परपर्यायत्वमनापादनेनचसृष्टिस्थितिसंहारा
नामत्रूपतयाचक्रशब्दव्यपदेश्यमतएवस्व
स्वातंत्र्यविजृंभामात्रसारमखिलमिदंविश्वमो
त प्रोततयाव्याप्नुवंतीनिरतिशयचिदानंदघनस्व
स्वरूपशालिनयाश्रीप्रधानात्रीणिसृष्टिस्थिति
संहारलक्षणानिगर्भीकृतानेनत्रिका
णिपुराणितत्तद्विभागापृथक्कानिस्वसंविद्विस्फू
र्जितानिमकरनगरन्यायेनस्वेनैवस्वभिन्नावन।
निर्मिमाणमथनिर्मीयमाणानामुल्लासयंतीनिरू
पाख्यपरसंविन्मात्रसतत्त्वामहात्रिपुरसुंदरीशा
// ब्दव्यपदेश्यायात्रिपुरानन्त्यकृतिकमाराधेयत्वा
पायेनिचततदविभागस्वभावमेवेत्यर्थः।तथा
हिप्रथमंतावच्चतुर्दशारतयामहत्यचक्रेतत्स
ङ्घोपलक्षितेचतुर्दशविधेवह्निवह्निःसृष्टिर्यत्सं
सारादशावस्थारइतितन्मध्येन्वारादशकोविने
नकृनाशनस्वरूपंचक्रहितयंस्थितिरूपं स्थिति
र्हिभयस्वभावेवमवेदितिभावः।यदाहुः प्रभवा
प्ययपोरंतर्लीलीभूतःक्रमाचनाराख्यइतिमूलच

वा॰ क्रोपेतपाद्दिनीमध्यहारं च क्रमाद्यं चक्रं महेशा
ने॰ नीनिवस्रमालावद्राभूयस्तवाभिप्रायेण प्रथम
१४ त्वेनोद्दिष्टं संहारप्रधानं यतः श्रीयोगसंचारादाव
युवितं पि मध्यगे ये ते हंसस्थिते च मंडले इति षोडशद्वा
दशाराभ्यामष्टारेषु च सर्वश इत्यादिनाप्युहार॰
स्य संहारप्रधानत्वमेवोक्तं अत एव पारिशेष्या
न्मूलत्रिकोणस्यापि निर्विभागस्वभावतया नाख्य
रूपत्वमर्थसिद्धं अत एव चक्रपंचकस्य सर्वसौभा
ग्यकारकमिति सर्वार्थसाधकमिति सर्वरत्नाकर
मिति सर्वरोगहरमिति सर्वानंदकरमिति च सं॰
ख्यादिक्रमचक्रष्टयोचितमेवाभिधानमिति यथो
क्तमेव युक्तं यत्तु नरक्रान्तेपाठादौ विप्रतिपद्यं
ते न यत्नस्साध्यमित्युपेक्ष्यमेव यतः पाठभेदस्ताव
दत्रस्थितः सर्वाध्येतृभ्रमोपकल्पित एव न मौलः
तस्य विग्रहापरिग्रहौ वस्तुस्वभावानिबंधनौ
प्रक्रियागौरवपरिहारेण प्रकृतार्थनिर्वाहनेन
एपेनामच वसाभृत्वमनुसन्धेयं यथा पद्याऊः। पाठ॰
भेदोत्र साधवीतदन्योवानश्कलतः किंत्वध्येतृभ्र॰
मान्नेनमन्त्रदर्शनमतना अथैकः पुस्तकाभ्यासो
पाठो ग्राह्यो विचार्य चेत् साधुरेवतत्स्वग्राह्यः साधु
नामविनाननइति तद्वेहास्तीति किं प्रत्यध्नेन मा
वद्भिरेतत्रायर्यस्वपाटलाभादीति प्रशस्तमवना

मेवायं दोषो यदस्माभिर्यावनाग्रंथेन चक्रमि।
ष्यति तत्र स्वामिभिरस्माभये व्याख्यानं तावतैव ग्रं।
थो प्रक्रियया भवद्भिरस्वकृतं निष्पत्तिमात्रमिति स
ति चात्र ग्रंथगौरवं परिहृतं नः परेस्मात्ति एणइस्य
स्तेन स्विन यापि यदिदमेवात्र प्रतिसमाधानमि
ति यथोक्ता या स्वव्यामेरेतत्रयानुचिंतनेन किं
चिदुत्पश्यामो यन्महोगं यस्मिन्लेनैले देहे जीवो
जलेहृते यथानथैव शास्त्राणां कृतमंतः प्रति
ष्ठितमिति दृष्टा परां हृदयमयं को तिकं तानेसर्व
त्रैवो नरत्नप्राणकत यावर्तनेश्वतिनास्ति विमति
दविभु^ भ्रमयथाहि न किंचि[illegible] मिश्रुकि प्रदंसादिश्चकम
त्यत्र वकृशः अत एव श्रीनेत्रालोके पाशवेषु पि
शाचेषु नरद्दर्शि महेशिना घोरां प्रहेमन निशा
मथ्यगाचिरदीभिवदित्यादि नात्रतन नकुलत्ता न
सायराधरेखप्पनुप्राणकत्वमुक्तं अत्रैनेनैवाप्रा
येन भवद्भिरपि कुर्मिरिति भोगिनीत्यपि कुर्ज्ञेति
कुलेश्वरीति जगाद्यौ श्रीकालकर्षिणीत्यपि कु।
डलिनीत्यपि च नो मितो देवी मित्याद्युक्तं तत्सर्वत्रे
व सातान्कुलशास्त्रतया व्यपदिष्टे सुष्ठिमन्परमो।
पादेये शास्त्रे किमेवं विधाया व्यामेरनानुग्रणंय
द्वाचामात्रेण विनस्पष्टं यतन्नपरेश्वरः स्वकंठे
नैव चतुर्थपट्टसारमेवसतीमतेरहृसायोदंचने

वा॰
तं॰
१५

नवमन्त्रनस्वकंठोक्तामेवंविधामामिमपद्भाय ।
चक्रं वैधपवमेवं विकामयमियं वामाद्ययोयेप्रमा ।
ज्येष्ठेयेयदिदं पुरंदरपुरे रेखा चतुष्कं च हिः येयेप
क्ष्य नलं त्रिकोणं निवहो रौद्रीयमित्याम्नः शान्त्यो चा ।
धारमकृत्रिमं कलयन्ते मातः सन्तेश्च जनक इत्यादिवा
मिप्रतिपादनपरं वज्रप्रकारं वोभेतितं यत्तद्गुर
नो किमपि परिनिष्ठितं नत्रिवेधं नं यदादिवर्णौ ।
हारादौ यया सामेवं सन्निवेशत्वमिति तेनतत् इये
ह्निचाश्रो वैणपंचाशक्तिद्भिः यदादिवर्णौ हारादौ
यया सामेवं सन्निवेशावत्वेनत इह किमायातं यदे
वमुच्यते एवमपि तत्रासामेवं सन्निवेशावत्वे नैकां
तिकमिति कृतरहाप्येतत्स्यात् यदंविकायाः प्रका
रस्य शिरो रौद्रीवक्त्रं वामाप्रकीर्तिता संविकावाक्र
रिमुक्ता ज्येष्ठा वै वाग्रुपस्त्वेनेत्यत्र स्पष्टरेखाकारं वा
क्रत्वमुक्तं उत्थितानं यदाने न कला सूक्ष्मा तत्कुंडली
चतुष्कलमयो विंदुः शुक्लो रुद्रागः प्रभुः मध्यमध्य
वयोगेन मर्ज्जत्वं जायते प्रिये ज्येष्ठाशक्तिः स्मृता सा
तु विंदुहृदयस्तु मध्यगा विपथा सा समाख्याता रौद्री
नाम्नात्रगीयते शशांकशकलाकारा म्रैविकाम्नर्धे
चंद्रिका एकैवेत्यं पराशक्तिस्त्रिधासा तु प्रजायते
इत्यत्र चउकारात्मकशृशांकशकलाकारत्वं वामा
याश्चात्र नामापि नस्पष्टमु इत्थापि वस्समानं कवली ।

ह्नतनिःशेषवीजाय्यंकुरतांगता वामाशिखान
तोज्येष्ठाखूं गाराकारतांगता रौद्रीत्वे मादावेविका
याः श्रीसर्ववीरादेव तत्रतत्र वर्णांत रौद्रारादावपि
नवनवप्रवासांसन्निवेशाः प्रकाशितइतिवर्णित
रौद्रारमात्रेपिपत्रनियतमासांरूपं नास्तितत्रैवा
माद्यावस्यत्रकावार्ता इतिनास्त्येवात्रपरिनिष्ठितेकिं
चिन्निर्बंधनमितिनिश्चयः यद्वावार्त्तिककारसै
वायंदोषोयडुपजीवनेनापिभवाम्यहत्तइत्यलं
बहुना इदानीमस्येवमाहात्म्यमाह ॥ क्षोदनंद्राव
णंचैवक्षोभनंमोहनंतथा आकर्षणंमहत्देविजं
भनंस्तंभनंतथा व्यापिदारिद्र्यशमनंसर्वदुर्नीति
नाशनं शांतिपुष्टिधनारोग्यमंत्रसिद्धिकरंपरम्
भोगदंमोक्षदंचैवखेचरत्वप्रवर्तकं सर्वरक्षाक
रंदेविसर्वानंदकरंतथा सर्वकर्मकरंचापिस
र्वकार्यार्थसाधकं सर्वावेशकरंदेविसर्ववेध
करंपुनः सर्वतत्वकरंदेविसर्वज्ञानिलयंतथा
सर्वर्द्धिसंयुतंचैवसर्वश्रेयस्करंपरं सर्वमंत्रा
मयंदेविसर्वतीर्थमयंपुनः सर्वव्रतमयंचैवा
सर्वाम्नायमयंतथा सर्वदुःखप्रशमनंसर्वशोक
निवारणं सर्वोन्मादकरंदेविसर्वयोगीश्वरीमयं
सर्वपीठमयंदेविसर्वज्ञानमयंप्रिये सर्वदेवम
यंदेविसर्वाह्लादनकारकं सर्वदोषोपशमनं

वा॰
नं॰
१९

16

सर्वविघ्ननिवारणं सर्वसिद्धिकरं चक्रं सर्वाशापा
रिपूरकं ॥ इमिचारकोऽयं परमंत्रोच्चमल्लकं
परसिद्ध्याकर्षणं च पराज्ञाकर्षणं तथा परसैन्य
स्तंभकं च परविज्ञानमोहनं परचक्रस्तंभकं च।
शस्त्रस्तंभनकं परं महामहत्कारकं महाभुक्ति
प्रवर्तकं महावश्यकरं देवि महासौभाग्यदायकं
महाज्वरहरं देवि महाविषहरं परं महामन्त्रप्र
शमनं महाभयविनाशनं महाश्वरस्तोभकरं।
महासत्यप्रदं महालक्ष्मीमयं देवि महामंग
ल्यदायकं महाप्रभावसंपन्नं महापातकनाशनं ॥
ल्केदं द्रावणयोः पृथक् त्रिः देशेसामान्यविशेषरू।
पत्वेनिमित्तं स्तंभनमेवप्रपंचितं परसैन्यस्तंभक
मित्यादिना सर्वाविशेतिपंचाशद्भेदभिन्नत्वादिना,
मन्त्रोक्तं सर्ववेयेतिमंत्रनादादिरूपतयातत्रतत्र।
वक्ष्योदितं सर्वतीर्थेतिसर्वप्रतेतिचतत्तत्फल
दायित्वात दुःखं वेधपक्षावश्रतिपदश्रुताधर्मवि।
शेषः स्वपरानुशोचनमात्रं तत्शोकः महाभुक्तीति
लोकधर्म्यपेक्षस्य अनेनवापिष्टात्रधिष्टेयघोरभेदमे
वध्वयितं सर्वानंदकरमित्यादिपदोपत्तेयेण प्र।
म्णनया भिमतं चक्रनवकमपिकटाक्षितमितिस्तेयं
नचास्येयानेवप्रभावइत्याह ॥ पंचमेनतस्यचक्रस्य
प्रभावोवर्णितोमया नशक्यतेमहादेवि कल्प

कोटिशतैरपि एतद्धृदि स्थिरपि किं [illegible] किंचित्कार्यम
स्तिनवेत्याह । एतद्धृद्गतं पद्ममष्टपत्रं समालि
ख्य तद्बहिर्नोपि देवेशि षोडशारं तथैव च पी
वेशायसमाप्रोक्तं चतुर्द्वारोपशोभितं ॥ षोडशारे
त्यत्र अष्टदलपर्यायः षडङ्कं षोडशारेमष्टाप
त्रेतथैवेति पद्ममेवेत्यर्थः परिवेशेति व्योमरेखा
श्रीरसमह्लोद्धयोपुनरेतत्त्वकरत्वाभिप्रायेणत्र
त्रवर्ततात्रखेनाप्युक्तं तथाहि । अथातः संप्रवक्ष्या
मि चक्रमेकिंतनिर्णयं तदर्थे देवि कुर्वीत त्रिहस्तं
मंडलोत्तमं तस्य कुर्यात्त्रिभागेन कर्णिकां चक्रला
श्चितां पद्मद्वयं तद न्तद्वारतेत्रं चतत्समं त्रवलत्र
त्रेष्टराद्वत्वा कर्णिका क्रममध्यतः यावत्संस्थाय
तंदद्यात्तत्रस्थे सूत्रसमकं तथैसूत्रं ततोलस्याम
ध्यं पाश्यस्याद्विभागिकः तृतीयपंचमौभागौ हृत्वा
प्रेषाविवर्जितो तेनभागेनचपुनर्मध्यभागे विवर्ध
येत् तृतीयस्य द्वितीयस्य आद्यसूत्रस्य चांतयोः प्रसा
रयेद्द्योधः स्थितः सूत्रद्वयं द्वयं अमेसममके सूत्रे
त्रवलस्थाने च संगतं आपंचमादधः स्थानात्त्रयाणां
चांततो नयेत् सूत्रद्वयं द्वयं चान्यमप्राणेएवमवेति।
षट् चतुर्दशारमित्येवं दशारं च प्रसिद्ध्यति सूत्राः
द्वितीयकान्तघ्राद्भुल सूत्रस्य पार्श्वयोः सूत्रद्वयं द्वयं
देयमयकुर्यप्रसारितं तत्कोटिसंगतं पश्चात्त्रवृत्तं

वा॰ प्रसारिते दशारमेवं कथितं चक्रमेतत्तृतीयकं
तं॰ / स्तत्रागात्वं च माहूर्ध्वमन्यत्तत्त्वद्वयेन येत् कुर्यात्पो
९ मुखमध्यस्यमग्रमर्मद्वयावधि दशात्तृतीयस्
17 त्रेचतयोरन्योन्यसंगते एवं चतु महारमेकारे र्ध॰
चात्र पंचमे इति संसिध्यते चक्रं कर्णिकांतर्गतं
समं नच्छन्ति पंचके स्वस्थाने येनाग्निचतुष्टयम्
पंचशक्तिचतुर्वह्निसंयोगात्स्वक्रसंभवः तत्रैक
मष्टकं मध्ये हि दशांतं चतुर्दश चतुर्दशांतं द्वं दशा॰
द्वमष्टावेकं महेश्वरि सृष्टिसंहारयोगेन शक्ति
स्थानामनुक्रमात् स्थितानि त्रिपुराचक्रे यद्वा था द॰
द्वारो भवेत् बहिः पद्मद्वयं ज्ञेयं षोडशासछ्द॰
दं चतुरस्रं ततो दत्वा कुर्याद्द्वारं चतुष्टयं चतुष्को
कोणसमायुक्तमेवं स्यान्मंडलोत्तमं रक्तेन रज
सापूर्यं चक्रं प्रदक्षो स्वरेखिकमिति अथ मत्रार्थः
तदर्थेनेति तस्य त्रिभागस्यार्थेन षडंशेनेत्यर्थः
तेन प्रतिपार्श्वं द्वादशांगुलसंमितेनेत्येकपद्मद्वयं
/ मि॰ कार्यं इति अन्येषां तु त्रिभागेनेत्येव पाठः यदा
ऽत्रः तत्र त्रिहस्तयागे करपंक्तेर्हारस्थमिगः कार्यः
षोडशावस्तुदलकमले हस्तेन च कर्णिकांशः
इति तत्समिति पाठद्वयाभिप्रायेणापि योज्यं
एवं विभक्तस्य वास्य विहस्तस्य तेन स्य प्रथममध्य
तः पूर्वापरायतरेखासूत्रद्वयमस्योन्मापयेत सूत्रम

मकरादिनभागशास्त्रादिवचनान्यथानुपपत्त्याच
तरप्रसिद्धेःपूर्वंप्रथमंचतुर्विंशधाविभजनं॰
कार्यमितिसिद्धं येनत्सूत्रांशिकस्यकर्णिकांतेऽस
स्याष्टभिर्भागैर्विभक्तस्यसर्वमेनत्संगच्छते ता।
नष्टप्रतिपार्श्वंद्वाभ्यांद्वाभ्यांभागाभ्यांपश्चाद्द्वये
द्वारेचचतुर्भिश्चतुर्भिरितिस्यात् एवंचवृत्तस्था
नविंदुंविन्यस्यतदनुसारेकर्णिकापश्चाद्द्वयार्थप्र
मत्रयविधाने तदनु [illegible] रस्त्रविधिःपरतःकर्णि चतु॰
कायांसूत्रैस्त्रिचत्वारिंशत्त्रिकोणविरचनमित्या।
दिव्याख्यानेरेखाकर्मानभिज्ञत्वप्रतिपादनफल
मतीवस्फुटंस्याद्बहूनांगुरूपदेशगवस्यप्रकाशयतीत्य
लेचयोनेदनाद्योपदेशविषयत्वेनिभाविभवेःस
त्तसंभाषितेन चक्रनिष्पत्त्युपयोगितामात्रप्रति।
पादनेपरंतुनियतसूत्रोपादानं तथाचएवंपरा
यतसूत्रमध्यात्कृत्स्नसूत्रस्येवशक्तिवक्रीनामग्रा
कोणसाम्यापादनमात्रस्योपयोगः वृत्तस्यानता
भसूत्रभागगणनायुपयोगार्थप्रयासस्यापितु॰
र्यसूत्रस्यचक्रावयवविशेषसंप[illegible]योगपतादर्श त्तौ॰
नार्थप्रवर्तनलोपयुक्तः इतरेषांतुचक्रनिष्पत्तोसाक्षा
देवोपयोगइतिद्वितीयादीनांचतुर्णांसूत्राणांद्वि
तीयषष्ठयोश्चांततआरभ्यसूत्रप्रसारणेवृत्तस्था
नेचविश्रांतौचक्रस्यनिष्पत्तिरेवनस्यादित्याशंक्य

वा॰ ने॰ १८

18

प्रथममेव परमेश्वरस्तत्र तत्र अंगुलानां श्रा
पस्तानि हद्दिप्रदर्शनद्वारस्थाने नैय त्वमेव संति
मयोनत्राभिहितयति तृतीयेत्यादिना तृतीयस्त्र स्व
हस्त त्रिये तत्रतीयस्मादेव भागाद्यः पंचमस्त्र भागः
स्तौन्न तृतीयपंचमादीनां सूत्राणां मंतनन एव प्रसार
णस्यैव समानत्वादनागतार्थे तत्र ते नव वृत्तां ता
न एवमंशेन भागस्यांगुलत्वा दंगुलपरिमाणेन
वर्जिता वर्णान्सूर्वतः कृत्वा पुनस्त्रयपरनस्तथैव वि
धायते न अंगुलत्वेनैव मार्गेण चतुर्दशार दा
श्रारापेत्तया मध्यभागं पुनः पुनर्द्वितीयत्रयल षष्ठ
सूत्रात्मस्त्रिपुस्थाने पार्श्वयोर्विवर्धयेन तत्ता
त्रां गुलप माणां वृद्धिं कुर्यादित्यर्थः इदमुक्तं भ
प्रथमस्य वति इहस्वल्वं द्वितीयस्य षष्ठस्य सप्तमस्य च सूत्रस्य
भ्रमतोंगुलमानं परिव मध्ये च द्वितीयस्य षष्ठस्य
च सूत्रस्यांगुलमात्रमधिकीकृत्य तत्र तत्र तथाप
रिच्छेदार्थं विंदुं दत्वा सूत्राण्यपथ्यूर्ध्वं च प्रसार्य वस
माणदृष्टान्तत्र तत्रैषां विश्रान्तिः कार्या किंत्व प्र
थमसूत्रस्य तत्स्थाने ऽपि गुलमात्रमेवाधिकीकृ
त्य निश्चारसंछेचतृतीयेनेयमपश्चांगुलेनोर्ध्वमि
तिव्याख्यानं तु शास्त्रार्थं नापि च कृतिप्सतो नाव त्र
साधकं प्रत्युत चकाराणां सांकर्यात्सादनादि नाम
मीणां च सर्वतो विघटनेन बाधकमित्युपेक्ष्यम् ॥

एवं श्रीरसममहोदधेर्यैर्बहुस्य वररत्नराशिसंपूर्णे
न् कतिचित्खंडलीभावमुच्छलिताः श्लोकशीक
राः स्निग्धाः तेषामकेष्वरागम नोपकविकारस
कालिकावलेषसंचमान्कृतनवैधाः सर्वेषामुप
करिष्यंति ॥ इत्याकलय्य जिनवागुरुजनदृष्ट
मलव्युमात्सर्यं ॥ एतान्स्वकुलस्यान्विस्थावर्तःप्र
वर्तितवानित्याद्यभिदधद्भिरपि भवद्भिः पंचपुरु
षोत्तृष्टहेगोपयित्वा परिरस्यत दस्तित्वमात्रेणैच भा
कारश्चतानि विधाय सूत्रकर्णिकामात्र मयापिना
वगतमिस्यतः परं किं नाम मयोत्येसहास्यस्यवास्या
नेप्रम्पृत दर्यं मुखं कृत्वा प्रतिपदम् पजीव्यापि नि
भिनिचित्रस्रस्ति खितां महात्मनां महाग्रहणेन ने
नावतां कपोलपरिकल्पितेपरैरप्यनम्यथाकर्तुं श
ज केहाविंशद्भागविभ नादावनागसिके पतनी
यमिन्यच्येते इत्यलेवीचारैः सहसंतापेनेनश्रेन
योरिश्रकनीन्याप्रमनोंग्रलमात्रेणकृतपरिछेदः
योरेवमेतनन इत्यत्रापित्वेयं त्रयस्यान म त्रे पंग
लमात्रेणाधिकीकृते अधःस्थानांत्रयाणामिति पं
चमषष्टसप्तमानां द्वितीयकादितिषष्ठादितिने
त्रोम्कगलन्यांगुलेनांगुलेनाधिकीकृतानां त्रयस्त्रयस्य
पार्श्वयोरिन्यनेनोर्ध्वायरमध्याग्रकोणसाम्योन्याद
नमेवापोहति ते अनंतकर्मिमिति यथासंख्यम् तन्को

वा॰ तं॰ १९

19

टिसंगतमितिकाकातिन्यायेनयोज्यं तेनतत्स्यपूर्व
सिद्धस्यदशारस्यकोटावंतरसंगतांतावदेनस्स
त्रद्वयमयश्चर्धंचप्रसारयेद्यावत्त्र्यंतर्यभागार्धप्रा
यतत्कोटिसंगमःस्यात् अयमर्थः तद्यातेषांसमतं।
तरदलानोचतुर्णांमपिसूत्राणांकोटिषुसंगतम
न्यदपिसूत्रयुग्मंपंचाशमारितंदेयमितिपूर्वेण
संबंधः ऊर्ध्वेति ऊर्ध्वायोमूलेमध्यस्यायपूर्वापरा
ततीयत्रिकोणद्वयजनितेअग्रेत्रयोय..त्संमेदो
त्यादितेमर्मद्वयेतदवधितत्पर्यंतेसत्रीकृ..रर्थः
तदितिचक्रं चक्रपंचकस्यस्पष्टिसंहाराभ्यामुपसं
हारेशिष्यहितत्वंनिमित्तं वह्निरितिचक्रस्योक्तिना
याकर्णिकायारंध्रशृत्रं पदद्वयोपादानाद्रजो
तरनिषेधः कदाचित्तेनायदिहरजोनत्राणमनात्र्य
एपादेनावतेवकोनीर्ध्य तेनगोरोचनायाकुंकुम
त्वाचक्रस्यकर्णिकामध्यं श्रसितेनदंतरालंकस्तू
रिकयाथवादग्धेतिस्वातोगोक्षमेरंजमित्यादित
वाच्य त्पलेवक्रुना श्रनेनैवाशयेनतदागमार्थ
मद्गुरुवाक्यैरपि महाग्रहमिराकाशचित्रन्यायेन
सप्रतिमयैवसूत्रगम्यास्यचक्रस्यदर्शनसमोशे॰
टेष्टोवस्तवस्तुपातः समंततोयांतः द्वित्रिद्विभाग॰
लोपान्सर्वस्यांपार्श्वेयुग्मेपिपादार्याणांनयुगत्र्ये
कोशत्पागतस्तनःपरतःग्रहसा..कामषोडशावि

घ्राणं तां त्रिभरी कुर्यात् एवं पश्चात्किंतु प्रथमम
रमध्यभागसंत्यागात् पार्श्वाभ्यां सार्धनवपद्
कमेतत्ततः कार्यं पुनिष्ठनिभागत्यागात्सारा
ध्यं एवं तत्ततः पश्चात् सार्धनवांते कार्यपार्श्व
भरसंगतं तत्र इत्थं चक्रं कृत्वा [illegible] त्वागगं ८
नद्धयेतदं[illegible]तरगे चक्रं कार्यं ग्रहभिः परेष्ठनिभा
गे विकारारे वहिरग्रभागवित्तयेऽर्याद्वाराणि
कोणपुष्कराणि कमलांकितानि शोभावंत्यपशो
भान्वितान्यपि च इति कथितोभिनवोयं मार्गः शि
वशासनानुसारेण चक्रं पुष्करं स्वसमये नचस
मनोहरं भवतीत्यादिनोद्धारः कृतः अत्र विधाना
गमार्थविसंवादी दोषः यत्तत्र सार्थचक्रमध्ये च
पद्मादि षोडशदलपद्मस्थाने च चक्रं निविष्टका
ताष्टकं च द्वारमित्यादि एतदुपजीवनेन प्रवृत्तेर
प्यस्य व्याख्यातृभिरदृष्टत्वाविशेषेपि प्रतिभ
तान वशोत्तीर्णेन तदागमार्थेस्तदविसंवादिनी च
क्रस्य वर्तना संगृहीता यथा अतिप्रज भागे तेत्र
मध्ये ष्टांशो भ्रमे वितन्वीत तत्र च शक्ति चितयेपा
र्श्वाभ्यां एवं तत्र तुर्यांशात् भ्रमनो ग्रपादयाण पु
दलतां प्राविवर्जिताग्रमे शास्त्रं जनयेद्धस्तनिसख
णां पुणभिज्नमेवं च कृतभजः परतः किंतु यमांशा
दधिंतनीयमि[illegible]भागगं च तुर्यमथ वेदांशावाद्दि
पु

वा॰
नं॰
२॰
20

गुणां शारसां शगमेवमेवजलशक्तिः इच्छेतेशाव॰
शक्तिस्तृतीय शक्त्यग्निसंभेदात् इत्यं चकैवेदाग्नि
वाणशक्त्यन्वितं स्त्रविसिद्धं तदनुद्धितयेद्धितये।
वसुखष्टदलेसरोरुहद्धितये भागानामवशिष्टे च॰
तुरश्रेद्धारमितियागइत्यलेवजनाशक्तं नमेवा॰
मिदयः एवमाधारस्वरूपनिरूपणेननरेशामा
वसरमायेयस्यापि स्वरूपनिरूपणमित्याह ॥ सं
स्थितात्महाचक्रे महात्रिपुरसुंदरी ॥ अत्राधिष्ठा
तृतयावस्थितायाश्चास्याः कथमानंएजाविधान
मवधारयेत्याह ॥ शृणुदेवि यथा सा तु पूजितेसा॰ त्य॰
धकोत्तमैः वर्गानुक्रमयोगेन देवताष्टकसंयुता ॥
देवताष्टकेसंतरंगत्वादस्य वर्गानुक्रममेवासद
र्शयति ॥ अवर्गः प्रथमो देवि वशिनीतत्रदेवता ।
तत्परस्तु कवर्गो यस्तत्र कामेश्वरी स्थिता मोदिनी
तु चवर्गस्याटवर्गे विमला तथा अरुणा तु तवर्गे।
स्यात् पवर्गे जयिनी स्थिता सर्वेश्वरीयवर्गे तु शवर्गे
कौलिनीतिच एतावर्गाष्टके देवि अष्टौवेवहि देव
ताः अर्चिता प्ररूपस्याशुप्रकुर्वंति वशं जगत् ॥ अ
मंत्रकाहि संजानभवनीत्या सोवीजाष्टकमेवताव
उद्धरति ॥ उद्धरेत्प्रथमे रेफं तदधः ऊदिसं तगं ।
तदधोवनिवीजस्यं षष्ठस्वरसमन्वितं ऊर्ध्वमर्धेन्दु
विंदाढ्यं कारयेत्परमेश्वरि एतन्मशिनीवीजं यो

गिनीनां मध्ये स्थितं ॥ कुटिलः फकारः तस्योतगेव
अवनिवीजं ल षष्ठः स्वरः ऊ अर्धेन्द्वादिना सकल
मात्रप्रमेयोपलेपः कृतः एवं झ्रूं ॥ एवं वशिनी
वीजमभिधाय कामेश्वर्या अप्याह ॥ द्वितीयवर्गा
त्प्रथममैन्द्रात् ऊर्ध्वं महेश्वरि अधस्तात्तामसं वीजं
माग्नेयस्थं समुद्धरेत् चतुर्थस्वरसंयुक्तं विंदुखंडे
ह्यलंकृतं एतत्कामेश्वरीवीजं त्रैलोक्यतो मकारकं ॥
द्वितीयवर्गात् कवर्गात् प्रथमे क ऐंद्रं ल नामसं वीजं
ह्र अग्नेयः र चतुर्थस्वरः ई एवं क्ल्रीं ॥ एवं मोदिन्या
अप्याह ॥ अरुणं पंचमस्याधो वारुणं विनियोजये
त् तदधोपीन्द्रवीजं तु सर्वोर्ध्वमपि परे प्रिये एतन्मो
दिनीवीजं सर्वसत्त्ववशंकरं ॥ अधिष्ठाधिष्ठेयया
योरभेदोपचारादरुणशब्देन तदधिष्ठितस्तवर्गः
तस्य पंचमेन वारुणेव इंद्रवीजं ल सर्वोर्ध्वं विन्दुः
रूपरे ई एवं न्ब्लीं ततः ॥ वायव्यमिंद्रवीजस्थं षष्ठ
स्वरसमन्वितं अर्धेन्दुमस्तकं विंदुना परिभू क्लांतं
षितं एतन्नेकथितं देवि विमलावीजमुत्तमं सर्वपा
पक्षयकरं सर्वोपद्रवनाशनं ॥ वायव्यं य षष्ठः
ऊ स्वरः ऊ एवं य्लूं ॥ जकारं कालमारूढं तदधोज्व
लनात्परं चतुर्थस्वरसंभिन्नं विंदुनादसमन्वितं ए
तत्तदरुणावीजमरुणं सर्वमोहनं ॥ कालेम ज्वा
लनात्परं र चतुर्थः स्वरः ई एवं ज्म्रीं ॥ अरुणमिय

वा. निगच्छतीत्यर्थात्तु गमाज्ञानप्रधानमित्यर्थः ॥
तं. शिवबीजं तदादिस्थमधस्थादैन्द्रवारुणौ वायव्य
२। मुपरोद्दिष्टं संयोज्य परमेश्वरि जयिनीबीजमेवे
दं नादबिन्दुविभूषिते ॥ शिवबीजं ह तदादिस उ
21 ३. परः र्ष एवं ह्लूं ॥ उद्धरेन्मोदिनीवर्गचतुर्थं पर
मेश्वरि अधःकालाग्निवायव्याक्रमेण विनियोज
येत् दीर्घाप्तबीजसंयुक्तामथाक्रमयोगतः उप
रीश्वरबिन्दुनानेकत्रस्वरस्तं दरि एतत्सर्वेश्वरीबी
जं सर्वत्रैवापराजिते ॥ मोदिनीवर्गश्च वर्गः त चु
तुर्थः क कालः म अग्निः र वायव्यः य दीर्घाप्तबी
जे ऊ एवं क्म्र्यूं ॥ कौलिनीपंचमं देवि कालबीजो
परिस्थितं सर्वोपस्तादपि तथा वह्निबीजं नियोज
येत् चतुर्थस्वरसंयुक्तं बिन्दुबिन्दुसमलंकृतं एतद्बी
नी. जवरं भद्रे कौलिकी रूपमास्थितं ॥ कौलिन्यधि
ष्ठितस्य शवर्गस्य पंचमं त्त कालबीजं म वह्निबी
जं र चतुर्थः स्वरः ई म्क्रीं ॥ एतद्देवोपसंहरति ॥
एवमेतानि बीजानि क्रमादष्टौ महेश्वरि कथिता
नि महादेवि ॥ देवीमत्र एतानीत्यपपाठः महेश्व
रीमन्त्रकृतेऽपि षडङ्गे देपौ न कृत्यानि हन्तेः न केवल
मन्तरंगपरिवारभूतदेवताष्टकमंत्रा उक्ता यावा
दन्यदप्युच्यते इत्याह ॥ अष्टाविंशांगरूपिणी ॥
सेयं दाशरथी रामश्रुतिवदं संधिः तापवो ह्विशति ॥

करशुद्धिकरीविद्यांतथांगन्याससंस्थितां आत्मा
सनगतां चार्पितथा चक्रासनस्थितां सर्वमंत्रासन
गतां साध्यसिंहासनस्थितां देव्यावाहनविद्यां च ॥
नचैनदेवयावत् ॥ मूलविद्यामपिप्रिये ॥ शृणिव
तिप्राच्येन संबंधः । एतदेवक्रमेणोद्धरति ॥ वाग्भ
वे प्रथमे देवि कामराजे द्वितीयके शांतांतेकादिसं
युक्तमेकारांतांतयोजिते एषा विद्या महेशानि क
रशुद्धिकरी स्मृता ॥ उद्धरेदिति सर्वत्रसंबंधः शासन ना
लवस्यांतो मूर्धन्यः ष तस्यांतः स कस्यादिर्विसर्गः
ऐकारस्यांतः औकारः तस्याप्यंत अंकारः एवं सौः
नत्विह वाग्भवे प्रथमे देविकामराजे ततः पुनः ।
शांतांतेकादिसंयुक्तमेकारांतांतयोजिते इत्यष्ट
मपटलोक्तवदेवसामान्येनोपदेशोक्रियमाणे ।
प्रथमे वाग्भवे चात्र श्रवर्णे लोकविश्रुते द्वितीये
हंसदेवेन तत्रनीयं वक्रि वेषमकमित्यादिदृष्टा वा
ग्भवादेरनेकेसजुमारब्रह्मयोनुग्राह्याणामुल्येति
तिविशेषाभिधित्सया स्वयमेव कारुणिकः पर
मेश्वरो विभज्य देवीजहृदयमाचष्टे ॥ एतेमध्यग
ते बीजे वाग्विधानाय केवले रुद्रयामलतंत्रे तनि
र्दिष्टे परमात्तरे साधनं चक्रसंयुक्तं चतुर्थस्वरसं
युक्तं ऊर्ध्वमर्धेंदुविंदाढ्यं ॥ एकारोकारयोर्मध्य मू॰
गतं पे केवलं मन्ये विंदुः तेन पे मादनं कः क्रांत :

वा. चतुर्थः स्वरः ई एवं क्लीं शक्तिबीजं व्याख्यातं एवं
तं. ऐं क्लीं सौः तडनं श्रीनिर्माकले उद्धरेत्प्रथमादेवि
२२ श्रृष्टमे स्वरसुंदरि कालमस्तकसंभिन्नमर्धेंदुपरि
२२ संस्थितं अयं स वाग्भवो देवि वागीशत्वप्रवर्त्तकः
योनिवर्गादिमं बीजं पोरेद्र निचोजितं मोहिन्याः
शिरसा क्रांतं बिंदुखंडेंदुलांछितं कामराजो महादे
द. विकामसिद्धिप्र यकः तपेशांतसमुहृत्पदशा
मस्वरयोजितं स्रष्टवसानं देवेशि शक्तिबीजमु
सि. दाहृतं इति श्रीरसमहोदधावपि ओजमध्यगतं
वर्णं कोर्धेन शिरसाहृतं श्रेगमध्यगतं वर्णं वरम
ध्यासनस्थितं द्वितीयमेतत्कथितं श्वाङमध्येसः
बिंदुकं वह्नमध्यं श्वाश्रुध स्यं श्रेकमध्येन लांछितं
प्रथमाक्षरा विद्या करसिद्धिकरी स्मृतेति । ओज
मध्यगतं पे कोर्धं श्रे तेन पैं श्रे गमध्यगतं वह्नि
प्रातेपयाक वरमध्ये तिल श्वाङमध्ये ई एवं क्लीं
वह्नमध्ये स श्वाश्रुधः स्थं औ श्रेकमध्ये स्रः एवं सौः
एतद्व्रगुणं एवह्नितं चवन्तरश्रं एवरेहात्वा वत्सः
विंपुंगुत्तं स्तुभं । ईशात्पश्चिमगं स्वत्र मग्नेः पश्चि
मगं पुनः पूर्वसूत्रं तु संस्थाप्य प्रोषाणि त्रीणि लो
मयेत् त्रिदंडात् स्यायो निश्चिमायासा त्रिदेवता
एकैकदंडके प्राज्ञः षट्च्छदूत्राणि पातयेत् यो न
योयेन जायंते समस्ताः समसंपयः कोष्ठकान्सत

पंचाशद्वर्णरूपाणि तानि तु ईशादकारमारभ्य वा
रुणांतं विनायकं विन्यसेन्मातृकां सर्वां विस्तारि
शिवपश्चिमां एतन्मूर्कंलिविन्यहेशुभेदाक्रमये
दृढे त्रिकोणे च त्रिपादे च वर्णैः कीलितलक्षणे
षण्मासाज्जायते सिद्धिः पूजाजपपरायणे अनेन म
न्त्राः समग्रह्रार्या यथा देवि तथा श्रीशिवस्य तु प्रस्तारः
यस्यायं सन्निवेशः एवं करशुद्धिकरीं विद्यामभ्य
हस्तांगन्याससंस्थितां तनीयामपुरुहरति ॥ अथ
नेतन्न्यरेपुनः ॥ एतस्या एव निवत्समाणे वकार।
महिम्ना पतस्याः करशुद्धिकर्या एव अर्णा या वि।
द्यायाश्चादिर्वाग्भवस्तस्यानेसन्निकर्षे पुनस्तस्मा
त्समनंतरो मान्कामराजात्परंतनीयं शक्तिबीज।
मर्थान्कार्यं येन कामराजशक्तिबीजयोर्विपर्यासे
नस्थितिः स्यात् यथा पेसौः ह्लः ह्रीं अतः परं पा।
ठेप्ययमेवार्थः कामरूपायामात्रपरमेश्वरमितित। तत्पर१०
स्यकामराजस्य परमहारं लकारमीकारं वा कस्य वि
दापृंकनीयं माभूदित्याह ॥ षोतांतंकादिसंयुक्त।
मेकारांतं नयोजितं ॥ गतार्थं एवं ॥ एषा विद्याम
हाविद्या योगिनीनां महोदया अतुलविद्या महेशानि
सर्वकार्यार्थसाधकी ॥ यदुक्तं तत्रैव द्वयोः कामबावि
पर्यासं पूर्वबीजेन वैविना अंगन्यासविद्यो विद्या
हिनीयेयं कृशोदरीति । पूर्वबीजेनेति । वाग्भवेन

वा॰
तं॰
२३

द्वयोरितिशिक्षायाद्वितीयत्रतीयायाः तेनवाग्भ
वान्तेनरेशक्तिबीजंततःकामराजइति अत्रन्यास
संस्थानेचास्याःप्रयोजनंदर्शयति ॥ अनयाविद्य
यागौरित्वामात्मनिकारयेत् ॥ अतएवकुलवि
धेत्याद्युक्तं ॥ आत्मासनगतांत्रतीयामपिविद्यांत
र्पयति ॥ एतस्याएवविद्यायाःशिवमायाग्निबिंदु
मत् बीजमादिपदेशुद्धाकार्यात्मासनरूपिणी ॥
शिवःह मायाई अग्निःर एवंह्रीं एतस्याआद्यायाः
करशुद्धिःकार्या विद्यायाएवनपुनरेतद्विकृतिरू
पायाद्वितीयस्याः कुलविद्यायाआदेर्वाग्भवस्यपदे
स्थानेनमपास्यैतन्मायाबीजंयोजयित्वात्मासनग
ताविद्याकार्येत्यर्थः एवंह्रींक्लींसौः तदुक्तं याद्यकू
र्धान्तेपि एंदु आ औ प्रतवि बिन्तं आद्यायावाग्भव॰
स्थानेमर्णात्मासनरूपिणी ईषःह नहृर्धरपिंडेर
सेतह्रौंह्रयार्थत्वात् आकारस्यात औकारस्यंतः
स्थं एवंह्रीं चक्रासनगतोवतर्थीमप्याह ॥ पुनर्वि
द्याग्रमस्यार्धमंतरंतेशिवान्विते त्रैलोक्यमोहनीयं
र्मविद्याचक्रासनस्थिता ॥ पुनःकरशुद्धिःकार्या
आद्यायाएवविद्यायायदाद्यंबीजंवाग्भवमंतरेत
गलवर्तिकामराजमंतमंत्यंशक्तिबीजंचास्यत्रय
स्याप्यूर्धशिवेनहकारेणान्विते कुर्यादिति श्री॰
मदीश्वरशिवाचार्यः एवंह्रैंह्क्लींह्सौः । तदुक्तं

गृहीत्वा वर्णमेकैकमाद्यमाद्यतृतीययोः तदंत
मूर्धषष्ठेन विद्या चक्रासनस्थितेति आद्यतृती
ययोः विद्यायाः क्रमेणाद्यवर्णं वाग्भवमंते काम
राजशक्तिबीजलक्षणेनदेकैकं वर्णं च गृहीत्वा । च
षष्ठेन हकारेणोर्ध्वयोजयेत् वर्णत्रयमप्युपरि ।
हकारसंभिन्नं कुर्यादित्यर्थः अथ च तृतीयविद्या च
द्यतत्त्वेनानेन रमेवोक्तं तस्यास्य मायाबीजस्योर्ध्व
मात्रेण नरपि करस्तु हिः कार्या एव विद्याया आद्य
वाग्भवमर्धात्कृत्वानेयानेव वाग्भवमायाबीज
योरंतर्मध्ये धीमतस्याप्वाद्याया विद्यायाश्चांते शा
क्तिबीजं शिवेन हकारेणान्वितमर्थादुपरिसंव
ति हं संकुर्यादिति श्रीशंकरराशिः एवं ऐंह्सौंःक्ली ।
एतत्सूत्रं तत्रैव मध्येन मिति पाठभेदाडूक्तं अथ मंत्रा
र्थः आद्यतृतीययोर्विद्ययोराद्यमेकैकं वर्णं वाग्भ
वं मायाबीजं च गृहीत्वा द्योदनयोरेव मध्ये र्षा त दे
तदीय मेवदीय मेवांते शक्तिबीजेन षष्ठेन ह हा का
रेणोर्ध्वयोजितं संकुर्यादिति शेषः तत्रश्चाकपालो
पेतत्वं चान्येरेवं हिश्री महीश्वरशिवमतेनयथेति
चक्रासनोद्धारलक्ष्येव राजानककल्याणवर्ममते
श्च पर्यवसित इति यादृक्तादृग्व्यायमायोपन्यासः
पं केनता प दाशयेन कृत इतिनविघ्नः एवं हि पर्यव
सिते को दोषः स्यात् वक्तनोह्यस्य दर्शनस्येन देवा ।

वा॰ चार्यहृदयंकश्मीरेश्ववनारके नत्त्वश्रीविश्वाव॰
तं॰ र्तेश्रुत्वैनैवलक्ष्यते यत्तदपवेदमस्मन्यर्यत्नपि
२५ ष्पश्रशिष्यक्रमेणसर्वेषामपिश्राम्ये एवंचतयो
न॰ रागसत्वाविशेषत्वा[illegible]मततमेवसर्वात्मनाप्रमा॰
णं ततश्चतत्स्यप्रमाणशिष्टत्वात्तन्मतयोविक
२५ ल्पोन्यायोनत्वेकतरपक्षपरित्यागः प्रस्तुतश्री
मदीश्वरशिवाचार्यमतस्यवलवत्वेलक्ष्यतेयत्स
एवश्रीरसमहोदधिश्लोकानांसाक्षात्प्रवर्तयिते
निसर्वत्राविगीताप्रसिद्धिः यद्भवेतोपि श्रीसूर
मठाधिपतेर्लाभगुरुवरपरम्परोपनतं चक्रमि
दमीश्वरशिवान्सर्वाचार्यासमदीयएवप्रेरेति ।
एवमाद्यहृद्यमन्याहरूप्यममंतेत्तरं चवक्ष्यो
पदिश्यप्रपर्यालोचितार्थाभिधानमेवेप्यास्ता॰
मेतत् सर्वमंत्रासनस्थितांपंचमीमप्याह ॥ पु
नरायांमहाविद्यांशिवचंद्रसमन्वितां कृत्वाका
मप्रदाविद्यासर्वमंत्रासनस्थिता ॥ पुनरपितत मा॰
द्वियोतरोद्धरणाभिनिभूतत्वे[illegible]हृतीविद्यांकर॰ माधां॰
शुद्धिकरीमेवप्रत्यर्णशिवचंद्राभ्यांहकारसका
राभ्यांसमन्वितांकृत्वा ततलक्ष्मीशार्थदायिनीस
र्वमंत्रासनस्थिताविद्यानुरूणोद्धार्येतिशेषः ए॰
हैं॰ वं[illegible]स्त्क्लीहसौः । तदुक्तं पाद्योतांभ्यांपुनापूर्वा॰
तेयामंत्रासनस्थितेति पाद्योताभ्यामितितदेशा॰

वस्थिताभ्यां हकारसकाराभ्यां साध्यसिद्धासन
स्थितां षष्ठीमप्याह ॥ देव्यात्मासनविद्यायाः पूर्वो
क्तायायथाक्रमं अन्तदेशे नोयविंदुशक्रशक्तीर
नुक्रमात् संयोज्य परमेशानि साकमर्धेंदुनाततः
केवलान्तरभेदेन विद्या साध्यासनस्थिता ॥ नोयव
शक्रः ल शक्तिश्चतुर्थः स्वरः ई एवं ह्रीं ततो यथा
क्रमं पूर्वोक्तायास्तनीयस्याः आत्मासनविद्याया
अन्ते स्थितस्य शक्तिबीजस्य देशे स्थानेन दमास्तो
यादीननुक्रमात् संयोज्य तस्यैवैकैकस्य पिंडात्मनो कः
न्तरभेदेन सत्यभामाभामेति वत्साध्यासनस्थिता
विद्योद्धार्येत्यर्थः एवं क्लीं ह्लीं ह्रीं ततऊर्ध्वं विपरी
तस्थितो रान्तो ऊर्ध्वकृपूर्वं लान्तिको दन्तान्तनीयवि
द्याया कामबीजान्तदेशतः साध्यसिद्धासनगताष
ष्ठी विद्या प्रकाशितेति रान्तो लः वश्च विपरीतस्थि
ताविति वकार ऊर्ध्वमधो लकारश्चेत्यर्थः ऊर्ध्वं
कृपूर्वः ई कामबीजान्तदेशतः इत्येतेनाद्योमा
यात्ततः कामराजस्तत इदमिति सममी देव्यावाह
नविद्यामप्याह ॥ हंसमोमसमान्वितामायामन्या
सनस्थितो सर्वार्थसाधकी विद्या देव्या वाहनकर्मणि ॥
आद्यां करशुद्धिकरीं अर्णामेव विद्यां प्रत्यर्णं हंस
सोमसमान्वितामग्राद्दितादि वत्सम्प्रयुंज तापेत
येवोर्ध्वमवस्थितहकारसकारां सतीमन्यासन

वा॰ स्थितनाम, योवस्थितनेरेफामर्थान्कृत्वादेव्यावाहन
ने॰ निमित्तंसर्वार्थसाधकीयंविद्या, र्थाड्हार्थेस्पर्थः
२५ एवंस्त्रैंस्क्लूंह्सौः तडकं दत्वाबीजत्रयस्योर्ध्वंऐं
बायबग्रंतगौ यांतस्याग्राद्यविद्येवआवाहनवि
25 धौपरेति बायोगः ह बांतगः स यांतः र एतद्रूपसं
हरत्वन्मदवनारयति ॥ एवमेतामहाविद्यादेवि
सर्वार्थसिद्धिदाः महात्रिपुरसुंदर्यामूलविद्यांमहेश
प्रिये ॥ आदरातिश दर्शनार्थंतु पुनः स्पृशिवस्य
स्रोपादाने नामवाह ॥ मादनंतदधः शक्तिस्तदधो
बिंदुमालिनी ऐंद्रमाकाशबीजस्य मध्यस्ताज्वल
नान्तरं मायाबिंदीश्वरयुता सर्वोपरिनियोजिता अयं
सवाग्भवोदेविवागीशत्वप्रवर्तकः ॥ मादनंक
शक्तिः ए बिंदुमालिनी ई ऐंद्रं ल आकाशबीजंह
ज्वलनान्तरं र माया ई बिंदीश्वरे त्यनेनापिष्टेयापि
ष्टात्मसुखेन समस्तमात्रप्रमेयास्तत्रगंकदन्तिते
एवंक्लीं । एवंवाग्भवमभिधाय कामराजमष्ठ
रति क्लूं ॥ शिवबीजंत्रिधायुक्तासृष्टिस्थितिलय
क्रमेः ह यमाद्ये नरहितमाद्या धोमदनान्तरं पुनः
स्थितिशिवाय्यस्मादिंद्रबीजंनियोजयेत् तथालय
शिवाधोपिज्वलनंचमहेश्वरि चतुर्थस्वरसंयुक्तंबिं
डुलेंडेंदु लंकृतं एवमेतन्महाबीजंकामराजंमहो स॰
दयं ॥ शिवबीजं ह युक्तेतिसंयोज्यविमर्शसार्थः

नचैतदंतरालयोर्हृदयस्य मैरंतर्येणमस्तत्वमितिवा
रू हृदयमाद्येनरहितमिति स्थितिलयात्मकं हृदयमा
द्येनस्थित्यात्मकेनरहितमसंश्लिष्टमेवकार्यं येनो
नरावस्समाणस्य वर्णोहृदयस्यावकाशःस्यात् अन
एवाह आद्याद्योमदनोत्तरमिति स्थितिशिवायत्वा
द्धिंदुबीजमितिच मदनोत्तरंक इंदुबीजं तत्वलनं
र चतुर्थःस्वरः ई एवंक्लीं। आद्येनशिरोरेखात्म
केनाकारेणरहितमि ति नत्वनवाच्यं एवंहृदय
स्यशिरोरहितत्वमेकस्यचसशिरस्कत्वमितिकेना,
भिप्रायेनोक्तमितिनजानीमः वस्तुतोहिसर्वेषामे
वपिंडवर्णानामनक्षत्वमेवन्यायंयत्रक्वचिदेके
कैन- नैवयेन्क्वचिदप्यासीक्षत्वेष्टः नकेवलमिहैवानेन
एवमपव्याख्यानेकृतंयावदनयेवसरण्याकेचित्र
ऐस्त्वनाशिनाइतिमंगणाश्रीमदानंदेश्वरकस्येशि
वं शक्तिमित्यादिकोपिमंत्रग्रंथोनाशितइतिकिमे
षामहदृष्टवृत्तानांस्वयंभुवाभ्युच्यते यन्महाग्रंथदितो
प्रकृतोराजपथायमानांप्रक्रियामपहायविकिंन
थतन्त्वायश्रुतमित्यालोप्रस्तुतवस्तुव्यातेपका
रिग्रंथांतरपर्यालोचनमप्यनेन एवंकामराजवी
जमुक्तम्यशक्तिबीजमप्यभिधत्ते॥ मायाबीजंमहे
श्वानिमादनं शा ऊसंयुतं चेंदुबीजंकेवलंतद्विनियो
जं वरानने॥ मायाबीजंह्रीं मादनंक शक्रःल चं

वा॰ द्वीजं स केवलं ह कथं चैषां विनियोजने कार्यमि
तं॰ त्याह ॥ स्मकास्तृष्टिक्रमं देवि प्राग्नुच्चारक्रमेण तु सं
२९ हारक्रमयोगेन शक्तिबीजं समुद्धरेत् ॥ मादनं च
28 क्रबीजयोस्तु विशेषेण विशेषाभावेनैव संहारक्र
मानुगुणो व्यत्ययो दर्शितः उच्चारस्तु सृष्टिक्रमेणै
व कार्य इत्याह प्राग्नुच्चारक्रमेणेति अत एव तु श
ह्नो व्यतिरेके एवं हस्र्यैं तदेवोपसंहरति ॥ एवमे
षा महाविद्या महा त्रिपुरसुंदरी मेरुस्तेनैव महा
देवी त्रैलोक्यवशकारिणी ॥ यदुक्तं अः स्वमध्यग
तं रूपं स्वरूपे मध्यमतः उक्तं तस्य मध्येन्यसेत्तु आद,
कारोर्ध्वव्यवस्थितं रांथषाययकारांतमायाबिंदु
निरोधियुक्तं वाग्भवोयं समाख्यातः सम्यक्सत्यय
कारकः अथाग्रेषाय वर्णानामेकैकस्यासनेन्यसे
त् गाद्यस्योर्ध्व यकारांतादेकत्रायणेलांछितं काम
बीजं महेशानि सर्वरूपं प्रकाशितं अस्योच्चारण
मात्रेण जगत्क्षोभः प्रजायते तृतीयं संप्रवक्ष्यामि
शक्तिबीजं महाद्भुतं षायं तापसमायुक्तं गाद्यं पका
यं षपायगं अः एद्रो कोर्ध्वसंयुक्तं शक्तिबीजं समु
द्धृतं अनेन ज्ञातमात्रेण अर्थात्सर्वं विषत्रयं एषा
विद्या समाख्याता सर्वैश्वर्यकरी परा अनया ज्ञात
या सम्यक् त्रैलोक्यं यत्र साधयेत् इति ॥ अः स्वमध्यं क
रूपं मध्यं प अः कारोर्ध्वं ई रांतं लषायोह यकारांतं

र् मायाई एवं वाग्भवः षाय वर्णानां हकाराणां
गाद्यं वह्निः प्र शस्थिन्युपेत्तथाक सोर्धेल यकारां
तः र आदिर्विसर्गकाराणंनान्मायानंहत्तों ई यहा
आ आकार आदिः पूर्वो यस्या साविति कामराजः
षापः ह्र लापः स गाद्यं क कायोल षायोगं ह्र पा
योगं र श्रः ए ए ई क्रोर्धश्र एवं शक्तिवीजं नवात्र
स्फुटेपि समानत्वे नवात्मत्वं वाच्यं एवं तिरोधिन्या
यपेत्तयादृष्टान्तत्वायपि किं नो यने तस्या अपि
मंत्रश्रमेयनायाम् विशेषात् श्रीरसमहोदधाव्,
प्युक्तिहि निरोधिन्यावचने विंदुनिरोधियुक्तिति
यन्न श्रीमदहल्हेनाप्युगन्यासविद्यायां किंनादेः
वाग्भववीजस्थाने तन्त्ररमिति कामराजपरं शेक
रराशेर्मनमिति ज्ञात्वापि पत्तान्तरो हंकनेन्त तीय
पंचमसप्तमविद्यानाम ह्रांरेकस्थहि विद्याम् पन्न
ती. यहितीयन्तृ य पंचमीनां परामर्शे केवलमिति
शिववीजेन ह्लंस्पं शक्तिवीजमेनं च विद्याया अस्या
अपिसंभेदः तस्य यात्रिविधः केवलवाग्भव ह्रूवैः।
त्रिभिः स्वरैः प्रथमकथितविद्यावत् तेन समलन
यान्यग्र रचक्रे श्रीत्रिपिंडेन तेनप्रिविंडस्वरहरिशि
वरहनेवीक्रकारीयमूलमुनेः एकैकविंडतहृयस
ह्निनेरियमष्टमी विद्येति विद्यान्तरपरिकल्पनं च
श्रीमतत्वगर्वेन भिमतमपि स्यात्मेलितंकृत्वा हि।

वा॰
तं॰
२२
27

अर्णविपर्ययतोग्नी हंसारतोहिनी यस्याः पंचम
सप्तमयोरप्युद्धृतमिह शक्तिबीजं यैस्तैर्बीजवर्ण
ल॰ कीन [illegible] मात्रमपि प्रायश्रोत्रमंत्राणां प्रविहंतो गर्ज
न्तिचकेन महिम्नेति चित्रमिदं इति च तत्र स्वयसंत
तिभेदेनाद्यं समस्तविद्यानां रहस्यनिगादितउद्धारस्त
स्यासनग्रहस्तवप्रायणइति वस्तुविषयसंततिभेदेर्य
यपि गुरुभिर्भेदमादिष्टं चतत्र स्वयसंततिरिहत
थापि सुखैव युक्तियुक्तेत्यादिचोक्तं तत्सर्वमुपेक्ष मेव॰
सुकृतीनां सर्वप्रकारमात्रमेजस्याभावात् यस्तु न॰
त्रास्मैरक्तरश्मिष्टतामात्रमवलंब्याल्पजालप्रायम्।
स्खलितपर्यवसितसंविक्रमादिकं निर्निवेयतम
स्यश्रुतादिप्रियं मंत्रादौ व्याप्यायुक्तदर्शितेतत्रतास्म।
स्यंविडंडिरस्यपिनवेयक्रिमितितंन्यातिपद्येनान्य
हषितमिति नियन्मूलतनपवागमार्थप्रकाशनेप्यक
तेव्येकथ्येनामसप्रकटेपरंप्रायश्चिनावदेहमंत्रार्थ
प्रकाशनमपि क्रियमाणेत्तमंते महात्मनः समय
भीरवो महाजनाः यतो यतः अनश्च नाख्यानादल
येनोंनतः श्रोत्र्यादिनाप्यासादितवेडिनपत्रिकाम
त्राः सर्वपवयथास्थितं गुर्वादिपरिवर्तितत्रात्तमपि
स्वपित्रादि च गुरुतया परिकल्प्य शास्त्रार्थानुष्ठाना।
परांमुखो मंत्रविक्रयमात्रनात्पर्याधनसंग्रहणपरा
यणाः सकललोके विप्लावयंतीदृश्यंते शास्त्रार्थ।

विच्छेदभीरुतयातु परमतत्त्वस्य तात्पर्यालोचनमा
त्रेण कृतमित्यलं खलजनशिरोर्त्तिकारिणा ग्रन्थेनापि
वचनेन एवं महात्म्यवत्वेप्यनया किं कार्यमित्याह
एतयेतस्य चक्रस्य साधकोर्चनमारभेत् स च कीं
दृगित्याह ॥ ॐ कुंकुमारुणदेहस्तु वस्त्रारुणविभूषित
तांबूलपूरितमुखो धूपामोदसुगंधितः कर्पूरखो
ददिग्धांगो रक्ताभरणमंडितः रक्तपुष्पैर्वृतो मौनी
रक्तगंधानुलेपनः रक्तासनोपविष्टस्तु ताम्रारु
णदृक्स्थितिः सर्वशृंगारवेशाढ्यो विपरीकृतवि
ग्रहः मनःसंकल्परक्तो वा साधकः स्थिरमानसः ॥
वस्त्रारुणेति पूर्वनिपातव्यत्ययः रक्तगंधेति चंदना
मौ॰ लक्तकादि साधक इति सिद्धिसाधनाय सततोद्युक्तः
श्च तप्वोक्तः स्थिरमानस इति रक्तोपचारस्य चात्रा
वश्यप्रयोगित्वमवद्योतयितुमुक्तं मनःसंकल्पर
क्तो वेति एवं वाह्यद्रव्याभावेपि तन्निष्पादितो काचि
त्कंडनेप्स्यप्येनावेदितं तत्र यथासंभवं प्रकृते भा
वात् कामादेव हि यथासंभवं भवेदिति भावः अयं
पुनरत्र तात्पर्यार्थो यत्साधकस्य येन केनचिदात्मा
निपरानंदचमत्कारतारतम्यमयत्वाविर्भावो भवे
त्तदेव सर्वात्मना द्रष्टजाते संभरणीयमिति यदाह
यत्किंचिन्मानसाह्लादि यत्स्यात्सोमापवर्धनं तेनात्मा
नमुल्लेखस्य देवमभ्यर्चयेत्सदेति एतच्च चक्रं ज्ञात्वा क

वा॰ तं॰ २८

29

यं कीदृक्कार्यमित्याह ॥ भूप्रदेशे समे शुद्धे गोम
येनोपलेपिते पुष्पप्रकरसंकीर्णभूम्यामामोदसुगं
धिते सिंदूररजसा देवि कुंकुमेनाथवा पुनः आलि
खेत्प्रथमं चक्रं समरेखं मनोहरं समत्रिकोणशो
भाढ्यं सश्रीकमतिसुंदरं ॥ सश्रीकत्वमेव प्रपंचि
तमतिसुंदरमिति तत्र च समरेखत्वादिविशेषण
हारको हेतुः इह भावसाधकस्य तत्तदुपास्यमंत्र
देवतातादात्म्यावष्टंभभावनं विना न किंचिदपि
पूजादि सिद्ध्यतीत्यनेनैतरमेवोक्तं विपरीतकृतवि
ग्रह इति तच्च कथं स्यादित्याह ॥ ध्यात्वा पुरत्रयं दे
वि बीजत्रयसमन्वितं सर्वाशाविषयादेवि करशु
द्धिं तु कारयेत् ॥ पुरत्रयं स्थूलसूक्ष्ममध्यलक्षणं त
ड्र तच्चात्मनः कायरूपं बीजत्रयसमन्वितं ध्यात्वा तत्र।
मूलविद्यासंबंधिनी बीजत्रयं न्यसेदिति ह्रीं काद्यम
त्रास्त्रमं त्रस्त्रौं चिंत्यात् एवं करशुद्धौ कृतायां तन्त्कर
णको मंत्रांतरन्यासो न्याय्य इत्याह ततः यावत् षट्
स्थिति नाभिमंडलहृत्पद्मभ्रूमध्यमंडलगेति श्रसस्य
मु रमथरवोपि गुहे हृदि भ्रुवोर्मध्ये न्यसेन्मूलात्तत्र
त्रयमिति पाठक्रमादार्थः क्रमो बलीयानिति सम
नेत्र रवस्य माणन्यासानंतरमेतन्न्यास इति गुरवः
विघ्नकृद्दानायपागवेश्मन्यूर्ध्वमध्याधोभागात्म
के पुरत्रये बीजत्रयमेतत् ध्यायेदिति तनु ह्रीं व्याम।
त्रास्त्रमं त्रस्त्रौं चिंत्यात् एवं करशुद्धौ कृतायां तन्त्करणको
मंत्रांतरन्यासो न्याय्य इत्याह ॥ ततः स्वात्मा —

सनेदध्याच्चक्रासनमथेश्वरि । सर्वमंत्रासनेदे
विसाध्यसिद्धासनेतथा ॥ आत्मासनेसमाख्या
वलादेवात्मनासनत्वेनतत्रमयात्रमंत्रासी।
चिमान्‌ एवंकरणशुद्धोक्तानांतेनारतकोमंत्रा
नान्यासोन्यायमुक्त्याहतेन विन्यस्यचक्रासनादी
नांगुलैकमहद्रूपस्यानेनैयत्येप्रमाणाभावात्स्व
देशरीरगतत्वेनैवन्यासोन्यायस्तस्यतनदासनरू
पतायाश्चचिंतनत्वात्‌ बहिःपुनरेषामुग्रदत्तेनरपा
र्थ्वनिश्चयेप्रमाणाभावात्समाख्यावलोपनतः
स्थाननियमोवश्यग्राह्योन्यथात्वपरिनिष्ठितेपू
जनेस्यात्‌ यदुक्तंमयेव आधारमंत्रासनमंतश्चत्व
श्रहारमध्यमाश्रित्यचक्रासनमाद्योदितंशमत्र्य
गतेंश्वरस्यमध्येचसाध्यासनमितितथा ॥ ततो
रत्तोंप्रऊंबीनप्रबीनाऊलविधया षडंगन्यासयो
गेननमस्कारनिष्कृत्या ॥ नवाङ्गेगेपुशास्त्रोत।
रोक्तवज्रान्यंतरप्रयोगोपिकार्यइत्युक्तं नमस्कार
निष्कृत्येति सर्वशेषत्वेनपुनरेतद्व्याख्यानमुपेक्ष
मेव ऊलदर्शनत्वात्मथानुपपन्नावैनयिकप्रक्रि।
योचितेनैवोपपत्तेः ॥ ततोपि । शिखोललाटश्चमध्य
केंठहृन्नाभिगोचरे आधारेपूरकंयावत्न्यासमष्ट
भिराचरेत्‌ ॥ ऊर्ध्वकमित्यनेनतत्मुद्रात्यविष्टितोत्रपादे
लस्तेनेअष्टभिरितिवर्णिमादिवीजैर्नतचक्रैस्तेषां

वा॰
नं॰
२९
29

नचसंप्रेमन्नात्तत्रान्यरामर्शपत्त्वायोगात् एतावते
वचास्यसिद्धिः स्वात्मनिविमर्शभाव श्रुति वाग्भ
वेदक्षिणेनेत्रे कामराजं च वामतः ललाटे शक्ति।
बीजं च कर्णयोर्दक्षवामयोः वक्त्रमध्ये च नासवा।
भुजयोर्हृदयेन स्या जंघयोर्नाभिमध्ये च मंत्रन्यास
मितिक्रमात् विधाय चक्रविन्यासमपि शास्त्रविहि,,
चरेत् मुंडव्योमनितंबायुं वैंदवे चक्रनायके अरे।
शिखायामष्टारं भाले भ्रूमध्यदेशतः दशारे तद्वि
तीयं च कंठे तदनुविन्यसेत् चतुर्दशारे हृदये ना
भावष्टदलं ततः आधारे षोडशदलं द्वारचक्रं तु
पादयोः पाशांकुशौ वामदक्षकरयोर्मंत्रधीर्भुवोः
नासाग्रे विशिखाश्चेति चक्रमुद्यानरालिकमिमा
द्यवांतरमनपेक्षितमपि स्वेच्छेति नेन किंचिदपेक्ष
णीयमपेक्षायाः पर्वभावात् सन्नाहितस्योः शास्त्रा
न्तराणावदपेक्षणीयं यावदपेक्षया निवृत्तिः स्यात्
तदभावे पुनर्निर्विबंधनमेव शास्त्रान्तरोक्तस्यापे
क्षणीयत्वे सर्वस्यैव तन्त्रसंगादनवस्थितमेव शा
नरा॰ स्त्रांतनुष्ठानं स्यात् यदुक्तं नव शास्त्रांतरे कर्तव्यकं।
शास्त्रांतरे श्रुतं शास्त्रस्या[illegible]नपेक्षितमात्मबुद्धिप्रभ
वं हितत् सापेक्षत्वे ष्युपेक्ष्येवमानं यावदपेक्षते ति॰
तावदेवान्यतः कार्यं नान्यस्मादनवस्थिते[illegible]ति तस्मा
त तदेशांतर स्वरागत्रैपादिनोपदेशात्वेष्यनुपदेशपा

ध्वनिप्रतिपदं किंप्रच्यानेरन्यास्तो पवेविष्टरीकृत
विग्रहः साधकः स्वात्मसमजाश्वरः सर्वं वह्निमंडला
दावस्मन्सर्वेश्वर्वादिदिष्टहसाद्वारेशादिव्याद्यो त्र च॰
यमित्रगुर्वादिपूजां कृत्वा निखिलचक्रसपर्यां स
पर्यर्थं प्रथमं तावत्साधयाम्याद्देव्या पवावाहनादि
कुर्यादित्याह ॥ ततः पद्मनिभां देवीं वालार्ककिर
णारुणां जपाकुसुमसंकाशां दाडिमीकुसुमोपमां
पद्मरागप्रतीकाशां कुंकुमोदकसन्निभां स्फुरन्मुकु
टमाणिक्यकिंकिणीजालमंडितां कालालिकुलसं
काशकुटिलालकपल्लवां प्रत्यग्रारुणसंकाशाय
वक्त्राभोगमंडलां किंचिदर्धेंदुकुटिलललाटमृड
पट्टिकां पिनाकधनुराकारसुभ्रुवं परमेश्वरीं आ
नंदमुदितोल्लोलललीलांदोलितलोचनां स्फुरन्मयू
खसंघातविततस्वर्णकुंडलां सुगंडमंडलाभोगा
जितेंदुदर्पणमंडलां विश्वकर्मादिनिर्माणसूत्रसस
च्छ्रनासिकां ताम्रविद्रुमविंबाधरकौष्ठीमुग्धनोपमां
स्मितमाधुर्यविजितमाधुर्यरसगौरवां अनौपम्य
गुणोपेतचिबुकोद्देशशोभितां कंबुग्रीवां विशा
लांतीमृणाललालितैर्भुजैः रक्तोत्पलसमाकार
सुकुमारकरांबुजां करांबुजनखद्योतविताननित
नभस्तलां मुक्ताहाररलतोपेतसमुन्नतपयोधरां
त्रिवलीवलनायुक्तमध्यदेशसुशोभितां लावण्य

वा॰ सरिदावर्त्ताकारनाभिविभूषितां अनर्घरत्नचटि
तं॰ तकांचीगुणनितंबिनीं नितंबबिंबद्विरदरोमरा
त्रृ॰ जिपरांकुशां कदलीललितस्तंभसुकुमारोरूमी॰
30 श्वरीं लावण्यकदलीतुल्यजंघायुगलमंडितां नम
द्रत्नशिरोरत्ननिर्घृष्टचरणांबुजां पीनोत्तुंगस्तनसं॰
काशाकांतिसंतानहासिनीं लौहित्यजितसिंदूरजं॰
पादाडिमरागिणीं रक्तवस्त्रपरीधानां पाशांकुशा॰
ग्र॰ करां तां रक्तपद्मनिविष्टांतरक्ताभरणमंडितां ।
चतुर्भुजांत्रिनेत्रांपंचबाणधनुर्धरां कर्पूरशक
लोन्मिश्रतांबूलापूरितानना महामृगमदोद्दाम
कुंकुमारुणविग्रहां सर्वशृंगारवेशाढ्यां सर्वालं
कारभूषितां जगदाह्लादजननीं जगदाह्लादकारि
कां जगदाकर्षणकरीं जगत्कारणरूपिणीं सर्वमं
त्रमयीं देवीं सर्वसौभाग्यसुंदरीं सर्वलक्ष्मीमयीं नित्यां
परमानंदनंदितां महात्रिपुरसुंदरीं तत्स्वरूपां वारूपांत
रूपया विद्यया वाद्यस्तमगेनमस्कारनियुक्तया प्र
वीक्षयासायकेंद्रो महात्रिपुरसुंदरी चक्रमध्येत्॰
संचिंत्य ॥ तरुणं तन्मयप्रवतिष्ठेदिति विशेषः माधुर्ये
तिरामणीयकं माधुर्यरूपश्रासोरसइति भुजेरि॰
सुपलक्षितां जगदाह्लादकत्वादेवात्र जगदानंद
शब्दवाच्यस्य परमस्य तत्त्वस्याभिव्यंजिकां सर्वसौ।
भाग्यसुंदरीमिति सर्वलक्ष्मीमिति च विशेषणद्वये

नस्समस्तविशेषणार्थः संगृहीतः एवं सुखदेव्या
एव ध्यानवचनादन्यासामपीदृगेव ध्यानमित्यर्थ
सिद्धं तन्नमस्काररूपत्वादासां यत्र समस्तोदधिः ॥ वा ३४
चामगोचरं देव्याः सर्वानंदमयं पुनः एकचक्रं म
हारक्तं रक्तपद्मासनस्थितं चतुर्भिरायुधैर्युक्तं पा
शांकुशधनुःशरैः देवीकरणरूपं तत्सुखं शक्तिग
णं स्मरेत् ध्यानं न विद्यते तासां मनोर्थीहृदवर्णिनी
ति ध्यानेन विद्यत इत्यत उक्तात् ध्यानादन्यदित्यर्थः
तन्मूलत एव तन्निषेधो विवक्षितः सर्वानंदमय
त्वेन वागगोचरायाश्चापि सुखदेव्या ध्यानस्य संभवे
तन्नमस्काररूपाणामन्यासां न तदुपपत्तेः महात्रिपुर
त्सा सुंदर्यामि [illegible] वाहनं विद्यादिशाहसन्निधे त्रिखंडा
विद्यां पंचदशाति त्रिखंडेयं महाविद्या त्रिपुरा ज्ञान
कर्मणीति नमस्कारनिरुक्तयेत्यावाहनानो विद्या
स्यात् ततः पूजनमारभेत् तन्त्रमंत्रकानावरणा
नस्यात् उक्ताश्चैते विनियुक्ताः तत्करणे दानी
पूजनं क्रियत इत्याह ॥ शिवाग्निविंदवो देवि दिन
कृद्वह्निविंदवः पूर्वापरक्रमरूपेण योजनीया म
हेश्वरि मायायैंड समायुक्तं वीजयुग्मं यदुक्तं
मायालक्ष्मीमयं तेन पर्यस्तिकाघृष्टमानरः ॥ शिवः
ह अग्निः र दिनकृत स वह्निः र मायाई एवं ह्रीं
श्रीं तादृशकाः उक्त पूज्या इत्याह ॥ महत्वाणीपभि

वा॰ मेद्वारे माहेश्वर्यपि चोत्तरे ऐंद्रीं तु पूर्वद्वारे च कौ-
तं॰ मारीं दक्षिणे तथा वैष्णव्यपि च वायव्ये वाराहीमी-
त्रै॰ शदिग्गतां चामुंडां देवि चाग्नेये महालक्ष्मीं तु ने-
31 ऋते ॥ प्रथमां ता पूजयेत् इति संबंधनीया द्वितीयां तु
पूजयेदिति श्रीरसमहोदधावपि तत्र प्रकटयो-
गिन्यश्चक्रे त्रैलोक्यमोहने अणिमाद्या महादेवि
सिद्धयोष्टौ व्यवस्थिता इत्यादिना ब्राह्म्यादय एवा-
नेकांतिकत्वादणिमादित्वेन व्यपदिष्टा इति न कश्चि-
द्विरोधः आसां चक्रेश्वरीत्वेन तत्रैव तत्रादिमे देवि
पुरेति श्रीत्रिपुराख्याया देव्याः पूजा प्रथमचक्रे चक्रेश्व-
र्याश्च प्रतिचक्रं पार्श्वद्वये मुद्राया त्रिपुरायास्तु दे-
वि सिद्धा पृथक्तां विना नाप्येव सर्वचक्रे पूजनकाले प्र-
पूजयेदिति वक्ष्यमाणत्वात् एकैकसिद्धिसहितामेकां-
मुद्रां॰ मेकां पूजयेत् तथेहसंतोभणि मुद्राश्राणि-
मा च सिद्धिरिति एतत्त्रयं प्रतिचक्रमप्युपवक्ष्य-
माणमिति गुरवः एवं प्रथमे त्रैलोक्यमोहने चक्रम-
नी॰ भिधाय द्वितीयं सर्वाशापरिपूरणं चक्र[illegible]ह ॥ कामा- नप्या॰
कर्षणरूपा च बुद्ध्याकर्षणरूपिणी अहंकाराक-
र्षिणी च शब्दाकर्षस्वरूपिणी स्पर्शाकर्षणरूपा
च रसाकर्षणकारिणी रूपाकर्षकरी देवी गंधा-
कर्षकरी तथा चित्ताकर्षणरूपा च धैर्याकर्षण-
कारिणी स्मृत्याकर्षस्वरूपा च नामाकर्षणकारिणी

बीजाकर्षणरूपा, सा ग्रन्थाकर्षस्वरूपिणी ग्रम
नाथाकर्षणी च शरीराकर्षणी परा एवं बाद
शतेर्महादेवि वाममार्गेण पूजयेत् मायालक्ष्मी
कलाभिस्तु कलाभोऽशांकंसिद्धं ॥ वाममार्गेणेति
साधकसाधवस्तदेवास्तु दक्षिणेनेत्यर्थसिद्धम्
यद्वस्यति वाममार्गक्रमेणैव पश्चिमं देवदक्षिणे शा
हीत्वेति एकः कलाशब्दः स्वरवाचकः द्वितीया
स्तु शक्तीनां चक्रेश्वरी चात्र त्रिपुरेश्वरी समस्ता य
दागमः तथैव गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापरिपूरणे
चक्रे कामाकर्षरूपाद्या देवताः परिकीर्तिता द्वि
तीये त्रिपुरेश्वरीति च सर्वसंक्षोभकारके
त्वंतरतीय चक्रमुच्यते ॥ अनंगकुसुमां पूर्वे
दक्षिणे नंगमेखलां पश्चिमे नंगमदना उत्तरे
मदनातुरां अनंगरेखां आग्नेये नैर्ऋते नंग
वासिनीं अनंगकुशं वायव्ये ईशाने नंगमालि
नीम् ॥ इति श्री वामकेश्वरतंत्रे समासप्र
थमपटलः सर्वजनवशीकरणम् ॥
इत्यादेचक्रे पूर्वपश्चिमादिक्रमस्यानैरपेक्ष्ये
णैः प्राजापत्यपद्वदिक्क्रमोग्राह्यः अनंगकुसुमाद्या
स्तदारदेवीप्रवक्ष्येत्यादिश्रुतिविरुद्धत्वाद एतस्य
मेव चक्रेश्वरी चात्र त्रिपुरसुंदरी तदुक्तं गुप्तत्र्या
मतरादेवि सर्वसंक्षोभकारके अनंगकुसुमा

वा·म यास्य चक्रे देवो व्यवस्थितेति तृतीयात्रिपुरसुं
३२ दरीतिच सर्वसौभाग्यकारकाख्ये चतुर्थमुपाह
सर्वसंक्षोभिणी शक्तिः सर्वविद्राविणी तथा सर्वा
32 कर्षकरी चापि सर्वाह्लादकरी तथा सर्वसंमोहनी
शक्तिः सर्वस्तंभनरूपिणी सर्वजृंभनरूपा च सर्वतो
वशंकारिणी सर्वरंजनशक्तिश्च सर्वोन्मादस्वरूपिणी
सर्वार्थसाधकी शक्तिः सर्वाशापरिपूरकी सर्वमंत्र
मयी देवी सर्वद्वंद्वक्षयंकरी ॥ पवे ॥ वामावर्तक्रमे
णैव पश्चिमादेव दक्षिणे इष्टीनाम जयेदेता देवीस्त्रि
भुवनेश्वरीः पश्चिमादिति देवाग्रनस्थारभ्येत्यर्थः इ
ष्टीत्वेन्पुवपित्वेन चक्रेश्वरी चात्र त्रिपुरवासिनी तदुा
क्तं संप्रदायक्रमायानाम्न्के सौभाग्यकारके सर्वसं
ली· क्षोभिणी सर्वाः संस्थिता सुरसुंदरीति चतुर्थे त्रिपुरवा
सिनीति च सर्वार्थसाधकाख्ये पंचममुपाह ॥ सर्व
सिद्धिप्रदा शक्तिः सर्वसंपत्प्रदा तथा सर्वप्रियंकरी
चापि सर्वमंगलकारिणी सर्वकामप्रदा देवी सर्वदुः
खविमोचिनी सर्वमृत्युप्रशमनी सर्वविघ्नविनाशि
नी सर्वांगसुंदरी देवी सर्वसौभाग्यकारिणी ॥ पता
श्च ॥ तथैव देवदेवेशि पुनरेवायविद्यया द्वितीया
वरणे देवि देवीदशकमर्चयेत् ॥ आयविद्ययेत्यने
नरमेवो हृतया मायालक्ष्मील[illegible]णाद्यत्तरात्मिक त्र·
येत्यर्थः यदुक्तं नामाक्रांते महाशोणे दंडाकारे ।

सविंदुकम् तदु ङ्कुसंचक्रऊधीनविधेयं द्वितीयम
नेति नव्येवेति प्रथमाद्वितीययोरिमर्थः पुनरेवे
मनेनंतरतोयचतुर्थयोरप्यस्यापववितियोगरत्न
कम् मस्यामेवोपक्रांतत्वाद्धिधानरस्यचाष्टकत्वा
त् अर्णोविधापत्तेपुनरेतन्नकिंचित्संगच्छते
तस्याः पूर्वमेवविनिष्क्रमत्वादिह्यपुस्तावात् श्रीर
समहेरादधावपि मायापात्सीमयोर्वीजावाद्य चक्र
स्यस्त्रजने नतस्त्रुतंकंद्वितीयस्यस्वरषोडशकंस्य
कं ॥ इत्यादिवाचकोनरावाचकंतरावा वा नाक्ष
कचतस्रयोपलंत्तलपरमेवेति कश्चिद्दोषः श्च
वोपिश्त्यंचक्रेपुष्पस्यापिचक्रेशिवमंत्रयोगिन्यो।
मायांवीजयोजिनाइति नचास्यायोर्वियोच्चाक्षर्वी
गोश्रीमातृकामितिमातृकार्थोपि व्याख्येयोवामा
वर्तविस्तोमक्रमतस्थक्रत्रयंतयैवपुन र्मंत्रादि।
कंतस्यकलांवर्णाश्वाद्यं तनःकोतेरिति नचावर्गा
ष्टकपूर्वांतरवाचकतोष्टकत्रितयइत्यादेर्वि।
भागस्याश्रुतत्वात् द्वितीयाचरणप्रतिचक्रांत।
श्चतुर्दशणागुपेतयाचक्रेश्वरीचात्रत्रिपुरा श्रीः यडक्रं
क्रतकोलिकयोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदायके सर्वसि
द्धिप्रदाश्चास्त्वचक्रेसर्वार्थसाधके इति पंचमेत्रिपुरा
श्रीश्चेति सर्वरत्नाकराख्येषष्टमप्याह ॥ सर्वज्ञास
र्वशक्तिश्चसर्वैश्वर्यप्रदायिनी सर्वज्ञानमयीदेवि

वा॰ सर्वव्याधिविनाशिनी सर्वाधारस्वरूपा च सर्वपा
तं॰ पहरीतथा सर्वानंदमयीदेवि सर्वरक्षास्वरूपिणी
३३ पुनरेवमहेशानि सर्वेप्सितफलप्रदा दशमी देवि
33 नाख्याना स्वनामसदृशोदया एवमेता महादेवी दं
विसर्वार्थसिद्धिदाः पूर्वोक्तेन विधानेन तत्त्ती याव
रणेर्चयेत् ॥ स्वनामसदृशोदया इति सर्वार्थसिद्धि
दा इति च सर्वशेषः पूर्वोक्तेन नियुत्तरविद्याप्रयोगवा
मावर्तीयात्मना चक्रेश्वरी चात्र त्रिपुरमालिनी षट्कोण
निगर्भदेवनामके सर्वरक्षाकरे परे सर्वस्ताद्याम।
हादेवि संस्थिता वीरवंदिते षष्ठी त्रिपुरमालिनी
हृ॰ ति च सर्वरोगाख्यमसमममप्याह ॥ अथात चक्रे महे
शानि शृणुष्वज्ञानाय यथाक्रमम् एकैकं देवता नाम।
पूर्वोक्तं बीजसंयुतम् अग्रतस्तु देवदेवेशि वाममार्गेण
पाद॰ प्रपूजयेत् तथा दक्षिणमार्गेण रक्तपद्मे महेश्वरि
अग्रपश्चाद्दारेभ्य पश्चिमाद्दारम्येत्यर्थः रक्तपुष्पैरिति
सर्वशेषः चक्रेश्वरी चात्र त्रिपुरसिद्धिः षट्कोणं रह
स्यदेवनामके सर्वरोगहरे प्रिये वशिन्याद्या महा
देव्यः संस्थिताः परमार्थेन इति सप्तमी त्रिपुरासिद्धि
रिति च सर्वसिद्धिमयाख्यम् एममपि चक्रमाह ॥
पश्चिमोत्तरपूर्वादिदक्षिणान्तक्रमेण च चक्रमध्ये।
चतुष्कं तत्क्रमेण परिपूजयेत् ॥ चक्रमध्ये इत्यर्थः ।
मूलत्रिकोणाद्बहिः तत्रैव वासेतरालचतुष्टयं चत

स्पष्टुदितत्वीतिभावः पूर्वादीन्यादिशाहेनापिवामा
यो॰ वर्तप्रवेशोद्वलकः किंचतत्क्रमित्यात्र ॥ कामबाणा
न्महेशानिधनुस्तत्पाशमेवच जंभमोहवशास्तेभ
यदेसहितमंकुशम् अंकुशमितिकामपदसन्नि
धेस्तंदीयमेवज्ञेयम् एतन्नानात्मार्द्वदेव्यस्त्राणा
मपिपूजनेस्यात् नकेवलमितियावत् एतन्नाना
त्मादवदेव्यस्त्राणामपि पूजने ॥ सर्वमध्यत्रिकोणे
पिपूजयेन्मूलविद्यया केवलान्तरभेदेन समस्ता
स्त्वयेश्वरि कामेश्वरीमग्रकोणेवज्रेशीं दक्षिणेन
त्वा वामेपिभगमालांतन्मध्ये त्रिपुरसुंदरीम् ॥ के
वलान्तरभेदेनेति केवलमेकैकमन्तरं भेदयित्वे
त्यर्थः तेनमूलविद्यायाव्यस्तत्वेकोणत्रयेपिकामे
श्वर्यादित्रयमेकैकेन पिंडेनवामावर्तेनैवनतन
द्वर्जनेनपूजयेत् समस्तत्वेन पिंडत्रयेणापि श्रष्टम
चक्रेश्वरीत्रिपुरांबिकांमध्येइतितात्पर्यार्थः तदुक्तं
सर्वसिद्धिमयेचक्रेपरमानिरहस्यगाः स्थिताःकामे
श्वरीपूर्वाद्यास्तन्मध्येदेवतात्रयम् एमेत्रिपुरांबिके
तिचकेवलपदतात्तिस्मात्पिंडात्मनोन्तरस्मादि
विद्यावहाद्यभवादित्रयसंभेदेनाष्टमोविधेति।
नपूर्वागमात्रुपदिष्टत्वात्रन्यायमिन्मकशायम् न
देवमष्टमनवमयोरपिचक्रयोः श्रीदेवीपंचशाति
केसृष्टिसंहारचक्रयोरिवैकेकविधेति नकश्चिद्धि

वा॰ तं॰ त्रय

35

शेषः एवं वा स्याद्गुह्यविद्याया अष्टमनवमयोश्च
चक्रयोश्चक्रेश्वरीवाचकत्वाद्विधाना देशिकस्यापि वि
द्यासमकस्य त्रयमचक्रादारभ्य चक्रसमके यथा
क्रमं चक्रेश्वरीवाचकत्वमर्थसामर्थ्यतो लभ्यत इति
सिद्धम् मध्ये त्रिपुरसुंदरीमित्यादिनापि सर्वानंदम
याख्ये नवमचक्रे ईश्वरीं श्रीमहात्रिपुरसुंदरीमित्युक्त
मचक्रस्यैव मध्ये पूजयेदित्यर्थः अनेनैवाशयेन
श्रीरसमहोदधावपि प्रोतक्रमसमन्वितामित्यु
क्तम् अत एव प्रोतक्रमश्लिष्टतया त्वाष्टकत्वेऽपि च
क्रमित्याद्यपि निरस्तम् एवं हि दशममपि चक्रं मु
ख्यं भवेदिति श्रुतिविरोधः स्यात् नवकं नवमे त्वम
हेशानि महात्रिपुरसुंदरी मूलविद्यासमाख्याता
त्रैलोक्यवशकारिणी एवं नवप्रकाराद्यास्त्वमाद्ये
णपार्वति एकाकारा स्वदिशाभिरजरामरकारिणी
ति सर्वानंदमये चक्रे महात्रिपुरसुंदरी परी संस्थिता
या सर्वमयी महात्रिपुरसुंदरी लोकातीतस्वभावा
त्प्रोतक्रमसमन्विता परमाद्वैतभावस्य महासं
ज्ञा परा प्रिय इति च ॥ येषु नवमं चक्रं पूज्यमेव
पूजनीयमित्यामनंति तेषां चक्रेण वचकाणि स्वजि
तानि नावत्रस्युरिति प्रत्यक्षतत्त्वव्याख्यानस्य क्रांतरा
णां चक्रेष्वोमनि पूजनं केनचिद्धत्वं लोके डिमपारं
मर्यलाभः शिक्षितैः सहसंतापेन इह नावधार्या ॥

द्दिनेमेत्रगणोपुष्पैः सर्वैनिवेदितैः सूपैश्चतर्पणं का॰
र्यं श्रद्धाभक्तिवशोदितम् इत्याद्युक्त्वा वक्ष्यपकार्यंतर्प
णमित्याह ॥ एवंपूजाविधानेन कृत्वादोसाधकोत्तमः
सपर्यंयादिनैवेद्यतर्पणानिनिवेदयेत् ॥ ततोपि ॥
संक्षोभद्रावणाकर्षावेशोन्मादमहांकुशाः खेचरी
वीजरूपादियोनिमुद्रास्त्वनुक्रमात् विरच्यसाधकेंद्र
स्तुध्यानेकुर्यात्समाहितः ॥ अत्रक्रमादिरच्येति प्रति
चक्रम् तेनप्रथमचक्रेसंक्षोभणीयावदष्टमवीजमु
त्रा॰ द्रानवमे [illegible] दिशाद्वस्त्रीक्रमाविवेदमुद्रायोनिमु
द्राचेति अत्रचमुद्राद्वयंचेत्येवस्वल्पमितिशरलः इद
सिद्धयोपिदशैव अणिमालघिमाचैवमहिमाप्राप्ति॰
रेवच प्राकाम्यंवतथेशित्वंचततःपरम् यत्रकामा॰ वशित्वं॰
वसायित्वमष्टमंपरिकीर्तितमिति उक्ता अणिमाद्या॰
अष्टौसिद्धयः यथाक्रममष्टस्वचक्रेषुनवमेनरस
सिद्धिर्मोक्षसिद्धिश्चेति इहमुख्यायाद्यत्वादिश्चक्ति।
मुक्तीएव [illegible] तावत्फलम् तत्रव्यस्ततयाणिमाद्यासि
द्धिरष्टभिश्चक्रैःसाध्यते समस्ततयातस्यवेननवमेन
चक्रेणयदुपदेशेनयारससिद्धेः प्रत्यनपाभिधान
म् सैवहिसर्वसिद्धिनिधानमतेति श्रीरसमहोदधा॰
वीततत्रतत्रसर्वत्रोक्तम् यथापिंडसिद्धिप्रदश्चैवसर्व
कामफलप्रदः अणिमाद्युदितंसर्वंसर्वंसाधयतेध्रु॰ सं॰
वमिति श्रीरसमहोदधावपि रससिद्धिंसंपत्तिमिति

वा· मित्तमेवंस्या भगवत्याः श्रीमहाकामेश्वरोत्संगगा-
तं· तत्वेनोपदेशः यदुक्तं तत्र श्रुतं सर्वमशेषेण वि-
३५ धानं रसनायके दुर्भगानोचनत्राप्यनसिद्धिनिकर-
35 वन अतः सौभाग्यहेत्वर्थं नराणांहितकाम्यया महा-
कामेश्वरस्योक्तं विधानं भैरवत्वया यद्योत्संगगता ना-
यासा महात्रिपुरसुंदरी तस्याः संसूचितं किंचिन्मंत्र-
ध्यानादिकं त्वया पृथग्गुराख्यते मान्त्र यथाभाग्यपा-
र्थिभिर्नरैः तथाकथयमेदेवकृपयाशालिनोश्रमो
इति भुक्तिश्चास्मदर्शनेमुक्त्याभिचारिणीतिसर्व-
शेषत्वेनात्रैव प्राधान्यान्मोक्षसिद्धिरपि यदणिमा-
दिश्रुमोक्तांते ध्रुगोषेव कलाभियेत्यादि एवैरप्युक्ता-
म् यत्तु नराणां स्तैः प्राप्तिर्यच्च कामावसायित्वेनिवार्य
भक्तीच्छासिद्धी परिकल्प्यसिद्धाष्टकमेवाष्टमचक्रे
वीजमुद्रादिमुद्रात्रयमित्याद्युक्तं तद्युक्तागमवदि-
कृतमित्यपेल्पमेव समाहितेति परनिष्कलमंत्रस्व-
रूपनिभालनेकतानानुसंधानमित्यर्थः तदेवा-
वक्त्रं ह ॥ विंदुसंकल्प[illegible]तनदयस्ताज्ञाचद्वयम् तद-
यः सपरार्धचविंतयेत्तद्योमुखम् ॥ विंदुसमर-
क्षितशक्त्यात्मकवेदनमात्ररूपं पराद्वयमयमवि-
भागस्वभावमप्यपदेशं परंतत्वं षट्त्रिंशत्तत्वात्म-
नोविश्वस्यव्यंजकत्वात् परामर्शात्मकत्वाद्धि श्री
तिधामनयोः प्राधान्याद्वक्त्रं संकसनरूपता।

यानुसंधाय तदेवच स्वस्वातंत्र्यादधस्ताद्दहिरू-
ल्लिखिताभ्यां नौम्यनुत्तरनाथस्परश्मिमद्दयमर्द्ध
सदाशिवशक्तौ मितिव्याप्तमितिदशाशिव
शक्तिदशायिशायितया स्वस्वरूपपरामर्शनात्म
कहृननात् ऊर्ध्वद्वयशायां विभागदशामापन्ने
सत् प्राक्संविन्मात्रे परिणतेति नीत्या ततोपि वहीद्रू
पतायां सस्य परोहकारस्य सार्धमनक्क कलातद्रू
पं सामान्यप्राणरूपताभासपरः सर्वप्राणप्रमात्रा
दिभूमिकामवलंबमानेनतोप्यधोप्रवमाहत्या
ततएव सकारेस्मिन्स्फुटं विसर्गप्रकाशने इति नीत्या
सस्य प्रमेयात्मनो विसर्गस्य परमर्धपार्यंतिकं काला
ध्वि॰ ग्नंनंधरारूढं स्थूलं रूपं प्राप्तं संचिनयेन्परामर्शो-
दितिसंविक्रमेणार्थः वर्णक्रमेणापि विंदुवक्रेतद्रू
पं संकल्पपरामर्शात् दधस्तादपि कंचद्वयं तदाका
रोर्धचंद्ररूपो विंदुश्च तदधोपि सस्य सकारस्य रे-
फरूपमग्न्यात्मकं चपरमर्धमित्येवं सविंदुतत्र्यस्त्र-
ं श्याहत्या तदधोपि सस्य परोहकारस्य स्यार्धमनक्क-
[illegible]हकला तदधोपि सस्य परमर्धरेफरूपं त्रिको-
णाकारं योगिनीवक्त्रादिशब्दव्यपदेश्यम् योप्रव-
मित्येवं निष्कलमंत्रात्ममायावीजं चिंतयेदत्र सं-
दष्पादिस्पर्थः इयत्त्वास्यनिष्कलत्वेपदी कारेण
शक्तिरूपतां विशेषादेकारोहकारेणमादनत्व-

है॰

वा॰ सार्जत्वात् ककारो रेफेण वरलयोरेकत्वस्मरणात्
ने॰ लकारस्य पदार्थत्वात् सकारसंसृष्टहीनः इति स्थूलवि
३९ धाया एवेदं सकलकलोपसंहारात्मकं पिंडितं स्व
36 स्वरूपमिति यामक्रमश्चेतन्त्रांतरीयकत्वयोः क्रमप्रा
यएवेत्यलं वहुना किमालंमनं चैवं ध्यानमित्याह ॥
एवं कामकलारूपमुत्तरं यत्समुत्थितम् कामादि
विषमोत्ताणमालयं परमं ध्रुवम् तदेव तत्त्वप्रवा
रं निजदेहं विचिंतयेत् ॥ एवमुक्तेन प्रकारेण त्रित
त्वरूपेपि प्राधान्यात्कामकलारूपमुत्तरं प्रहृतावि
मान॰ रनेन रूपेण वभासमानमेव वधुवं निष्कलंकं निष्क
लैकरूपमाद्यं परमंमुत एव कामादिविषमोत्ता
यं॰ णामालयं यत्समुद्गतम् अवैकमात्रतयोत्थितमुदितं
तन्निजदेहमेव तत्स्वनिकृति स्वरूपतया तत्वप्रवरं
विशेषेण तदेकाकारात्मतया चिंतयेत् तत्संदध्या
दित्यर्थः शरीरएव हि सर्वेषां साक्षाद्देवसन्निवेशः
स्वानुभवसाक्षिकएवेत्यलं विस्तरेण श्रादिशाह
श्चात्र द्वितीयपटलादि प्रतिपादयिष्यमाणत्वद्रा
सिद्धादिसंग्रह एव तया प्रकारार्थ इति वृथा टिवे
तेवाग्गोचरतदर्थान्वेषणे ग्रणप्रधानभावो हि
सर्वसहत्वा —— त्सर्वत्र विशिष्ट एव यत्नतत्राःस्वैर
त्वत्रवा साक्षात्कृततत्तदर्थसतत्वमनवागम्य श्री
नेत्रालोकसंवादनेन तदर्थप्रकाशनेवाहृतेन तत्सर्वं

प्रकृतं

पितृपितामहक्रमोपनतं स्पष्टं मार्गमुपजानता
मप्यन्नामपूर्वामुद्दिष्टं चार्थं चगाहमानां तमन्तरेणं प्र गहन
ज्ञास्यति प्रकाशयन्तां तेषामेव महनीयपास्यतामा ॥
वहति यत्तदेवाह ॥ यः पैतृर्वपितरघ्नतां गवह्नि न
हीरं ददर्शाष्यवानो यस्यावकदापि देशिकस्यत्वा
कश्चिन्कृतोऽप्यकथाम् निःशेषाय विदेसयेन
वनिजे देशांनरप्रक्रियाविच्छिनीरुपपादयन्त्य
यमुहेहास्यावतारो नेवइति अस्माभिरेतन्नह ऋ
तत्वाद्भुतकथनात्तद्धर्थविस्तरायापिनाहूता स्व
नुपयोगात्तु विभज्य नदर्शितमितिनास्पेति तत्र
विहद्भिः नरेनमस्यदृशीनं नामह्न: कोऽपि किंचिदि प्र
ति सर्वं पवसादिलः तदस्यदूषतनदिवेकादा
पिगतव्यम् किमतिप्रसंगेन एवमासादितपरा
रूपावेशः किंकुर्यादित्याह ॥ ध्यानावक्रेण सद्धि
तां ततत्रिपुरसुंदरीम् स्वमुद्रयासाधकेंद्रः तमस्वे
तिविसर्जयेत ॥ स्वमुद्रयेति संहाररूपयेति शिवम् ॥
इति श्रीराजानकश्रीमज्जयद्रथविरचिते श्रीवाम
केश्वरमतविवरणे प्रथमः पटलः ॥ नमस्त्रि
पुरसुंदर्यै एवं पूजनेनकृतेनास्य किंस्यादिति पा
टलिकं संबंधमनुवध्नन्भगवानाह ॥ यज्ञानेन विधा
५ नेनसाधकेन प्रपूज्यते देशोवानगरे ग्रामे जगान्तोभः
प्रजायते ॥ नगरे ग्रामे वेत्यनेन देशादवस्कुमिवचा

वा॰
तं॰
३१
37

तेनेदमावेदितं यदस्मन्निरपेक्षमेवैतत्सृजनं सर्वा
सिद्धीः करोतीति तेनेद्धीमाम्नायोपदेशगायपेक्षणं
नवाच्यम् तत्त्वहृदिदेशग्रायान्येनैवजगन्ततोभादिवि
वर्तितमित्यलं वर्जना ॥ कोनामजगन्तोभऽस्याह ॥
ज्वलत्कामाग्निसंतापप्रतापोतममानसाः पिपीलि
का स्त्रियमायेनद्रुतादायांति योषितः ॥ यतः ॥ मंत्रस्य
ढहृदयाः स्फुरजस्तनमंडलाः तद्दर्शनात्महादेवि
जायते सर्वयोषितः ॥ ननु किमेतत्सृजनमात्रादेव
स्यान्नवेत्याह ॥ जमेतत्तैकमात्रेतत्स्तंभने भूतलेग
ताः ॥ नमेनावतेवचेत्रासोवदृष्टिभवति तदा
स्य किं स्यादित्याह ॥ यदितत्स्तंभनीस्थं हि साधकस्य
मनोमनाक् संस्तंभंतितत: सर्वाः पाताले नागक
न्यकाः ॥ संस्तंभनीमुर्धाहृती यस्मिन्नपितत्तेजनो
एवमपिपूर्ववदेवविशिष्टसिद्ध्यनुभवेन ॥ नास्माम्
पियदानासौ लोभं याति मनागपि ततः स्वर्गनिवासि
न्योविद्वंतिसरांगनाः ॥ तृतीयेपितत्तेजमर्ऽतिशो
षः तदेवोपसंहरति ॥ एवंतत्त्वत्रयेजस्याग्रतस्थः सा
य॰ धकोनमः संतोभ[illegible]तिदेवेशि त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥
एवं मंत्रप्रयोगमुक्त्वा यंत्रमप्याह ॥ लिखित्वा विश्व
तंचक्रं तन्मध्ये प्रतिमां यदि नाम्नाभिवेतिसंयुक्तोभ्य
स्तंभिनीं चिंतयेत्ततः शतयोजनमात्रस्थाप्यदृष्टापि च या
भवेत् भयलज्जाविनिर्मुक्ता साप्यायाति विमोहिता ॥

विपुलत्वमिति साध्यप्रतिमात्वेन विशेषणद्वारको हेतुः
अत्रैव पतांतरमाह ॥ तन्मध्यगो यश्चाभूत्वा मंत्रं संचिं
तयेद्यदा सर्वमात्मानमहत्त्वेन साध्यमप्यलक्षणीकृतेन म्
ततः संजायते देवि सर्वसौभाग्यसुंदरः वल्लभः सा
र्वलोकस्य साधकः परमेश्वरि ॥ तन्मध्यगश्च निले
ख्येन द्वारेणैव अतएव पूर्वं विशुत्वमित्युक्तम् सर्वमि
त्यात्मानं मंत्रं संचिंत्य यदा रूपेण संचिंतयेदित्यन्वयः
तृतीयमपि फलमाह ॥ सर्वरक्षोपचारैस्तस्य पूजने
मुद्रयाश्रनम् यस्य नाशैव संपूर्णं संभवेत्समवहृशी
सुद्धयेनिवस्यमस्मिन् दृष्टायोनिरूपयानानैवेति न
नग्नमादिनापि चलयेमध्याह ॥ अष्टछायान्तं सं
योज्यं नाम चक्रस्य मध्यगाम् विरच्य योनिमुद्रां तु ना
माकर्षयति तत्क्षणात् यक्षिणीं चाथ गंधर्वीं किन्नरी
वासरेश्वरीम् सिद्धकन्यां नागकन्यां देवकन्यां च खे
चरीम् विद्याधरीमप्सरसमृषिकन्यामथोर्वशीम्
मदनोद्भवविक्षोभकरजंतूनं लंविकाम् ॥ अष्टछा
यास्त्वाकर्षयतीति च पूर्वस्मादिशेषकं फलदिति
द्रवेणेत्यर्थः ध्यानजपस्तुविनिष्पाद ॥ महाकामा
कलाध्यानान्क्षोभयेत्सर्वयोषितः ॥ तथा ॥ रोचना
कुंकुमाभ्यां च समभागे चंदनम् अष्टोत्तरशतं जप्त्वा
तिलकं कारयेद्बुधः ॥ एवं किमित्याह ॥ ततो यमीत
नेष्ट क्रिसंस्पर्शेऽप्यन्वतंत्रयेत्स्वयम् अर्थेन च शरीरेण सो

वा॰ वशंपयातिदासताम् अन्यच्च ॥ तथापुष्पंफलंगंधं
तं॰ फलेनवस्त्रंमहेश्वरि शतमष्टोत्तरंजप्त्वायस्याःसंप्रेष्य
२८ तेस्त्रियःसद्यःआकर्षयेत्साक्षीविमूढहृदयांसतीम् ॥
38 तामितिशेषःसंभवतीमित्यर्थःयतः ॥ दृष्टाकृष्टि
रियंभद्रेनचाख्यातिहन्यते ॥ अकारांतेरेणापि
यंत्राणाह ॥ लिखेद्गोचनयैकोनेपुत्तिमामवनौ ले न॰
सद्रूपांवामस्यंमारवेशाभरणमंडिताम् ॥ ततः ॥ त
द्भालतलस्यत्राभिजन्ममंडलयोषितानाम् जन्मनाम
महाविद्यामेकशेनविदर्भितानाम् सर्वागसंधिसंली
नमालिख्यमदनान्तरम् तदाशुणाभिमुखीभूतानिपु
री हृतविग्रहः ब्रह्मादत्तिप्रोक्तांविद्यामष्टोत्तरं
जपेत् ॥ जन्मनामसहितांमहाविद्यामितिमध्यमप
दलोपिसमासः अंकशेनविदर्भितामालिखितिनाम
विद्ययोरनंतरंसकृदंकुशमेवन्यासःकार्यइत्यर्थः
मद नान्तरंचेतिशेषः नचकेवलपवावनीतलेप्रा
तिमांलिखेदित्याह ॥ नियोग्यदहनागारेचंदस्तूर्य
कलातये ॥ एवमुवमांसशंठाशंवस्त्ररूपेतिकृद्य
वलयितमूर्धसुखेअप्रमालिख्यतदंतःप्रतिमांलिखेदि
तिनात्पर्यार्थः एवंकृतेसतिकिंस्यादित्याह ॥ ततोविक्ला
त्तिनायांगामनंगशरपीडितां प्रोच्छलन्मदकलोत्तप्रवल
नयनस्थलां शाक्तिचक्रोच्छलच्छक्तिवलनाकवलीकृ
तम् हरीकृतस्वचारित्रमयलज्जानपांकुशाम् आकृष्ट

हृदयांतःस्थैर्यायां सुनीरोग्नीविनाम् वप्रशाकारनि
विडंनरीयंत्रस्तरहितनाम् नवानुरागसंधानवेपमान
हृदंबुजानाम् मनोधिकमहामंत्रवेगेनोपहृतानां शुका
म् विमूर्छितामिव विलुप्तामिवास्वस्थामिवाश्रुतां लि
खितामिव निःसंज्ञामिव प्रमथितामिव दलितामिव
संभ्रांतामिवोपद्रुतामिव गलितामिव संभिन्ना
मिवाकुलितमानेसां भ्रमं मेघानिलोड्डीनपकारां
न भस्तले भ्रमंतीमानयेद्गौरीयोजनानां शतादपि
रत्नार्यंत्राणपाद ॥ अथवा मात्रकां सर्वां लिखित्वा च
क्रवासतः धारयेद्वाहुमूले यस्तु वश्याः सर्वजंतवः ॥
तथा ॥ तथैव वह्निमहेशानि स्वसंज्ञाक्रमयोगतः चंद
नागुरुकर्पूरैरजरामरतां लभेत् ॥ तथैवेति ॥ एवं
क सर्वार्थानिर्देशः संज्ञायोगस्त्वधिकः चंदनादि
त एवं वा धियोज्यम् ॥ तथा ॥ एतदेव विधानेन रो
चनागरुकुंकुमैः लिखितं चक्रयोगेन यस्मिंस्तस्मि
न्नपि स्थितम् साध्यनाम स्वनाम्ना च चक्रस्यांत विद
र्भितम् करोति सकलं लोकमधिरात्पादवर्तिनम् ॥
एतदेवेति चक्रं चक्रयोगेनेति मातृकाक्षराणाम्
यस्मिंस्तस्मिन्निति वाजमूलशिखादौ चक्रस्यांतस्त
साध्यनाम ततः स्वनाम तन्मध्ये ते सह कन्नमस्तया विद
या विदर्भितेकार्यमिति गर्भवाक्यम् ॥ तथा ॥ म
ध्यंगतेन वीजेन महाकामकलात्मना एवमेकम

वा॰ वक्ष्यमाणसाध्यनामाक्षरं लिखेद्वहिरष्टदलैरेववे॰
तं॰ ष्टयेन्मातृकाक्षरैः ॥ एकमेकं साध्यनामाक्षरं वेष्ट
३९ येदित्यन्वयः मध्यगतेनेत्यनेन चक्रांतरेवेतत्कार्य
39 मितिकटाक्षितमन्यथा वहिरपीत्यसंगतं स्यात् अ
वक्ष्येति ॥ अभिधेयार्णकैः कोष्ठपंचवर्णपुटीकृत
म् ग्रंथितं मंत्रिभिस्तैर्यामिस्तु काभ्यस्रासंप्रयुक्तोऽमर्थः ॥
ततः ॥ हेममध्यगतं कृत्वा धारयेद्धामके भुजे ॥ रक्ता
मिति शेषः न केवलमत्रैव पावन ॥ शिखायामथ
वा बाहौ धारयेद्यत्नतश्च वा ॥ एवमियं रक्षा ॥ करो॰
ति दासभूतं हि त्रैलोक्यं सचराचरम् संमोहयति ।
राजानं वाजिनं हस्तिनं जंगमं चोरं केसरिणं सर्पं प॰
रमंत्रमहाग्रहम् शाकिन्याशनिश्राप्तं डाकिनीं शा
किनीं तथा भूतप्रेतपिशाचांश्च यामिनीचक्रदूषिणी ॥
मृत्यादिक्षोभकमपि यंत्रमाह ॥ तेन च क्रमेण संदर्भ्य ।
पुराणं नाम संदरि मध्ये च तत्पार्श्वे वापि च तद्दिक्षु नि
पातयेत् ॥ तेनेति पूर्वोक्तेनैवांतर्वहिरूपत्वादिना
संदर्भितेन पुनः संग्रथ्य मध्ये इत्यादिपुराणमे
व मन्यत्रापि निपातयेदिति यंत्रम् एवं किं स्यादि
त्याह ॥ महाहन्तो हन्तो देवि तत्नोत्लोकस्य जायते यो
षितां च विशेषेण नृदृष्टानामपीश्वरि ॥ तथा ॥ ए
तन्मध्यगतां पृथ्वीं सशैलवनकाननाम् चतुःसमु
द्रपर्यंतां ज्वलंतीं चापि चिंतयेत् ॥ पृथ्वीमित्यर्थात्स॰

र्वेवन्नामलिखेन सर्वमेव ॥ ततः ॥ षण्मासध्यान
योगेन जायते मदनोपमः ॥ ततः किमित्याह ॥ दृ
ष्टैवाकर्षये लोकं दृष्टैव ऊरुते वशम् दृष्ट्वा तो
भयते नारी दृष्ट्वा संहरते विषं दृष्ट्वा करोति चावेशं
दृष्ट्वा सर्वविमोहनम् दृष्ट्वा चाकर्षिकारी स्तंभनं शाये
च्चचिरं ज्वरान् ॥ अस्यैव कालनैयत्येनापि फलांतर
माह ॥ पत्रमध्ये जितं नामाशेषं सिंहरेण विचित्रितम्
करोति महदाकर्षं स्वहस्तादपि योषितान् ॥ एतदि
ति ज्वलन्मध्यगतं यथोक्तपृथ्वीकं चक्रं दृष्ट्वै. यत्येना
ह ॥ सर्वदिक्षु विदिक्षु वेवं यथा देवी प्रकल्पते दिग्भ्र
मयोगेन तदा सर्वं जगद्वशी ॥ एवमिति रात्रिसिं
हरिन्नादिक्रमेणोत्पर्थः ॥ प्रसादितो भणेय यंत्रांतर
माह ॥ भूर्जपत्रे समालिख्य रोचनागुरुकुंकुमैः सर
र्भे येनस्य मध्ये नगरं वाप्यथवा पुरम् विपुलदेशमथ
वा सनामदर्भितं कृत्वा ॥ समालिख्येति चक्रं तस्य च
क्रस्य मध्ये नगरादिनाम सनामदर्भितं विधया सं
दर्भयेदितितात्पर्यार्थः एवं कृते ॥ यदि भूमौ निधाप
येत् धारयेदथवा हस्ते कंठे वा भुजमूलतः शिखाया
मथवा वस्त्रे यत्र तत्र स्थितं च वा ॥ तदा ॥ चक्रमेतन्म
हाभागे वश्यं लोभमणि सुतनमम् ॥ ततोंतरमप्याह ॥
अर्कक्षीरं कुंकुमं च पत्रकरसं तथा रोचनालक्ष
कंसालातारसं मृगमदो कटम् एकीकृत्य चक्रमेत॥

वा०
तं०
ध०
40

ह्रित्येनेयस्यसंत्तया तस्यचौरष्टहृव्याधिरिपुसिंहा
हिवाजिनाम् यत्तरात्तसभूतोवप्राकिन्नीउष्ट्वेनसा
ल्लूनादिगर्दभन्वालानयाशीतलिकोद्भवम् भयंन
विद्यते ॥ तथाशीतलिकेतिम्बालातूपपवशीतज्वरर
त्यर्थः तथा ॥ तस्यमेत्राभिचारकम् निम्बसंपारणा
पिकालमृत्युयमादयः तशक्ताहिंसितुंतस्यग्रामेक
मपिसर्वदा ॥ प्रकारांतरेणापियंत्रप्रयोगमाह ॥ अ
ष्टवामध्यगांदेवींत्रिकोणेभयगांतथा अपत्तान्ना
मसंयुक्तारोचनाऽऽतेमांकिनाम् ऊर्ध्वयस्त्वपसमा
दासवर्तिंकरोभवेत् ॥ त्रिकोणेभयगामिति षडस्र
गतां तत्रापिमध्यगतांनवनांतरकोणगतां ॥ तथा ॥
पीतद्रव्येणवालिख्यधारयेदिंद्रदिग्गताम् नाश्रास
र्वत्रभूतोपिमूकोभवतितत्क्षणात् ॥ धारयेदिति ष
ड्स्रमध्यगांदेवीमर्थायस्यनाम्नायःसंयुक्तांभवती
तिसः तथा ॥ महानीलरसेनापिनामसंयोज्यपूर्ववत्
त् दक्षिणाभिमुखोवक्त्रोदग्धातंमारयेत्क्षणात् ॥ ना
मेतियस्यदाक्षेत्पर्थोयंत्रम् तथा ॥ महिषाक्षगुग्गुली
भ्यांगोमूत्रेणसमंकितम् त्रिमारनालमध्यस्थंविद्धि
ष्टं सर्वजंतुषु ॥ गोमूत्रालोडितेनामहिषाक्षगुग्गुलीषे
णपूर्ववत्राप्तालिखितंचक्रमारनालमध्येक्षिप्यते
तसर्वविद्विष्टः स्यात् इतिवाक्यार्थः तथा ॥ गुक्ता
रोचनयानामकाकपक्षस्यमध्यगाम् लेभमानंतदा

काशेऽच्चाटनकरं परम् ॥ षट्कोणषट्कान्तरमध्यस्य
देव्यधस्तान् नामेति यस्य मध्यगामिनि कृत्वोच्चाटन
करं तस्य ॥ तथा ॥ ऊर्ध्वलालारोचनादिमहानीलरसा
दिभिः लिखित्वा धारयेद्देवि चान्तर्वर्णे वशं नयेत् ॥
ऊर्ध्वेति लिखितेनु स्वर्णान्पूर्वोक्तमंत्रेपेव चक्रे धारयेदिति
भुजादौ वशं नयेत् ऊर्ध्वलिखितेन वा स्वर्णान्याव महा
नीलरसलिखितेन मूढानिति ॥ तथा ॥ यन्तदेवविधा
नेन जलमध्ये यदा क्षिपेत् सौभाग्यमन्त्रेण तेन स्यात्स्नान
पानान्न संशयः ॥ यन्तदिति यथोक्तविधानेनेति ऊर्ध्व
लिखितनाम्ना तस्यैतिचान्तर्वर्णे स्य स्नानपानादिति
मध्यतिस चक्रजलस्य तथा ॥ यन्तन्मध्यगतं देवि ना
गरीवावरांगनाम् सम्मोहान्लोभयेत्सत्यं ज्वलमानां
विचिन्त्यताम् ॥ इदानीं पूजाविशेषानाह ॥ महापात
कयुक्तात्मा यदि देवि प्रपूजयेत् शमीदूर्वांकुराश्वत्थ
पल्लवैरथवार्कजैः मासेन हन्ति कल्पषं सप्तजन्मकृतं
नरः ॥ पूजयेदित्यर्थादेतच्चक्रम् तथा ॥ लिखित्वापी
तवर्णेन चक्रमेतद्यदार्चयेत् पूर्वाशाभिमुखो भूत्वा
लंभयेत्सर्ववादिनः तथा ॥ सिंदूररेणुलिखितं पूज
येद्धनराशुखेः यदा तदास्य वश्यगो लोको भवति सर्वदा
तथा ॥ चक्रं गैरिकमालिख्य पूजयेत्पश्चिमामुखः ॥ ए
वं किं स्यादित्याह ॥ स च सर्वांगनाकर्षवश्यक्षोभकरो
भवेत् ॥ तथा ॥ दक्षिणाभिमुखो भूत्वा कृष्णवर्णे यदार्च

वा· येन यस्य नाम्ना तस्य नित्यं मंत्रहानिस्तु जायते ॥ तथा ॥
तं· तद्दिगंतरालेषु षट्कोणे परमेश्वरि स्वं मद्वैद्वेषणं।
५। व्यापि शत्रूच्चाटनकारकम् ॥ तद्बहिस्त्यनेन पीतादिव
५१ र्णैर्वामावर्त्तीय दिष्टे तेनेशकोणे पीतवर्णैः फलं स्त।
भोयावदग्नेये कृष्णो वर्णः फलं च शत्रूच्चाटनमिति ॥
आश्रयभेदादस्य फलभेदमित्याह ॥ रोचनालिखि
ते देवि दुग्धमध्ये वशंकरम् तिं गोमूत्रमध्ये वा शत्रूच्चा
टनकारकं तक्रमध्यगते चक्रे विद्वेषणकरं परम् ॥
ज्वलज्ज्वलनमध्यस्य सर्वशत्रुविनाशनम् देशकाला
दिवैशिष्ट्येनापि पूजाविशेषमाह ॥ अथवा देवदे
वेशि यदेकोणे चतुष्टयम् तत्समीपे लिखेच्चक्रं सिंह
रेण महाप्रभम् सर्वदा लिखेत् आरभ्य यावन्मध्यं महेश्व
रि अकारादिलकारांतं मातृकां तत्र विन्यसेत् ॥ एवं
विधं तच्चक्रं ॥ पूजयेद्रात्रिसमये कुलाचारक्रमेण यः
तत्क्षणात्समदेशानि साधकः खेचरो भवेत् ॥ कुला
चारक्रमेणेति पराद्वयभावनयेत्यर्थः तद्धि साधका
स्य स्वात्मनि परसंविदद्वयत्तमयमंत्रदेवतैकात्म्याव
ष्टंभमंतरेण किंचिदपि सिद्ध्यति इत्युक्तप्रायमेव सर्वमशे
षत्वेनैतद्धि होकम् यत्पुनरत्रान्यैर्यद्यत्कर्म द्विवा त्वे
न तन्नतानेवितांतरं न भवेत् इत्यंतरे सतताश्रितमे
व बहिः फलंति कर्म कृतमिति प्रतायासस्यानेव
कृतरताशमभिनिविष्य सिंहवलिखितचक्रे मध्य।

मांसाद्यैरुल्लोचितैर्द्रव्यैः उल्लमेत्रसंपन्निष्पुतैः पूज्या
कार्येह देवीनामिति व्याख्याने तत्प्रतिज्ञातार्थविरु
द्धत्वेप्यप्रयोजकम् यत्पूजयेदित्यनेनैव गतार्थं स्म
रणदर्शनेस्यैतदुपकरणकमेव पूजनं स्वयमर्थेया,,
तरलस्याश्रयणेपि विज्ञायमानत्वेन तद्धिस्मरणेन
न्याय्यं तथा ॥ पूजयित्वा महादेवि तद्देकतरो गिरो
श्वजरामरतां सम्यग्लभते नात्र संशयः ॥ तद्दिति
पूर्वोक्तसर्वातिदेशः तथा ॥ महाभूतदिनेवापि श्म
शानेयदि पूजयेत् पूर्ववन्निशि देवेशि साधकः स्थि
रमानसः पादुकाखड्गवेतालसिद्धद्रव्यमनःशिलाः
गुंजनं विवरं चैव चेटकं यक्षिणीं तथा ॥ लभते पूर्वे
णैवं यः ॥ किं बहुना ॥ यत्किंचित्सिद्धिनिचयं विद्य
ते भुवनत्रये तत्सर्वमेव सहसा साधयेत्साधकोत्त
मः ॥ सहसेति चिरेण तत्संपन्नो कोनामवैचित्र्यु
तिप्रायश्चिनिशिवम् ॥ द्वितीयः पटलः २ ॥
विरच्यायोनिमुद्रान्त इत्यादौ कथं तद्विरचनेस्यादि
ति पाटलिकं संवपमन्त्रवधंती ॥ श्रीदेव्युवाच कि
मित्याह ॥ भगवंस्त्रिपुरामुद्राः सूचिता न प्रकाशिताः
कथं विरचनेनासां क्रियते वद शंकर ॥ देव्याप्येवमा,,
शंकां निराचिकीर्षुः ॥ श्रीभैरव उवाच किमित्याकां
क्षायां ॥ शृणु देवि प्रवक्ष्यामि मुद्राः सर्वार्थसिद्धिदाः
याभिर्विरचिताभिस्तु संमुखा त्रिपुरा भवेत् ॥ तत्रसंतो

पै॰

वा॰ महावशाकर्षस्यतत्सात्त्वादनुद्दिष्टामपिमहात्रिपुर
नं॰ मुद्रांतस्यत्वावाहनविधेस्तस्यास्त्रिनमावाहनस्यसर्वे
५२ भावित्वादग्रनियमात्त्रिखंडमुद्रामेवतावत्प्रथममा
52 ह ॥ परिवर्त्यकरौस्पष्टावंगुष्ठौकारयेत्ततो अनामा
न्तर्गतेकृत्वातर्जन्यौकुटिलाकृती कनिष्ठिकेनियुंजी
तनिजस्थानेमहेश्वरि त्रिखंडेयामहामुद्रात्रिपुराह्वा
नकर्मणि ॥ परिवर्त्यकरावित्यंजलिवंधसन्निविष्टौ
हस्तावितियावत् स्वस्तिकवंधवस्थिते अनामे अन्तर्गते
तयोरितिसमासः नियुंजीतेत्यर्थात्समे एवंमध्यमयो
रप्यविकृतयोरेवनिजावस्थानमर्थसिद्धं इदानींसं
क्षोभणाख्यान्वक्रमेणलक्षयति ॥ मध्यमामध्यगे
कृत्वाकनिष्ठेंगुष्ठरोधिते तर्जन्यौदंडवत्कृत्वामध्य
मोपर्यनामिके एषान्तप्रथमामुद्रासर्वसंक्षोभका
रिणी ॥ कनिष्ठेअनामिकेचार्थात्स्वस्तिकाकारे अं
गुष्ठेत्वर्थादंडाकाराभ्यां ॥ एतस्यामेवमुद्रायांमध्यमे
सरलेयदा क्रियतेपरमेशानिसर्वविद्राविणीस्तदा ॥
सरलेइति पूर्वंकुटिलेइत्यादि नाम्ना अन्यथाहिकनि
ष्ठागर्भीकारः कथंस्यात् अन्यत्तुप्राच्यएवसन्निवेश
इतिसिद्धम् ॥ मध्यमातर्जनीभ्यांतुकनिष्ठानामिकेस
मे अंकुशाकाररूपाभ्यांमध्यगेपरमेश्वरि इयमाक
र्षिणीमुद्रात्रैलोक्याकर्षकारिणी ॥ समेइतिप्राग्वत्
स्वस्तिकाकारत्वेनमध्यगइत्यर्थात्कृत्वा ॥ पुटाकारौ

करौकृत्वातर्जन्यावंकुशाकृती परिवर्तक्रमेणैवम
ध्यमेतद्योगतो क्रमेणदेवि तेनैव कनिष्ठानामि·
कादयः संयोज्य निविडाः सर्वाग्रे ग्रथिताग्रदेशतः मु
द्रेयं परमेशानि सर्वावेशकरी स्मृता ॥ कृत्वैतन्मुद्रा
त्रियोजनीयं परिवर्तक्रमेणेति खल्लिकाकारत्वेने·
त्यर्थः तेनैव क्रमेणेति खल्लिकाकारयोगतत्वादि·
लक्षणेनेत्यर्थः आदिशब्दः प्रकारे अंगुष्ठावित्यर्थस्तु
वेवदेवस्पष्टो ॥ संमुखौ तु करौ कृत्वा मध्यमामप
गेत्तुजे अनामिके तत्सरले तद्वहिस्तर्जनी तथैव देश
कारौ तत्रांगुष्ठौ मध्यमान्तदेशगौ मुद्रैषा योन्यादिनी
नाम्ना क्लेदिनी सर्वयोषिताम् ॥ कृत्वात्मत्रापि सर्वत्र
संबंधनीयम् मध्यमामध्यगे[illegible] अमध्यशाहे मध्यम·
वत्सप्ये तानयोरीषद्वक्रत्वेनांगुष्ठयोरेतन्त्र त्वदेश
त्वंसंगतत्वात् अनन्तेकनिष्ठे तर्जनीद्वयमित्यर्थान्त
रत्नमेव ॥ अस्यास्त्वनामिकाद्वयममपःकृत्वांकुशा
कृति तर्जन्यास्तु पितेनैव क्रमेणविनियोजयेत् इयम
द्वंकुशाविद्या सर्वकामार्थसाधकी ॥ अपरस्त्वयोग्र
त्वेपूर्वहिसरतांकृतिन्वाहद्धे अत्र त्वेमासीत अन्तपर्वा·
अंकुशाकृतिन्वमस्योक्तं तेनैवक्रमेणान्यपोग्रत्वोंकुशा
कृतिर्वक्तव्या नापवंघयामामध्यंगुलीनामंकुशाकृति·
त्वात् ॥ सर्वांरतिाणदेशानद्दतिणसव्यदेशतः ।
वांकुं कृत्वा मद्दाद देवि ह्रस्तो संपरिवर्त्य च कनिष्ठानामि

केदेविमुक्तानेनक्रमेणान्न तर्जनीमध्यासमाक्रांतेसर्वो
वा॰ र्धमपिमध्यमे अंगुष्ठेनमहेशानिकारयेत्सरलाव
तं॰ पि इयंसाखेचरीनाम्नामुद्रासर्वोत्तमाप्रिये ॥ सव्यमि
४३ निवामम्ाकृतिक्रियापेत यांहस्तोसंपरिवर्त्येनिपी
स्यम् अन्येथेवंवंधःसुकरोनस्यात् हस्ताविपर्यांत्स्य
ष्टनोविमिश्रितोंगुलीकोसंपरिवर्तेलितिस्वस्तिकाकार
नयेत्यर्थः तेनक्रमेणेनिस्वस्तिकाकारलक्षणेनेति
यावत् सर्वोर्धमपीत्यत्र पुत्रकोतिसेवेयनीयंसरलाव
पीत्यपिशहे नतर्जनीमध्यमयोरपिसरलत्वमात्रि
मेसर्वोत्तममत्वमेवास्यादर्शयति ॥ रविनैव महादेवि
सर्वतेजोपहारिणी वद्धयैवतयादेविमुच्यतेसाध
कोत्तमः सर्वयोगिनिहृदेरत्नमत्ताम्रावकसन्निभः ॥
किंच ॥ शाकिनीडाकिनीहृद्देराकिनीलाकिनीगणैः
काकिनीहाकिनीमिश्रैर्ध्यातेयंपरमेश्वरी ॥ अतएव ॥
पनयास्तानयादेवियोगिनीनांभवेत्प्रियः ॥ तत्रश्च शा
किन्यादीनांसर्वात्मनेनध्यातत्वात्मयासर्वासांयोगि
नीनांसमयपरिपाटीयंदत्ताघदेवंजानन्स्तापिसाप
कस्यप्रियत्वंकार्यमितितदाह ॥ अतःसमयमुद्रेयं
सर्वासांपरिकीर्तिता ॥ श्रीतत्त्वराजोक्तसमयमुद्रास
मानकस्यैवप्रनरस्याडरूपपादनम् इयेहिवाप्राये
चाशान्तिसिद्धिः तत्राप्यत्रयादिवदिक्कृतत्वेव्यालीस्यलेव
क्ता तत्वेवंमहात्म्यवलादस्याःकिंवंपेकश्चिन्नियमो

लिनवेत्याह ॥ प्रयतोप्रयतो वापि शुचौदेशेथवाशुचौ
उस्थितो वोपविष्टो वा चंक्रमन्निश्चलोथवा उच्छिष्टो वा
शुचिर्भूत्वा भुंजनो मैथुनेरतः ॥ वभीयादितिशेषः
अस्यापव प्रकारांतरमप्याह ॥ मुहूर्त्तमप्यंगुष्ठो
परिवर्त्य क्रमेण तु पार्थिवे स्थानके स्थित्वा सद्यः खेचरतां
लभेत् ॥ क्रमेण परिवर्त्येति कनिष्ठानामवदेव स्वस्ति
काकारेन यावस्थाप्येत्यर्थः पार्थिवे स्थानकमिति
यदुक्तं द्विगुणं घातितं वामे पादे दक्षिण मूर्धनः क्र
त्वान्योन्यनलस्यं तद्वीरलक्षणमासनमिति वीरस्य
पार्थिवपर्वोक्तत्वात्स्याशयः प्राणगमागमनिकाना
ममात्रमप्यजानानाः पार्थिवे स्थानके मन्तगंयके न।
/ व्याचक्षाणाः स्वस्तदृशोप्यस्वस्तदृशः यदुक्तं कायिकस
न्निवेशोपदेशमात्रप्राणवपुवप्रस्तावः वीर्यानुसंधा
नेन सर्वासामेव समानमित्यत्रैव किमेवमभिधाने।
नन स्व महात्मनां केषांचिदेव चेतसि स्थितमिति किं
वागाडंबर विडंवनयानन्तसन्निवेशविशेषवत्वेन
चरीक्षादिशक्तिरूपत्वमप्यासांनन्याप्यमितिशागेवो
क्तप्रायम् श्रीरसमहोदधौ तुंनः उभौ तत्सन्निरुद्धौ तु
प्राणापानौ व्यवस्थितौ तत्र मध्ये परं तत्त्वं भावाभाव प
दोद्भवम् तत्र मध्ये चितं कुर्यात्सैषा खेचरी परा स्व
र्णान्निकरंधेन सर्वशास्त्रेषु संस्थिता इत्यादिनानन
स्य सांतरोदितमाहात्म्यसर्वमुद्राप्राणेन भूतात्मे वा।

वा॰ तं॰ ५५ विपरीतमुद्रोक्ते तस्यानेह्याक्लिष्टमध्येरितस्तत्वव्रजना ॥
परिवर्त्यकरौस्पष्टावूर्ध्वचेद्दक्षिणतीप्रिये तर्जन्यंगुष्ठयु
गलेङ्गपद्मावयेत्ततः अथः कनिष्ठावष्टब्धेमध्यमे
विनियोजयेत् तथैव कुटिलेयोज्य सर्वाधस्तादना
मिके बीजमुद्रेयमचिरात्सर्वसिद्धिप्रवर्त्तकी ॥ कनि
ष्ठामध्यमयोरस्वस्तिकावेयोर्थसिद्धः सर्वाधस्तादि
ति सर्वस्य तर्जन्यादिक्रमचतुष्टयस्यापीत्यर्थः अत
एवानयोरंतर्निमग्नप्रायमेवावस्थानम् ॥ मध्यमे
कुटिलेगत्वातर्जन्युपरिसंस्थिते अनामिकामध्यगते
तथैव हि कनिष्ठिके सर्वापकवसंयोज्याङ्गुष्ठपरि
पीडिताः एषा तु प्रथमा मुद्रा योनिमुद्रेति संस्मृता ॥
कुटिले इत्यर्थादीषत् तर्जन्योरग्रस्पर्शसिद्धमीषत्कुटि
लत्वम् अन्यथा हि मध्यमयोः कथमेतदुपरिवर्तित्वं
स्यात् अनामिके त्वयोस्तु वक्रकुटिलयोः कनिष्ठिके इ
त्यर्थात्स्वस्तिकवेथावस्थिते एकत्रैतिनिविडत्वयेत्य
र्थः प्रथमेति प्रधानाकर्षणादिप्रयोगावसरस्त्वाह ॥
एतामुद्रामहेशानि त्रिपुरायाः मयोदिताः पूजाकाले
प्रयोक्तव्या यथानुक्रमयोगतः ॥ यथाक्रमेत्याका
लपूजनविसर्जनेष्वित्यर्थः ॥ यथोक्ते मुद्रां प्रदर्शये
त्पश्चात्त्रिपात्रेकाल्पकर्मणीति शिवम् ॥ तत्रीयः पट
लः ३ ॥ ॐनमोदेव्यै ॐश्रीः परसंविद्रहे तत्त्वाना
मावनमंतरेण पूजाजपमुद्रादिनं किंचित्सादि॰

त्रिपाठ्लिकं सर्वेषमात्रूरवंनी ॥ श्रीदेव्युवाच कि
मित्याह ॥ भगवन्सर्वमाख्यातं त्वद्वाराण्णं ज्ञानमुत्तमम्
वदेदानीं महादेव्याः पकैकान्तरसायनम् महाज्ञान
प्रभावं च व्याप्तिं स्थानोद्भवं लयम् स्थूलसूक्ष्मविभा
गेन शरीरे परमेश्वर ॥ ज्ञानमिति विरचनं ज्ञानपूर्व
कत्वानसस्थानोद्भवलयमिति सृष्टिस्थितिसंहार
लक्षणम् अथ च क्रमतः स्थानोद्देति कवचवतीनाभ
वतीत्यर्थः पतद्देवच प्रतिसमाधिनः ॥ श्रीभैरव उ
वाच तत्रयथोद्दिष्टानां क्रममपहाय प्राधान्यात्प्रथ
मं तावज्ज्ञानस्य स्वरूपं निरूपयितुमुपक्रमते ॥ शृ
णु देवि महाज्ञानं सर्वज्ञानोत्तरं परम् येनानुष्ठित
मात्रेण भवाब्धौ न निमज्जति ॥ परं सूर्णमनुत्तपत्वमह
दन्नमरं समरसितशक्तिशक्तिमद्भयं यज्ज्ञानं सर्वेषां
शिवशक्तिनरात्मनां ज्ञानानामाभासानामवभा
सकत्वादुत्तमं तदीदृक्त्वम्म कौशलातिशय प्रा
लिनैन योतमाने शृणु सावधानमवधारय तत्प
रामर्शमात्रात्सर्वस्य विशेषेण सकलोपमात्वमा
त्मामोहः शृणुयात् तदेवाह ॥ त्रिपुरापरमाशक्तिरा
द्यामानादितः प्रिये स्थूलसूक्ष्मविभागेन त्रैलोक्यो
त्पत्तिमातृका कवलीकृतनिःशेषतत्त्वग्रामस्वरूपि
णी ॥ आदितस्त्रम्भकगन्यादिसिद्धांक्षि दानैदैकरचना
त्परमशिवात्समवेतत्वादेव परमा सकलशक्ति

वा. निरूढत्वाद्विभागस्वभावात् न एव नियतव्यपदेशमा
तं. हिसत्वादनाख्योऽसह मसिद्धत्वादेव चायुगुन एवोपा
९५ धिनरानुल्लासात्कवलितसकलनाभासा परा हृच
पूर्णा. मत्कारमयी विमर्शात्मकैकापि तत्तदवभाससह
95 सोल्लासनसामर्थ्यसंतत्वाशक्तिः स्वमहिम्नैव बहि
रुल्लिलसिषया परदशायामिच्छात्मनक्रियात्मना
सूक्ष्मदशायां वामाज्येष्ठारौद्रीलक्षणेन स्थूलदशा
यां च हृल्लेखाविस्फुरद्रूपेण विभागेन त्रयाणां पुराणां
उत्कगत्या सृष्टिस्थितिसंहारात्मकानां स्थानानां
भावादनुगतार्थ तया त्रिपुरा त्रैलोक्यस्य तत्त्वि भ
भवा. वामवम वात्मकस्योन्यनावभासनेमातृकाजननी
श्रुत्यवाविकाशत्त्वव्यपदेश्यानानातया तेन स्फुरि
तेत्यर्थः ।। नन्वेकेशांनपरे त्रैलोक्यवास्तिप्रपंचस्या वि
घानमिति किमेवं वा पर्याप्त न या स्वरूपेन या हल्ला
शंकयाह ।। तस्यां परिणतायां तु न कश्चित्परपश्यते ।।
तत्पर्थे तस्यां हि शक्तावेव विद्यमानायां परःपालन
प्ररणात्मत्वेनाभिमतो न कश्चिद्दिश्यते परं ब्रह्मत्व
व सिद्धेरित्यर्थः । इह हि गुरुः प्रकाश एव तत्त्वमिति
नास्ति विमतिः स च सविमर्श एव त्याख्यः अन्यथा हि
नत्वदर्थावभासकत्वेपि स्फटिकादेर्जडाद्स्य भेदो ।
न स्यात् पराहः स्वभावमवभासस्य विमर्शं विदुरन्य
था प्रकाशोऽर्थोपरक्तोपि स्फटिकादिजडोपमस्त सा

चनात्स्वरूपाश्रयः कश्चिदपि तत्प्रकाशमानतां
यातमनपेक्षितपरोपयोगं स्वप्रकाशं स्वयमेव रूपं
तदेव च बाह्यमर्थं वासनामविद्यां वोपेक्ष्य न तदाभा
सस्तहस्तो ह्यासन्सामर्थ्यं नाम स्यात्तेनास्मिन्नुक्तमू
येन सर्वमिदं सिद्ध्येत् अविद्यादेर्हि भेदप्रकं ब्रह्मेति
हीयेनाभेदे च ब्रह्मैवेति सर्वव्याहन्येत वं विपर्यस्वा ने॰
तेऽस्मात्स्वरूपं ब्रह्मैव सर्वमिति शक्तिमन्तरेण ना
न॰ स्तिकाचि निरित्याह ॥ परो हि शक्तिरहितः शक्त :
कर्त्तुं न किंचन ॥ तस्मादवश्यपेक्ष्या शक्तिरिमा रू ॥
शक्तस्तु परमेशानि शक्त्यात्मको यदा भवेत् ॥ तदेत्य,
प्याहार्यं भवेदिति परः प्रकाशः किंच ॥ शक्त्या विना
शिवे स्वात्मेनाम धामन विद्यते ॥ स्वात्म इति स्वप्रका
शत्वादेवेत्यस्यार्थः स्वप्रकाशो हि परः श्रेयो रूपः प्र
काशः स्वप्रकाशत्वादेव कदाचिदपि परप्रकाशतामा
सादयितेनोत्सहत इति नास्य नाम सविकल्पेक्षा धामति विकल्पक
नेन विद्यते प्रमात्रैकरूपत्वान्नैतन्मेयतां यावारि
मर्थः श्रुतेपत्तेयमेवासोपदेशत्वभावनन्याय्यो
ज्ञात्मज्ञातमात्मानं श्रोतव्यो मन्तव्यो निदिध्यासितव्य
इत्यादिशास्त्रादुर्वरोऽणीति तत्सीमेवासिन्वं श्रुतेन रू
पं वाभ्युपगंतव्यं यदयं वस्तुतः परं प्रमात्रैकरूपो
पि सं स्यात्तेनात् देवमात्रूपादपरिच्युतमेव निजं रूप
मुपदेशुपत्वादिसिद्धये श्रमेपतामापादयंतीयेनत्तो

वा·
नं·
५९

किकालौकिकःसर्वोयंव्यवहारःसिद्ध्येत् यदाहुः ।
स्वातंत्र्यातनिर्मितरूपंबोध्यरूपादविच्युतम् उद्देशात्तया
वेशपरमार्थत्वसिद्धये बोध्यनामानयन्देवःस्फुट
मेवविभाव्यतेइति ॥ एवंज्ञेयतामापन्नेपितस्मिन्प
रस्मिन्प्रकाशेशक्तिरेवसर्वार्थक्रियाकारिणीत्याहु ॥
स्तातेनापिमहेशानिकर्मशर्मनकिंचन ॥ परंप्रका
शमपेक्ष्यहितदतिरिक्तंनकिंचिदपिप्रकाशतेति
सर्वंप्रकाशएवेति नस्पंदशायांकिंनामसाधकस्य
शर्मावहंकर्मस्यादितिशक्तिदशानुप्रवेशएवयत
नीयम् येनसर्वज्ञत्वादिनिखिलसिद्ध्युदयःस्यात्
यदाहुः आद्यायांतत्रदेशेसर्वंसर्वतःपूर्णमेवकम्
गतंकिंतत्रवेद्यंवाकार्यंवाव्यपदेशभाक् अतोभेद
समुल्लासकलांशायमिकीदृशाः चिन्वंतिप्रतिभांदेवी
सर्वज्ञत्वादिसिद्धये इति अतएवनात्रध्येयतापिघ
ट्यते इत्याहुः ॥ ध्यानावहंमकालेननरतिर्नमतिः
स्थितिः ॥ ध्यानंहिप्रतिनियतध्येयविषयंनिष्ठमे
कात्म्यंतत्वाभेदप्रथानेभिन्नेहिवस्तुनिजन्यते
नचैवचास्यस्थैर्यंतिहिषयंयथायथंप्रकाशंस्ताने
जायते नचात्रेनडवित्तमहेत्निपरिपूर्णप्रकाशे
कथनत्वाद्यतिध्येयभावाघटनादितिपराहंपरा
मर्शचमत्काररमयीशक्तिरेवासमदर्शनेविश्रांति
धामनयेहव्याघेवस्पन्दस्फुरत्तासारोभिलदया

सद्भावसंकर्षणीत्रिपुरादिशब्दैरुक्तत्वात्तत्र सर्वत्रो-
द्बोध्यते एवमियमेव सा परप्रमात्रैकात्म्येन वर्तमा-
नावाच्यवाचकात्मनो निखिलस्य विश्वस्य सृष्टिस्थि-
तिसंहारानेवं भासिकेत्याह ॥ प्रविष्टपरमांशेन:
सूक्ष्माकारस्वरूपिणी कवलीकृतनिःशेषबीजायां
ऊर्ध्वगता वामाशिखा ततो ज्येष्ठा शृंगाटाकारतांगता
रौद्रीत्वपरमेशानिजगद्ग्रसनरूपिणी ॥ परमांशेन
रात्रुप्रवेशादेव परप्रमात्रैकरूपत्वात् सूक्ष्माकार
स्वरूपिणी प्रवेश्यानन्तसमये तत्वादेवचायाः स्वस्वरू-
पपवाववस्यानाभूत्स्वात्मसात्कृतनिःशेषकारणप्र-
पंचापि सापराशक्तिः स्वस्वातंत्र्यमाहात्म्यादुद्रिक्त
हिलसिसृक्षा विश्वप्रसरोन्मुखवतयो ऊर्ध्वगता कुंडा
लिनीरूपतामाद्दधानाकवलितं सकलं जगद्वमंती
वामा तदनु अनिच्छापथिभया शिखाकारताग्निपर्ये
ननिखिलार्थदण्डरूपस्पष्टरेखाकारतामधिनिष्ठं-
ती ज्येष्ठा पुनरप्युद्रेकेन क्रमेण जगत्संजिहीर्षुरि-
च्छादिशक्तित्रयसामरस्यात्मकशृंगाटाकारताम्मु
द्भावयंती रौद्री चेत्युच्यते इति स्वात्मभित्तौ लिखित
सृष्टिस्थितिसंहाराख्यामन्वयमशेषवर्णात्प्राणक
मादिवर्णमवभासयंतीत्यर्थः तदुक्तं ॥ कुर्वत्येसं-
स्थितानासृष्टिः परमानंदरूपिणी वीरवरहृष्टिं वर्षंती
पंचदेवीपरमाकला ग्रथः संहारकृज्ज्ञेयो महानुग्निः

हृतांतकः वीरमालावलीपुस्तकोऽर्थवीजयोनिषांतिथि :
तयोर्मध्येपरंतेजउभयानंदसुंदरम् अवतारः स
विसर्गउभाभ्यांव्यापकः शिवः परस्परंसमाविष्टौ
चंद्रेग्निरवीइतिमेशाश्री चंद्रः सृष्टिविजानीयादग्निसंहा
रउच्यते अवतारोरविप्रोक्तोमध्यस्थःपरमेश्वरीति ॥
नकेवलमेवंवाचकात्मकमेवविश्वमवभासयति
यावद्वाच्यात्मकमपीत्याह ॥ एवंसापरमाशक्तिरे
कैवपरमेश्वरी त्रिपुरात्रिविधादेवीब्रह्मविष्ण्वीशरू
पिणी ज्ञानशक्तिःक्रियाशक्तिरिच्छाशक्त्यात्मिकाप्रिये
त्रैलोक्यंसंसृजति ॥ त्रिविधेति सृष्टिस्थितिसंहारा
द्यात्मिकेत्यर्थः एतदेवचब्रह्मविष्ण्वीशरूपिणीत्यादि
नोपोद्बलितमेवमपानात्मात्परमस्वरूपादपरिच्यु
तैवेत्युक्तम् परमेत्येकेतिपरमेश्वरीतिदेवीतित्रैलो
क्यमितिभवाभवादिरूपंसंसृजतीति दर्पणनगर
न्यायेनस्वस्वरूपादपरिच्युतमप्यतिरिक्तायमान
तयावभासयतीत्यर्थः अतएवचास्याअन्वर्गता
र्थमिहाभिधानमित्याह ॥ अस्मात्त्रिपुरापरिकीर्ति
ता ॥ अस्मादितित्रयाणांपुराणांसंसृजनायत्तेनत्री
णिपुराणिसंसृजतीतित्रिपुरेत्युक्तेत्यर्थः ननुति
सृणांशक्तिव्यापिनीसमनानांत्रिपुराःसर्वभाविनीति
व्याख्येयं नपुरणगुणसद्भावयतत्व समानाधि
करणेनव्याख्यानोपपत्तेस्तत्पुरुषनिषेधात् नत्रापिपु

राशाहृत्स्यकालमात्राभियाथितपवनिपातनाद्द्रव्य
वाचिन्नासंभवात् [illegible]नतपरामर्शप्रवेत्यलेवक्रनावा
लालापपर्यालोचनेन एवमेनरुणस्यालयोदया
वभिधातुमाह ॥ यदोल्लसति शृंगाटपीठात्कुटिल
रूपिणी शिवार्कमंडलं भित्वा द्रावयंतींदुमंडलम्
तदुद्भवामृतस्पंदमंदिरानंदनंदिता कुलयोषित्कु
लेमुक्ता परं पुरुषमेति सा निर्लक्षणं निर्गुणं चक
लरूपविवर्जितम् ॥ यदा खल्वियमेव प्राणादशा
धिष्ठायिनी कुंडलपदमवलंबमाना परा शक्तिः।
शृंगाटपीठात्त्र्यस्राकाराद्दिशाद्व्यपदेश्याज्जन्मा
धारात्कुटिलरूपिणपन[illegible]हृत्कलाकारापि शिवप कुं
दप्राप्तिकारित्वाच्छिवमर्कमंडलं प्राणं भित्वेंदुमं
डलमपानमपि द्रावयंती स्वरसप्रवृत्तं दत्तवा[illegible]त म
त्ताणं वा[illegible]हृदयंच हृषितान्हृद्दन्नादेवोद्भूतेनमध्य
वाहस्ततनत्स्तत्मेनामृतस्यंदप्रायेणमंदिरानंदे
नानंदिता सम्यग्दानवाहक्रममात्रस्पंदेजाहृतभुज
गाम्नायेन स्पष्टाकारतयोल्लसत्संधिप्रसरति तदाकु
लं शरीरमपहाय अकुलपदावस्थितं परं पुरुषमनप
व निर्लक्षणमसाधारणं नियतरूपोपपत्त्यादिकधर्मा
वच्छिन्नत्वादनिमित्ताकारमत एव कुलेन शरीरे
ण रूपेण च विवर्जितं निरावरणस्वभावमत एव
निर्गुणं पुरुषं परं प्रमातारमेति तदेकात्म्यमासाद

वा. तं. ५८ यतीत्यर्थः नचात्रैव विश्रांतिरित्याह ॥ ततः स्वस्थानंद
रूपात्परिभ्रम्य जगत्सुमः तेनाचारेण संतर्प्य पुन
रेकाकिनी सती ॥ रमते ॥ पुनरपि ततः पराकाश
रूपात्कुलपदात्स्वच्छंदरूपा परानपेक्षस्ववशतप
वत्सरिक्रमेण समुल्लसंती कुलालत्तरणजगदाक्र
म्यते तेन लक्षणात्मनाचारेण कुलभूमिकात्रमवस्थ
तूनं संतोषं भजमानापि पुनः स्वेच्छया देवोर्ध्वधारात्म
नां संहारक्रमेण कुलभुवमपहाय कुलगगनमव
गाहमाना एकाकिनी विश्रांतीर्णरूपमादधाना स
ती रमते तत्रैव परमशिवेन सह सामरस्यमापाद
यते । अकुलेन कुलेनत्का अकुलं वा कुलगोचरे इति
दृशां प्रतिलक्षणमानवैजवीभावेन स्पष्टसंहारक्रमा
वलंबनेन लयोदयतयैव प्रस्फुरंती न कस्यचिद
पि प्रतिनियतेन रूपेणाव्यक्तनामेतीत्यर्थः अथवा
त्रवेश्यपाहृत्तांतोपिकटाक्षीकृतः इत्युपमालंकार
ध्वनिः सापि पर्यंतेक्षीणवेश्याहनेकाकिनी सतीन
पस्विनी प्रायापि अपूच्छन्त्रं रमत इति कुलयोषिदपी
ति विरोधोपि ध्वनितः इत्याख्यातां किमनेनाशाकारकेण लि०
पद्मभिधेकारणप्रभृतिभिरप्युपलब्धनियतस्वरू
पा स्वस्वातंत्र्यादेव बहिरुल्लसंती नियतेन रूपेणाव्य
क्तनामापत्रासर्वोपसेव्यता मासादयतीत्याह ॥ से
यमव्यक्ता त्रिपुराख्या सिमागता ततत्रयविनिर्दिष्टा

48

वर्णशक्तित्रयात्मिका ॥ सेयंपराशक्तिरेवमुक्ता
पिनववर्णशक्तित्रयात्मनाव्यक्तिमागतासती श्रु
स्मद्दशनोपास्याश्रीत्रिपुरे त्युच्यते इतिवाकार्थः
एतदेवविभज्यदर्शयति ॥ वागीश्वरीज्ञानशक्तिर्वाग्भ
वाम्भोत्ररूपिणी कामराजकामकलाकामरूपक्रिया
त्मिका शक्तिबीजपराशक्तिरिच्छैवविषरूपिणी ॥
मोक्षकामविषाणांतत्वानां त्रयंवाग्भवकामराज
शक्तिबीजानांवर्णानांज्ञानक्रियेच्छानांशक्तीनांव
वाग्भवादिबीजानुरूपेणैववाच्यज्ञानशक्त्यादीनां
विशेषणत्रयस्वरूपानंवागीश्वरीतिकामकलेति प
राशक्तिरितिच एवंमायातिक्रमेणयेपरिज्ञाना
परंब्रह्मार्थसाधयन्त्याह ॥ एवंदेवीमत्वातमहा
त्रिपुरसुंदरी मायंपर्येणविज्ञानामवबंधविमोचि
नी ॥ नकेवलमेवैयावनास्ताः सिद्धीरप्याविष्करो
तीत्याह ॥ संस्मरनापापहरणीजन्मामृत्युविनाशिनी
सूचितानुःखदारिद्र्याधिदोर्भाग्यघातकी कृतनावि
घ्नौघशमनी ध्यानात्सर्वार्थसाधकी ॥ अनेनवास्यामहा
प्रभावत्वमुक्तम् एवमेकत्वहैनैवप्रपञ्चपंचकंसमा
पू॰ पाद्यावं सिद्धेवहमपिप्रतिसमाधानरूपकमते ॥ ए
तस्याःस्फुटदेवीसिद्धबीजत्रैतयसाधनम् ॥ तदेवाह ॥
धवलाम्बरसंवीतोधवलाम्बरमध्यगः पूजयेद्धव
लैःपुष्पैर्धवलचर्यरतोनरः एवसैरेवनैवेद्येर्दीपितो

वा॰ रोदनादिभिः ॥ एतदभावे ॥ संकल्पयवलेर्वापि ॥
तं॰ तत्रापिपरंतांतरमाह ॥ यथाकामंयथालाभेन ॥ य
५९ थेष्टं यथालाभं [illegible] वे [illegible] त्यर्थः एवं ॥ सेहस्रपरमेशा
49 नि ध्यायेद्धमीश्वरींपराम् वीजरूपा उल्लसंतीं चिदा
नंदप्रबोधिनीम् ब्रह्मग्रंथिंविनिर्भेद्य जिह्वाग्रेदीपरू
पिणीम् ॥ एवं पूजानंतरंसाधकः मेरुरूपायोकुलो
त्रेयोमध्येनविषसत्तकः [illegible] कथितोबो न॰
धनादप्रवर्तकः अग्निसंज्ञस्तनेखम [illegible] मेरुंशाहो [illegible]
मा नंगपदोद्धारंकामराजपर्यायंजन्माधारस्थलादप्प॰
ग्निसंज्ञस्याधोर्ध्वादकुलस्योर्ध्वनिर्देशेवक्ष्येविषस्यम
ध्येवब्रह्मग्रंथिरुद्दोहृतः सर्वार्थप्रास्त्ववेनाचकवि
भवतिनत्रतत्रस्यकार्यवङ्किविद्याधारहयमध्यवर्ति॰
नंजन्माधारस्थलावस्थितब्रह्मग्रंथिंशाक्तमाधारं
विशेषेणसावष्टंभनिःशेषेणनतुकिंचित्वेनभित्वे
ल्लसंतीपरामध्यशक्तिंतस्मादेवचिदानंदप्रबोधिनी
बोदनादप्रवर्तिकांवीजंरूपांवागीश्वरीं वागीश्वरी
गम॰ ज्ञानशक्तिर्वा [illegible] देवीजरूपिणीस्वर्याज्ञानशक्ति
स्फारसारो [illegible] रहागमवाविभिन्नस्वरूपांजिह्वाग्रे॰
दीपरूपिणींतद्वज्ज्वलंतींध्यायेत्देकतानतयानुसं
दध्यादित्यर्थः इतोनंगपदावधिरितिन्यपपादः ब्रह्म
ग्रंथिविभेदनेनैवास्तेतदर्थापिगतः अतएवरुद्रवि
बोधग्रंथिनादान्मविनाशिमेधो [illegible] त्यापिनसाप्र॰
[illegible]

के एवमस्य किं स्यादित्याह ॥ चिंतयेत्त्रष्टहृदयोथवा
म्यो मूर्खोतिपानकी शूद्रोपियः पादमेकं सुस्पष्टं
वक्रमुत्तमः जडो मूर्खो पिडमेधागतश्रोत्रोपिनष्टधी :
सोपि संजायते वाग्मी वाचस्पतिरिवापरः ॥ एवंवि
धोपि यश्चिंतयेत्सोपि वाग्मी यतेरत्युत्वपः मूक
श्च निहतवागिंद्रियः दुर्मेधाः पापबुद्धिः गतश्रोत्रोमू
ताद्देवा संजातश्रुतिमः विनष्टधीः संजातश्रुतिमत्वे
पि कुहकप्रयोगादिना विनाशितप्रज्ञः अपरवाच
स्पतित्वमेवव्याचष्टे ॥ सम्यङ्ग्रुंतितद्यदातोपजेतावृति
हतप्रभः षडंगंपदवाक्यार्थशब्दालंकारसारवित्
वानोद्धतसमुद्रोर्मिमालातत्स्मैजेपत्मवेत ॥ नसौरि
मूर्धाहाक्यपंचैः नयो ॥ सुकुमारतरस्फारीत्पले
कैरपूर्वकैः पदगुंफैर्महाकाव्यकर्त्तादेवेशिज्ञायते ॥
किंच ॥ वेदवेदांतसिद्धांतवेदांगस्तानपारगः ज्योतिः
शास्त्रेतिहासादिमीमांसास्मृतिवाक्यवित् पुराणर
सधर्मादिगारुडानेकमंत्रवित् पौत्तृशास्त्रविज्ञान
भूतंत्रार्थतत्ववित् विचित्रचित्रकर्मादिशिल्पाने
कविचक्षणः महाव्याकरणोद्धारशहस्संस्कृतसर्वगीः
सर्वभाषाकृतज्ञानसमस्तलिपिकर्मवित् नानाशा
स्त्रार्थशिल्पादिवेदवेदांगविश्रुतः सर्वांगयुवेगाच श्र
सर्वज्ञोदेवविज्ञायते ॥ सर्वज्ञोजायतेऽत्यंत्रवेदपारग
त्वादिसर्वहेतः एवंवाग्भवसुपसंहृत्यकामराजम

वनारयति ॥ यदाकामकलारूपामदनोऽजरामरा
वा॰ तरुणारुणबिंबार्ककिरणाभा महेश्वरि स्फुरद्दीप
तं॰ शिखाकाराबिंदुधाराप्रवर्षिणी समस्तभुवनाभोग
प॰ कवलीकृतजीविता महास्वमहिमाक्रांतिधृत्वाहंकृ
50 तिभूमिका क्रमेणचततोनंगपर्यंताद्रोह्लासंस्पृपि ।
शरीरानंगपर्यंतमेकैकस्वभयात्मिका ततोभवति
देवेशि सर्वशृंगारमानिनाम् रागिणां साधको देवि
वामको मदनाधिकः ॥ इहास्वल्पुये नकेनचिद्दाम
ध्यशांकिरेवनिजापारात्म्यमस्पंदतया उल्लसंती।
कामकलारूपासशिरोरहितःकामःकामिनीहृद्व
कृ॰ धालयश्नमकस्वरूपान[illegible]हकलात्मिका नवोदि
तारुणवह्निवफलवरीमदीपशिखाव[illegible]स्फुर
दरुणाकारानवरतमानवधारासारं वर्षयंती
यत्रकुत्रचिद्दूरदेशादौस्वमहिमाक्रांत्यैवविवशी
कृतनिखिलसाध्यजीविताहंकारायस्याःकस्याश्च
नसाध्यायायोषितोमदनेनतद्दयहेतुभूतायायो
नौयस्तदंतर्वर्ती कुटिलाकार स्तद्वैवसंस्थितं ध्या
येद्विंदुरूपं मनोभवम् प्रत्यग्रारुणसंकाशंकिरणै
नैकसंकुलम् तस्योपरिशिखोसूक्ष्माकामशाकि
र्महोज्जसीत्मायुक्ताविंदुशिखात्माचंद्रिकाप्रायोंकु
रस्तस्याग्रगोचरेकेचित्कालमनागतावेदान्तेत्वपु
नर्णविंतितायोषितोयोनौविन्यस्तवाक्यमुपेल्पविं

तिताक्रमात्क्रमेसाध्यसाधकयोरैकैकंपरस्परस
प्राणशान्त्योःसमरसितत्वेनमेलनाद्भयात्मिका
ततोध्यानंगस्यमदनस्यपर्यंतादेकुराग्रात्साध्यश
रीरव्यवान्नंगस्याकुलगमनस्यपर्यंतेद्वादशांतंया
वत्स्वकर्षेणाजपःप्राणसमःकार्यइतिनीत्याकाम
रूपोश्रृंगाराविभिन्नस्वरूपतयोल्लसंतीयोनःप्रत्ये
नचिंतितानाननपवंचिंतनाद्धेतोरन्यैर्योरागिणां
श्रभिधंगमात्रमुद्दहन्नामतपवमेगारमानिनो
ननसानाहंगारिणावयं पवंविधापवकिंन ४८
भवामश्रमादिदोर्मनस्यजननाद्वापकःसमाप्यको
मदनाधिकोभवतीतिसमुदायार्थः॥यतः॥नर
हिमध्यगानारीसरीवायदिवासरी विद्याधरीकिन्न
रीवायतनागांगनाथवा प्रचंडतरभूपालकमका
सिद्धकन्यका ज्वलन्मंडलडुंब्रेत्यमदनोनममान
साः क्लिन्नाःप्रचलितांगपत्रविभ्रूवाःमदविह्वलाः
निवेदितात्मसर्वस्वानायनेवशगाःप्रिये॥अत्रैवप
लांतरमाह॥ज्वलज्ज्वलेड्सहश्रीबालार्ककिरणारु
णा चिंतितायेचितोयोनौसंतोभयतितत्क्षणात्
चिंतितेनयथाकामकलारूपामयप्रशक्तिः ज्वलज्ज्वले
ड्सटश्पेपिबालार्ककिरणारुणान्तंविशेषःतसर्हि
श्रोतस्वाभाविकोगुणः॥तथा॥सेवसिंहरवलीभां
हृदयेचिंतितासती संमोहोन्मादनावेशचिमाकर्षि

वा॰ करीस्मरता ॥ सेवेतियथोक्तरूपामध्यशक्तिः हृदयर
तं॰ त्पर्थोयोषितामू ॥ नियोजितायथवामूर्ध्नि वर्षतीरक्त।
५। विंदवः धारणासंप्रयोगेनकरोतिविवशंजगत् ॥ र
5| क्तविंदुमितिवाच्येरक्तविंदवइत्येषशः पाठः धारणासं
प्रयोगेनेतिसशिरोरहितः कामः कामिनीहृदयालयः
नेत्रायुहंष्टेननेनायथशक्तिरहिंसमाहरेदित्यायुक्तंयुक्ता
चत्तरांसीद्धियप्रणालिकयापरपुरप्रवेशायात्मने
त्यर्थः अत्रैवरहस्यत्वान्मूलार्थंतथाप्रयोगांतरमपि
वक्तुंप्रतिजानीते ॥ अथात्मसंप्रवक्ष्यामिप्रयोगंभुवि
दुर्लभम् येनविज्ञानमात्रेणसाधकोमदनायते ॥
दुर्लभमितिएवमपिगोप्यमशक्यमित्यर्थः नदेवाह ॥
कामस्यंकाममध्यस्थंकामोदरपुटीकृतम् कामेन
साधयेत्कामंकामंकामेषुनिक्षिपेत् कामेनकामितेह
त्वा कामस्थः क्षोभयेज्जगत् ॥ इहखलुकामेनशायमि
कष्टात्मपरिस्पंदसमुल्लासप्रभुशक्त्याकामस्थः का
मेनहृदयस्थानेजन्माधारेनिर्मलत्रैवविगलितवेद्यां
नरतयावृद्धानुसंधानः साधकः काममध्यस्थंकाम।
स्याधानेमध्यमदनोऽक्षरणोचरऽकारशक्तिनीकेका
कचंचुपुटाकारस्पर्शालिंगेस्थितमभिव्यक्तमानंकामंच
सशिरोरहितः कामरस्यापुर्केरनक्षुरूकलात्मकंम
ध्यप्राणप्रशक्तिरूपंकामेनकामराजवीजेनकामितेन
उच्चासुविमितन्त्रस्वरूपतयाकांनेकामोदरपुटीकृतं।

कामस्य शिरसः कला समारूढा या सा अमृताकाररूपि
णी तत्कल स्वरूपा या अमा या अर्धोदरे खंडिकास्थाने मात्र
ग्रंथेर्द्धिर्भर्गयत्वात् स्फुटीकृतेन स्फुटीकृतेनैव लक्षणेन स्व
निरुद्धं कामस्यांके शिरस्य मनेन त्रुतिष्ठेत द्वादशांते
गमनशीलं तन्नत्र शमे कामे निश्चितं साधयेत् सिद्ध [illegible] नु
खं संपादयेत् ततः कामे प्रवेशनिर्गमनलक्षणं
संचारापादयत यानत्कहव्यपदेश्ये पंचनेत्रारूढेन ते
नाथ शक्तिदृष्टिं समारूढे दित्यादिनीत्या साध्यस्य नेत्रा
दिषु निक्षिपेत् स्वनेत्राभ्यां निर्गतं स्वनेत्रयोरनुप्रवि
ष्टं साध्यनेत्राभ्यां च निर्गतं स्वनेत्रयोरनुप्रविष्टं ध्याय
दित्येवं योनतः पुनस्तेन दोलायंत्रक्रमेण गमागमौ कर्त्तव्या
न केवलं नियतमेव किंचन साध्यं यावज्जगज्जायमा
नं जंत्रचक्रम [illegible] क्रमाद्देवलोमयेत् स्वात्मनिविश्रांति
तिरस्कारपूरः सरीकारेण स्वोन्मुखत्वेन यावैवश्यं पनये
दित्यर्थः ॥ अग्नीषोमीपकनाथपनो ह्रगणिनेत्रयाप्य
हृतिकृतना यस्या मेघककरिष्यनेत्ररूवरैः स्वस्वासायो
चितनः देवितश्चरणा ज्वरेण उच्चारणः कामस्य मित्या
दिकश्लोकस्यार्थ उक्त संगतस्य कृतीको ध्यायविनत
नश्यति ॥ येत्र भंग्या व्याख्यानेपिन कश्चिद्दोषः यदि कं धं
चन साध्यं कामेन तं उच्चः पूर्वंगतैस्तत्संयोगेनज्ञायते
स्वयं कामः समाख्यातः इत्यत्र ह्रीकारश्वासनरूपेणा
दिकामस्य देवे शिसाध्या शिरसि सममेदिस्यस्वता ॥

पतश्चान्ये: प्राहुरेरव शब्दान्याच ये इति भंग्या कष्टकल्पनया पर्यवतितार्थ बहुश्रोत्या
र्यातं तत्तथा, तच्च सचेतसपक्षांतरता इति तदेव प्रमाणम् तथाच पूर्वाचार्या अप्या

वा॰ क्षिरसिनामातरन्यासमाजेण, वशिष्टम् श्रेयश्चाष्टप
नं॰ गादेवित्रनीयस्थानवासिनः तेषांसंयोगरूपेणमन्म
५२ थोजायतेनचेश्तिमन्मथशाष्टस्याप्पदिष्टस्यद्वितीय
स्यकामस्यक्लींकारस्यमध्येस्थितेककारलकारयोरं
तर्लिखितमंस्मर्वभूतसंख्याकमपरं चतथैवहि अ
प्यांसंयोगतोदेविकंदर्पस्तुप्रजायतेइतिकंदर्पशब्द।
वाच्येनतृतीयेनकामेनएकारद्वयात्मनोदरेगर्भस्थ
क्लोंणकारतयावस्थानेनपुटीकृतेसंपुटितेचकृत्वा
कामेपुष्पधोप्राकंदर्पाख्येकामनिवर्तितेपुष्पक्लोंणे
पुतदुरूपर्वर्णेषुगलंरसोत्यमकरध्वजमितिमकर।
ध्वजप्रतिपादितेनचतुर्थेकामंक्लूंकारंलिखेदित्यर्थः
एतत्कामवल्लरूपमपि हृष्टलं पूर्वकाम्यंजायतेच।
मनोभवः इतिमनोभवाख्येनपंचमेनस्त्रींकारेणसा
धयेत् उद्दातः प्रतिमंसाधयेदित्यर्थः एवमेतत्पदि
तिष्पत्रंयंत्रंकामेनप्राथमिकेनैवक्लींकारेण ग्रथ्य
चक्रस्यचाधारंप्रतःकामंप्रदापयेदिति अनेनाधार
भूतेनक्षिरसिधारणोद्भजायमानतयाकामितंकांतं
कृत्वा कामंनिश्चितमेववशित्वादौयार्यमाणेपुष्पका
प्रद्यु॰ मेपुष्पमालिकां[illegible]तथावनिष्टमानोप्यवाकामशाकरय
स्थानेमेफुमूलदेशावर्तिनिशाकेश्वाधारेस्थितःसाव
धानःसायकोनकेवलंतमेवनियतंतोमयेधावज
गदपिवशति कामपंचकारव्यमेनयंत्रेस्मातत्रचाप

ष्ठाकारः तस्य पूर्वं गोह्लस्य रउकारस्य ईश्चः कारस्य
श्रंपवंक्ली श्रंकारस्य स्वधान्तनीयस्यानवासीकस्य
स्य लश्राकारस्य ईपवंक्ली उक्तं हि उपरेयत्स्य रेबीजे
रुद्रसंख्यानसंस्थितम् पंचानामपिकामानां शिरोभू
तेनकारयेदिति ॥ उकाराद्रुद्रसंख्यानसंस्थितमेका
दशं बीजं श्रं श्रंकारस्य पूर्वं भूतसंख्याकं पंचमेष कार श्र॰
स्य च परे तथैव भूतसंख्याकं पश्चाद्यमिति पकाराभ्या
मुनयवो कं कंदर्पमंदिरं ऊर्ध्वो द्विधा भूतेन पार्वति २
तितस्य पूर्वं स्तोन्यमष्टवर्णं वहू स्यं पूर्वं लंहस्य स
घस्य नलस्य रउकारस्य ईपवंक्ली पवंपंचकामा उ
क्तं चान्न मायाख्यं कामराजस्य ऊलबीजेन वेष्टितम्
धनीकृतं तेनैव षडङ्गेणाकारयाविणि तत्कोणस्थे
नकामेन वेधयेत्तापनेषुणा लिपेत्तन्मणिकामान्तः
ऊर्ध्वाद्यायेन कामितम् पवंपंचप्रकारेण कामम
न्त्रसांकुशम् ध्यायेद्धारयेद्वापि शक्तिस्थः तोभ
येत्तगान्तरति अत्र चैयान्विशेषः यत्तु तथैकामेश्वरी
तरं वह्निरं ऊश्वाबीजं चेति यदभिप्रायेणैव श्रीकस्या तद्वह्निः
णवमणिकोणषट्कमध्ये लंकारं क्रोंकाराष्टकं दिग
ष्टकेन्यसेदिति व्याख्यातम् तदेवं हृदयपिनामहृसं
भूतेनमत्रतत्रतत्तद्ध्यावबोधमत्तमंसंवादादिसर्वंप
रिकरज्ञानेगोत्रजेभ्यो वलवल्लिवतयापायपाकथं
चिदं तनश्रोर्याद्दिनापहृत्य स्वहीनाम्यत्र निरवद्यं प्रा

वा॰ हार्थयोजनमात्रमुपिकर्तुमज्ञानतो भवतो कातरवा
नं॰ त्कौशलमवलंब्य केवलमेवैव पल्लेन्यत्रवापरो
५३ त्रं॰ पपादितेषु विवरी नरातिशयितेष्वपि व्याख्याविशे
53 षेषु प्रकाशितसंप्रदायसतत्त्वाः प्रतिभान्ति रेकशा
लिभिर्वयमुत्साहनीयाः इत्याद्युक्तं यत्त्वायमाह ना
मः इत्यादि च वदसि तेऽपि न जानीमः यद्वा स्वकं दा
भिधाधिनायनद्दभिधाने किं नामावधिपतिर्वेयनं ॥
यदाहुः क्विन्नागरतिशीलानां जडिमोह्याहरडुः स्वधा
म नदीनामवधिः सिंधुनीचवावीनकश्चनेति एवं
कामराजमुपसंहृत्य शक्तिबीजसाधनमप्यभिधा
वमाह ॥ शक्तिबीजस्वरूपेण सृष्ट्या संहृत्य सीमया
सृष्टिं संहारपर्यंतं शरीरे परिचिंतयेत् ॥ इह खलु
साधकः स्वशरीरमेव समस्तं ब्रह्मांडं शक्तिबीजाद्विभि
न्नस्वरूपमध्यशक्तिसंहतिसीमांतदर्वायिकया
द्वादशांतादारभ्य सृष्ट्या सृष्टिक्रमेण हृदंतं प्रसर
तीभिरपि ब्रह्मासृष्टेस्तद्वदयस्थानात्मनो हृद
यान्संहारस्य द्वादशांतं पर्यंतमर्थाडुहृत्संती
परितः समंतात् पौनःपुन्येनैव गमागमाभ्यां चिं
तयेदनुसंदध्यादित्यर्थः एवं परिचिंतनेनास्य किं
स्यादित्याह ॥ यतो भवति देवेशि वेनन्ते यदवापरः
नाशानां दर्शनादेव जडीकरणकारकः इहेति नाम
स्तासारथीरथारोहरोपमः स्थिरकृत्रिमशंकाल

विषोपविषनाशकः ॥ तथा ॥ ॐ हसख्याधिग्रहाने
कडाकिनीरूपिकागणैः भूतप्रेतपिशाचाद्येस्तिने
त्रश्वदक्षपते ॥ अत्रबीजत्रयसाधनेयेयेयदन्येर्व्या
ख्यानेतद्वदस्माशेषमाणमपिपरंत्रपाकारंनिरू
पयामिश्रेयविस्तराद्विचेन्यस्मभ्यं सचेतोभिर्नोहू
षितव्यंयत्किमितितदन्नूयहूषितमिति तथापि
पिंडत्रयस्यैन्यभेदेनेदंबीजत्रयसाधनेयडदिन्ना
मिदूपिंजेम्खारः स्वरसप्रहतडकोत्रदेवेनेत्यत्य
भिप्रायानवधारणाज्ञानैः केननावक्ष्याहे नच्या
पारेणोद्धारः कृत इतिनविस्मः यद्वापेषासास्वा
मंञ्जोद्धारमज्ञाननामप्रत्रहिस्वस्वरूपादिस्मोकप्रगम
नदेवयोः मन्त्रत्क्योर्व्यामिगमो गुरुरेव हिनान्नवी
तु स्वस्वरूपेस्वभागस्यंस्वसंवेद्यस्वतेजसम् स्वानं
त्रि८ दंस्वस्वशक्तिस्य निषद्धिर्विशेषणैः ककारादित
कारांतेर्शक्तोभागः कटादितः तकाराद्यावरूका
रंशान्तोभागोप्यवानयोः स्वप्रवाहोस्वभागस्यास्व
भावोस्तक्रतोऽञ्चाम् स्वानंदास्वपदारूपाभिनिष
द्धिस्मसूचितः रेफनोनादपर्यंतः शक्तोभागोनसोर्य
नः नादतोरेफपर्यंतंशैवोभागोप्यसूचित इत्यादि
नात्यस्मिसंहारगम्यानिनिर्वेधनेनउद्धारंवदतो जि
ह्वाच्छेदभयंनास्तिनतात्पतनाद्भयम् निर्विशं
केनवक्तव्यंनिर्लज्जःकोनपंडितइतिभग्यानिर्विशं

वा॰ कमेवचैतत्तेषां स्वयं भवां किमुच्यतेऽस्माभिः यदुक्त
नं॰ मभियुक्तैस्तेषां भवतामेवमादावुत्पन्नातीन्द्रियार्थ
५४ दर्शनाधकेन योगीश्वरेण दिव्यं चक्षुरर्पितमिति।
54 नगानीमहति ॥ इदानीमेकैकवीजसाधनप्रसंगाप
तितप्राप्तकैवल्लक्षणेन समस्ताया अपि विद्यायाः
साधनमभिधत्ते ॥ अथवायेन विद्येयं परिपूर्णा वि
चिन्त्यते नाभिमंडलान्नपद्मपुटे मंडलमध्यगा के
वलैव महेशानि पद्मरागसमप्रभा तस्याष्टगुण
मैश्वर्यमचिरात्संप्रवर्तते ॥ एवंनामस्मरणजप
ध्यानमात्रादप्यस्या विशिष्टफलदायित्वमस्तीत्या
ह ॥ मनसा संस्मरेद्यस्या यदा नामापि साधकः तदे
व मातृचक्रस्य विदितो भवति प्रिये यदेवजपते वि
द्यां महात्रिपुरसुंदरीम् तदेव मातृचक्रान्तासंक्राम
त्यस्य विग्रहे सर्वासां सर्वसंस्थानां योगिनीनां भवेत्प्रि
यः पुत्रवत्परमेशानि ध्यानादेव हि साधकः ॥ एवं
केवलाया विद्याया माहात्म्यमभिधाय समुदिता
मप्याह ॥ यदा तु परमेशानि परिपूर्णां प्रपूजयेत्
प्रपंचे तिलदैवास्य खेचर्यः सिद्धिमुत्तमाम् ॥ ननु चे
दस्याः सचक्राद्याः पूजनं क्रियते तत्खेचर्यः कस्मा
त्सिद्धिमुत्तमां ददतीत्याह ॥ चतुःषष्टिर्नां कोट्यो यो
गिनीनां महौजसाम् चक्रमेतत्समाश्रित्य संस्थिता वी
रवंदिते ॥ अत्रैव वैशिष्ट्यमभिदधत्फलविशेषमप्याह ॥

श्री॰ म॰

ॐ

आदेःसर्वंपिनिपदेमध्येवीजाष्टदेवह्निः कलाध्यानं,
गत्नानेगेज्ञायतेनेगावत्स्थिये ॥ आदेर्वाग्भवस्यसर्वे
पिनिपदेस्थानेमध्येनकामराजेर्ण्यान्हतेवाग्भ
वकामराजयोर्मध्ययेसमेवेवविधौविद्यांतहहिवें
शिन्यादिवाचकंवीजाष्टकंकलाःकामाकर्षिण्या
दिवाचकंस्वरषोडशकंचैतेनावन्माटंचकंकस्या
श्वनासाध्यायाश्चगनाया श्वनेगेमदनादिश्चहोका
योयोनोध्यात्वानेगरवसकलजगद्वशीकरणस
मर्थः साधकोनायनरत्यर्थः नत्रमूलविद्यावहिर्या
नराणामपिकिमितिनकश्चित्साधनकर्मोक्तमित्या
ह ॥ करणम्व्याद्यादिविद्यानामेकैकंपरमेश्वरि तदद्या
मत्तनेत्रैनकमेप्रोक्तंमयाप्तरा ॥ तस्संहमवक्तांना
निविष्टानांसाधकानांकावार्तेत्याह ॥ मादनेमेदः
नोध्भन्वापाशांकुशधनुःशरैः क्षोभयेत्स्वर्गभूलोक
पातालतत्तयोषितः ॥ एवंमादनानांयोषिद्वशी
कार्यत्वमुक्ताशाकानामपिहवशीकार्यत्वमतिदि
शति ॥ तथैवशास्त्रेदेवेशिविपरीतनविग्रहः सा
धयेद्देवगंधर्वसिद्धविद्याधरानपि ॥ मदनोभूत्वैन्य
तन्नमस्कंदनयोक्तंविपरीतनविग्रह इति तथैवे
त्यन्येषांमदनाद्युपोक्तस्त्रजाप्रकारोतिदिष्टश्चनिकस
प्रादृस्याधमर्थःस्वाभ्यसाजात्यादेवतत्सिद्धमिति।
किमनेनेत्याशंक्याम् तत्तेषांस्वरूपमेवकिंयेनापितम

हशीकारसिद्धिः स्यादित्याह ॥ तत्रशास्त्रामहावज्रप्र
वा· स्तारजनिताः शराः ॥ महावज्रप्रस्तारोऽत्र श्रीनित्या·
तं· कालोकेनतत्वतः प्रोक्तो मेरुतन्त्रस्य कश्चिदप्यनभिधा
५५ नात् नचात्रैवमेतस्य चक्रस्य प्रभावो वर्णितो मया न
स्वर· शक्यतेऽइति तथासंस्थिता महाचक्रेऽप्यादावेवमह
स्रेहोपादानात्तुपादानाम्प्यांकश्चिद्विशेषः उक्तंचात्र
कन्दमध्यगतं वीजं सूक्ष्मं मध्योपरिस्थितम् पश्चिमस्यो
नसंभिन्नं सूक्ष्ममध्येन भेदितम् प्रथमं सायके देवि शो
णरक्तसन्निभम् तदेव तत्वं स्तु भगेमाद्य विंदुविभूषि
तम् एवं हंमोहनं नाम त्रैलोक्ये मोहकं परम् वह्नि·
मध्यगतं तत्वं षष्ठमध्येन भेदितम् यांत विंदु समायु·
क्तं वाणं संदीपनं परम् कन्दमध्यगतं वीजं शान्तविं·
दुविभूषितम् शाद्रमध्योपरिस्थं तत्र चतुर्थं कथितं शर
म् तापनो नाम वाणोऽयं तापयेत्त्रिदशानपि नांतहा·
येन संभिन्नं सुखच्छंपं च मं प्रिये उन्मादनो नाम शरा
न्मा· स्त्रैलोक्ये दूकारकऽइति प्रथमवाणार्थः कन्दमध्यग
तेऽदक्षूक्ष्ममध्यगतेर पश्चिमस्थे ऽर्द्धूक्ष्ममध्येत्र एवं
द्रां तदेव द्रामित्येव तत्त्वं वीजं किं विपानिशेषः मा
यं ई एवं द्रींपसमध्यगतेकषष्ठमध्यंलयांतरएवं क्लिं
कन्दमध्यगतेवशांतेउषष्ठमध्येलएवं ब्लूंकांतेमहा
येश्रः एवं सः श्रीरसमहोदयावृपित्रयमध्ये हि यो·
हत्पयशामध्येनलांछितम् अंगः एषसमोपेतेक ह्·

वैणशिरोयुतम् गायत्र्यांतेवसोधस्योश्वश्चेनसा-
मन्विनो कायप्रक्तौ यश्चेनेव त्वायोकेदेवताशतार
ति ॥ अथ मध्ये दपशामध्यं रंगे ठठः श्वाश्वः ठठः ईक
पूर्वः अपवेद्धांद्वीमायः कलांतः वसोर्धलश्वकार
स्यांतरश्चकारस्यांतः उकायः अपवेक्लिंत्रं षांतः स
त्वायः अः पवेसः अनपवेषांमेरुमध्योद्धारोक्तो।
विशेषोनग्राह्यस्तस्य नेत्रांतरीयत्वात् एवं द्विवज्र
प्रस्तारजनितायामूलविद्यायाअपि ॥ वज्रप्रस्तार
भेदेनया विद्याद्वादशाक्षरा त्रिबीजरहितासास्या-
दादिमध्यांतपदहीन्यपक्रम्य एषा सोपरमाविद्या
निखिलासिद्धिदायिका उत्तमामेरुमध्यात्तविद्याप
चदशाक्षरा इत्यायुक्तो विशेषः प्रसक्तः स्यात् अस्त्वेव क्लीं
त्वगुह्यस्याधिकारिभेदेनो स्यम् अन्यथाल्यामलं वेदे
त परमेश्वरस्यनदृप्राप्रिप्रामाण्ये किं निवंधनं स्यात्
एवं च ॥ पंचबाणास्त्रये प्रोक्ता लिपिभूता स्तराणि च
एकेकमादिमध्यस्य संपूर्णाश्च भवंति ते एकादशा
धमूहस्य भवंति तस्या चाग्रतः रुद्रादिपुंकेसंग्रहस्य
दीश्वरसमन्वितम् नवकेसरकोटस्य हकारंयस्य
ऊर्ध्वतः चतुर्थेन द्विज्ञानीयात्सर्वरूद्धालयं परम् न
वकेरामममध्येनविततमप्येव व्यवस्थितम् आसनं देव
वर्णानां ककारादिस्थितानां भवेत् तृतीयेन विना देवि वि
मूर्तिर्बीजानि भेदिता सर्वे विंदुयुताः कार्याः स्वतरस्तरेव

वा॰ हिः पंचसमाहृदितानव्यं यश्चूनेविंडसंपुतम् विंडमा॰
ते॰ स्तकसंयोगात्पेचेनेसिद्धिदा यिकाः एतानिपंचवी॰
५९ दी॰ जानिपंचवाणेषु पकाः अनेनरहितादेवनिष्फ
लास्तमवंतिते ओंसनेपंचवाणास्तमूलविद्यादिरू
नयः एवंवेन्संयत्नयादेविरूरूमेदेचमध्यतः वीजः
प्रस्तारभेदेनतहीनोयोमयापुरा अनेनैवविधाने
नसफलास्तमवंतिते निर्वीजानेवसिद्धांतिसंप्रद
यविवर्जिताः सवीजास्तसमाख्यातानानिर्वीजानेव॰
हजनम् ॥ इतिसंवादेनहृथाव्यस्तम् अथचात्रोद्धारः
पकादश्याधिकंकमोनानांमरूद्यादि अनेदकंटीश
यनेनदेवस्यकोशेषु इनस्यवपर्वकमदेवरिलम
ध्येव्यवस्थितेलपनेनक्लहस्त्रडेति सूतिः अथा॰
सवीजैस्तेनियोक्ताः संप्रदायसमन्विताइतिश्रीर
समहोदधिसंवादवलादेवमुच्यतेइतिचेनअस्त्वेवं
किंतमवमृहादेवकथनानि गनेस्मिनंथेने
नदेवंदर्शप्रकादीयेरेवकेश्चिद्दृष्याराफलीयनेना॰
प्रव्यापितेमंत्रसंकेतेनचस्पष्टमितिसंदिह्यमहे॰
किमेनहस्तसदवस्तसदेतिनत्रवस्तसत्वेनास्मा
कमेघदोषः यत्कश्मीरेषुश्रीमान्मिश्रासतेनपवा॰
सदर्शीनस्यसात्तान्नवर्तीयितेन्मुक्तेएवंतत्रिछिया॰ ३॰
नारकीभवेदितिश्लोकपदार्थविस्मरणेनहीजमंच
परि॰ कूटारेणकिमित्रपदेहेरूरेवद्वियथुण्णामंत्रोपदे॰

56

शंकरोतिनकिं स्तक्षिप्राणामपराधः श्रीरसमहो
दयिश्लोकानांयथायथ्याप्रचारः कृतस्तथावदा
स्तांतेनद्विवस्त्वपलापमात्रेसिद्धेनवस्तकाचिन्द्
तिः गुरूतःसाक्षाद्धामानांमेत्राणांपुनरन्यथोप
देशेमहानप्रमादः एवंभिषजोपिविषंप्रयुंजाने
चेत्तस्तवसानर्हिंनिरागराधरितीतिभेगवामवतामे
वेडश्चेहितमिन्युलंपूर्वगुरुत्वेनावस्थितानांप्रा
च्यानामपिदोषाविष्करणेनवस्तुसंस्पर्शनपरत
याप्रवृत्तैस्तनास्माकमुभयलोकदूषकः कश्चि
द्दोषः यतःकुःदीक्षितानांननिंदादिकुर्योद्धि ष दे
पूर्वकम् उपदेशायनोद्वेषःसत्यविद्वेषपूर्वकः
ति अत्रवस्तुसत्वेनस्मत्सूतपवम्यायानित्यलंउविनी
तदमनेनप्रवेशाकाभिधायमादनमप्याह ॥
दि मादनास्त्वा[illegible] परतःसर्वाधःस्यानियोजिताः ॥ सर्वा
धःस्थाःसर्वस्याधनोधस्थितानांचतुर्णांवाधादीनां
भ्यांवाचकाः अंतस्थाअर्णान्तेषामेवादेराकारस्यतद्वा
चकस्यहकारस्यपरतःपश्चान्त्रियोजिताः पुनर्मो
दनाःशराभवेतिइतिवाकार्थः तेनह्रयरलवेति
क्रमः ॥ तथा ॥ आद्येनगोमहायाशःपोफवयःप्रकी
र्तिताः फद्दशाक्तिःकेडलाख्यामायाम्हीपाशउच्यते त
रीयमरुणावर्गोद्वितीयमपिपार्वति स्त्रीपुंसकोदं
डगालेकामाग्निव्यापकोजशः ॥ आदेरवर्णस्यांतगाः

भ्या॰ ने॰

वा॰ तं॰ ५७ स्त्रा॰ ॐ उलाभ्यामिकारा॰मासमेतानन्त्रानाहूय।
संवेद्दाङ्कदीयमानाचतेर्थस्वरात्मिकाया रुद्रशक्तिः
सेहमाया ननचतक्ष्कलारवीयाशाउच्यते रत्यन्वयः
पवंचईकारश्कारयोर्नमायापिचतक्ष्कलारवीण
मिन्दुकस्वात्तरपतः प्रतितिमोमवति ननुहद्रप्रा
पितामहस्संभूता नेत्तविजयमहोयोपार्दनमात्रेण
यदेवमपिपदत्रयोपार्दनानर्थक्यंसमाहितेस्यात्
श्रुणावर्गादिनितवर्गान् नरीयंयद्वितीयं॰का थ॰
मः कश्चग्निरव्यापकः ॐपवंक्रोंकामोऽशस्लुश्च
मपटलपवोक्तः मंत्रप्रकरणेसमर्थ्यान्नरेषास
विंडत्वमवसातव्ये ॐ च उपूर्ववर्णयुगलंकाद्ये
नशिरसान्वितम् पाशाद्द्यंसमाख्यानेशाक्तंमादन
मेवच नेमादिपदसंयुक्तमेकमक्षशाम्बदेन द्वि
तीयंकाद्ययोन्तमेकार्णेनलयांतगम् एतेनपाद्ये
वं॰ सका॰द्येचापयुगमस्दाहृतम् पाद्यं॰एलयांतेच
फ्रा ॰पंलांतंसमन्वितम् ॐ श्रः मध्यगवीजेनसर्वेपिशि
रसाहृताः कामदेवस्यकथितेयारपंचकमुत्तमम् र
ति॥ उपूर्ववर्णयुगलेईश्राकाद्यः श्रेपवंईश्रांका
द्यः श्रेयोरेकारस्यांतः ॐ श्रंकारांतःकंलयोरंतगः
रपवंक्रोंणांतः योन्येनसावस्थितस्पेत्तयाद्यपाद्यंध
काद्यः श्रेपवंयंपेषायःहूंरायः यपलयोरंतःरफंय :
लंलांतःवॐश्रः मध्यगतेवीजं पवंहूंयंरंलंवं॥ नत्र

मुद्राणामेव सर्वसंक्षोभनेन तु पूजनं न किमेतत् वि
तस्मात्तन्नैवेत्याह ॥ मुद्राया स्त्रिपुरायास्तु देवि सिद्धि
ष्टकान्विनाः नाय्येव सर्वचक्रेषु पूजा कालेषु पूजये ज्ञा
त् ॥ सिद्धाष्टकेत्यनेन मुद्रादशकं साहचर्यात् समान
लक्षणत्वाद्यमप्युपलक्ष्यते इति प्रागेवोक्तप्रायं अ
स्याश्चैव मुक्तमाहात्म्यवत्वादेशं तन्त्यसामान्यत्वप वा
स्तीत्याह ॥ अतः प्रधानविद्येयं त्रिपुरापरमेश्वरी ।
नैतस्यास्सदृशी काचिद्विद्या देवेशि विद्यते ॥ यतः
एतामेव समाराध्य विद्यां त्रिपुरभैरवीम् त्रैलोक्यमो
हनं रूपमकार्षीद्भगवान्हरिः ॥ तथा ॥ कामदे
वोपि देवेशि महात्रिपुरसुंदरीम् समाराध्याभवल्लो
के सर्वसौभाग्यसुंदरः ॥ तथा ॥ मयापि य[?]त्नस्ये द्र
न क्रियते ह्यपि सुंदरि जप्यं त्रिसंध्यमेतस्यास्तदेतम
दसिद्धये ॥ एतत्प्रसंगादपि तिनं चक्रस्यापि व्यस्तसम
स्ततया पूजनेन फलभेदमाह ॥ मध्यप्रपूजनाद्दे
वि ज्ञायते वाक्पतिर्नरः तथैवापरकं दर्पो बालम
ध्यांतरे वर्तयेत् सर्वेण सर्वदा सर्वे देवीचक्रेन पाव
ति साधयेत्खेचरीसिद्धिमणिमादिगुणान्विताम् ॥
मध्यस्य मूलत्रिकोणस्य प्रकृष्टमष्टमचक्रनिविष्टेन
देवीचक्रष्टयेनैव तदपेक्षया वाह्यस्याष्टारस्य मध्या
मध्यवर्तिनो नवमचक्रस्यापि पूजनाद्वाक्पतित्वं च
कामत्वं च सिद्धेदिति द्विधा व्यस्तस्य चक्रस्य पूजनम्

वा॰ समस्तस्यचक्रस्यजननादणिमादिसिद्ध्यष्टकान्विताद्वे
तं॰ चक्रत्वसिद्धिःस्यात् निर्विघ्नमनुष्टकात्रयमाश्रय
५८ तो पुनःकलावद्भिप्रायः इतिकःकलपितुस्सम
र्थे इतिशिवम् ॥ चतुर्थः पटलः ४ ॥
श्रीदेव्येसिद्धिदायैनमः इहत्वत्तापासमस्ताथावि
द्यायाःकथंजपहोमाभ्यांसिद्धिःस्यादितिपाठ॰ चिना॰
लिकंसर्वंपमात्तिपंनी ॥ श्रीदेव्युवाच किमित्या॰
ह ॥ सर्वमेवत्वयाप्रोक्तंत्रिपुरात्तानमुत्तमम् काम
तत्त्वविषत्तानंमोततत्तत्रयेतथा इदानींजपहोमा
भ्यांविधानेवदशंकर येनानुष्ठितमात्रेणमेदृभा
ग्योपिसिध्यति ॥ जयमितिसमस्तत्वेनेत्यर्थः श्रुत्वैव
प्रस्तुतरयिते ॥ श्रीभैरवउवाच तदेवाह ॥ शृणुदे
विप्रवक्ष्यामित्रिपुरामंत्रसाधनम् जपहोमविधाने
नसमीहितफलप्रदम् ॥ तत्रजपविधानमेवतावद
दाह ॥ चक्रमभ्यर्च्यविधिवत्सकलंपरमेश्वरि मा॰
ध्यंवाकेवलंदेविवाग्भमध्यगतेनवा तद्गृहेसंस्थि
तोमंत्रीसहस्रंयदिवाजपेत् ब्रह्मस्थःपरमेशानित
तोनंतफलंलभेत ॥ केवलंमध्यमितिमूलत्रिकोण
रूपमेवेत्यर्थः तत्रवाग्भवमनवमवक्राभ्यांशुद्धपवा
पूजनक्रमः प्रधानेहिकृतेयतःफलवान्भवतीति
किमन्येनाशुद्धत्वेनपूजनेनेत्यभिप्रायः वाग्भमध्यग
तमितिवाग्भेनवशिन्यादिदेवताष्टकात्मकांतरंगप

रिवाराधिकरणभूतेन समासेन चक्रेणोक्तं मा-
व्यागतेश्वरमित्यर्थः एवं साष्टारं स्वरमेवाभ्यर्चये।
दित्याशयः तदग्र इति तस्याभिभिर्विकल्पैः पूजितं
स्य चक्रस्य पुरस्तादित्यर्थः यदीतिदेनोवाग्रहणे।
न स्वल्पायास्यपि संख्यायाः स्वीकारः तेन शतादि
सहस्रं वा यतो जपेत्ततोनंतफलंस्यादित्यन्वयः
जपस्य चात्र साक्षाद्देवांगित्वस्यिनमिति हृद्यार्थास्यैरा
रटितमित्युक्तं तंमनस्य कुविकल्पविकल्पनेन ॥
अत्रैव पक्षांतरमाह ॥ ध्यानावाहनपूर्वं तेचक्रे तत्रस्थां
परमेश्वरीम् पूर्वोक्तध्यानयोगेन संचिंत्य जपमार
भेत् ॥ चक्रमिति द्विप्रकारमपि जपस्य चात्रांतेकं
रूपेणारंभरस्याह ॥ निगदेनोपांशुनावामानसे-
नापि सृज्यते ॥ निगदेन निस्सशब्देनेत्यर्थः यदुक्तं
आत्मानस्वरूपेणेयन्मानसो सोप्रकीर्तितः आत्मना
श्रूयते यस्तदुपांशुं विजानतः परेश्रूयते निगदे
विसर्गस्स स्तुतः तत्र कथं कियत्किंफलमि
त्याह ॥ पूर्वोक्तन्याससन्नद्धो मुद्रासन्नद्धविग्रहः मुक्ता
हारमयीस्फीतवैदूर्यमणिसंभवाम् पुत्रजीवकप-
द्माक्षरुद्राक्षस्फटिकोद्भवाम् प्रवालपद्मरागादिर
क्तचंदननिर्मिताम् कुंकुमागुरुकर्पूरमृगनाभिवि
भूषिताम् अक्षमालां समादाय त्रिप्रदक्षिणीकृतविग्रहः
स्ततमालंजपेदेविमहापापैः प्रमुच्यते ॥ पूर्वोक्तन्या

ससन्नद्धत्वाद्देवत्रिपुरीकृतविग्रहः श्रुत्वाकृतम् आदिशा
ष्टेनशंखादेर्ग्रहणम् नेननवैवेमिन वाच्यं नचस्मा
ध्यः पादमात्रभेदात् ॥ वामकत्वसिद्धिप्राप्त्ये मौक्ति
काः स्फटिकादिजाः वैडूर्यपद्मरागादिनानारत्नस
मुद्भवाः रक्तचंदननावापिकामनत्वप्रसादने पु
त्रजीवकपञ्चात् रुद्राक्षादिविनिर्मिताः निरंजन
/ महासिद्धिसुल्येनिवंशति ॥ तथा मुक्ताफलादिकवि
कमेकमष्टारदेवतास्तादौ ग्रंथेशार्दूलहारगदेवीपु,
पिपुत्रजीवाद्यं स्फटिकप्रवालपंकजरागाद्यं मध्य
चक्रदेवीपुकर्तव्यमलद्रुतंसाधारशोणचंदनज
भित्सकोवाविभागेपि नस्माध्यः नचपादमात्रभेदः
श्रोतत्वाभावात् इदानीं मुख्याघाः फलस्यचयघाय
घमालिकां दर्शयति ॥ लक्षद्वयेन पापानि सप्तजन्म
कृतान्यपि नाशयेत्त्रिपुरादेवीसाधकस्य न संशयः
जप्यात्लक्षत्रयं मंत्री प्रयतो मंत्रविग्रहः पातकं नाश
येदाशु सप्तजन्मसहस्रजम् जप्त्वा विद्यां चतुर्लक्षं म
हावागीश्वरो भवेत् पंचलक्षाद्बुद्रिद्रः साक्षाद्धेश्रव
णायते जप्त्वाषड्लक्षमेनस्यामहाविद्याधरेश्वरः ज
प्त्वैवसप्तलक्षाणि खेचरीमेलकं भजेत् अष्टलक्षप्र
माणंतजप्त्वा विद्यां महेश्वरि अणिमाद्यष्टसिद्धीशो
जायते देवपूजितः नवलक्षप्रमाणं तु जप्त्वा त्रिपुर
सुंदरीम् विधिवज्जापनेमंत्री रुद्रमूर्तिर्भवेत्परः ॥

रुद्रमूर्त्तिर्भवेद्वा स्वयं जयति ॥ कर्त्ता हर्त्ता स्वयं गो
प्ता लोके प्रतिहतक्रमः नित्यं प्रमुदितो वीरः स्व
च्छन्दगतिरीश्वरः ॥ भ[illegible]वतीनिशेषः ननु निगदा
दीनां त्रयाणां जपप्रकाराणां किमन्योन्यं कश्चिद
स्ति विशेषो न वेत्याह ॥ निगदेन यदा जप्तं लक्षं वो
पांशुनाकृतम् मानसेन महेशानि कोटिजापफ
लं लभेत् ॥ इह निगदेन यदीषत्सहस्रं तद्धि स्त्रिवांसा
धकेन जप्तं तत्कृतेनाव्ममात्रैं फलं लभेदित्यर्थः ।
यद्वा पांशुनाप्यजप्तं लक्षं तत्कृतं निगदापेक्षया लत
गुणं फलं लभेत् एवं मानसेनाप्यजप्तं कोटिगु
णमित्युत्तरोत्तरमेषां महत्त्वमर्थः इति तात्पर्यार्थः ।
देशभेदेनापि जपस्य विशेषमाह ॥ यत्र वा कुत्र चि
द्देशे लिंगवै पश्चिमाभिमुखम् स्वयंभूवाणलिंगं वा
इतरद्वापि संस्थिते तत्र स्थित्वा जपेद्रहः विपरीतकृत
विग्रहः ॥ इतरदिति सिद्धादिप्रतिष्ठितं अनेकप्रका
रं ॥ पश्चिमाभिमुखं लिंगयोनिस्थं परिकीर्तितम् स्व
द्रुयितिं इसंस्थाने स्वयं स्वाणवाचकम् इतरत्त्वं न
रात्तस्य भिन्नादिनेकप्रकारमनेकेषांगमेषु स्तीति
सावधाने योगिभिः स्वयमेव यावदुद्भवं यद्याकृति
ततपवाम्भूलम् व्याख्यातेनचवक्ष्यशेषार्थं यथाकथंचि
न्यु दितिरोम[illegible]प्रायेप्रनरतेह्यावर्णेनेडंराग्रहेनास्माक
मुभिनिवेशात्स्यात्तामू एवं किं स्यादित्याह ॥ ततो भव

वा॰
तं॰
९॰
60

त्रिदेवेशि मे लोकत्रामकोनरः ॥ एवमेतद्रूपसंहृत्य
स्त्रोमविधानमाह ॥ एवं जपेद्यथाशक्ति होमादौ सा
धकोत्तमः होमे ऊं यदि दशांशेन केन कथमित्याह ॥
ऊं स्तमे ब्रह्म हृत्तजेः ऊं स्तंभ ऊं स्हमे वां पित्रिमधमेर्य
थाविधि ॥ ब्रह्म हृत्ता याज्ञिकः पलाशादिः त्रिमधुति
शर्कराघृतं पयश्त्या दध्निकप्रकारं स्वयं भू ऊं स्तमे रि
तिपादेव मे रित्यर्थः यथाविधीति तत्र वत्पमाणऊं
उ ष्टकमध्यादेकं ऊं डे परदष्यावलोकाम्हे णसंप्रो वा॰
क्तोत्तिप्त्र संसेच्य से ऊं सो पत्तिप्य चत्वष्यण महत्तां र
वश्कल्पवत्रीकृत्यतेजः पुंजमयेः ऊं शैरेतं वं द्विरा,
त्याघ्ने विद्यार्थमेव त्वत्तास्तवामादिशक्तिं त्रयं त्यस्या,
मर्चयेत ततश्चतच्छयो नत्रिकोणमभि ध्यात्वा माया
बीजेनांविकामाकृष्यात्तनोपरि न्यस्य संहृत्याग्निमानी
यसंप्रोत्त्या मनी कृत्य संहृत्यश्रकवतुर्भिस्त्याप्य सव
क्रमेण त्रिरावृम्पतयो नो प्रतिष्पतयोनिम णसंप्रो त्रि॰
क्तदर्भैरा वृत्याग्निप्रत्वास्पृत्वा तावद्राप्रदर्शयेत्सापा
नंसवनसीमंतोन्नयनजातकर्मनामकरणान्यग
विपयेकोकाऊं स्वाहान्ताखवामतः शावशक्तिनया
दर्भोपयोग्रदेवोस्यापितोत्रवत्तुचौश्राज्यादिहोम
द्रव्यजातंचार्घ्यपाद्यविश्रुस्त्रोतत्रोनेवसंस्कृत्यसंस्कार
प्ररणाय प्रणीतादत्वाग्नेर्मानंरेवि स्मकामार्थो मंत्रवऊं
संस्मसमग्रमेव ऊं ऽंवक्तिवक्रनयाविभाव्यहोमं ऊं

र्यादिति विपरीतं समानतंत्रांतरोक्तं विधिमनतिक्र
मेत्यर्थः ॥ एवं कृते किं स्यादित्याह ॥ ततो भवति विधेयं
महाविद्योपवर्णनकी सर्वकामप्रदा देवि भुक्तिमुक्ति
फलप्रदा ॥ कुत्र चैतत्कुर्यादित्याह ॥ योनिकुंडे भगां
के वा वर्तुले वार्धचंद्रके नवत्रिकोणचक्रे वा चतुरस्रे,
ऽष्टपत्रके ॥ भगांकश्चतिस्रश्रे नवत्रिकोणचक्रश्चतिस
माहारे हंदः अष्टपत्रकश्च षोडशदले पद्मे न न्वेके नैव ।
कुंडे न होमसंपत्तिरिति किं मुख्यानां निर्देशेनेत्याह ॥
योनिकुंडे भवेद्वाग्मी भगांके कृष्टिरुत्तमा वर्तुले तु
भवेल्लक्ष्मीरर्धचंद्रे त्रयं लभेत् नवत्रिकोणकुंडे तु वे
चनं चैव प्रपद्यते चतुरस्रे भवेच्छांतिर्लक्ष्मीपुष्टिरारोग्यता
पद्मांके सर्वसंपत्तिरचिरादेव जायते चक्रे षट्कोणे
सुभगे सर्वसिद्धिर्न फलं लभेत् ॥ एवं होमद्रव्यभेदा
दपि फलभेदो भवेदित्याह ॥ मल्लिकामालतीजातीपु
ष्पैराज्यपरिप्लुतैः कृतैर्भवति वागीशो मूकोपि परा
मेश्वरि करवीरजपाशालिश्रीमधूकानि पार्वति कृ
त्वाकर्षयते मंत्री स्वभूपानां तु योषितः चंद्रकालरि·
कामिश्रं कृत्वा कुंकुमं भवी श्वरि कृत्वा कंदर्पसौभाग्या
त्समो भाग्याधिको भवेत् पंचकं पाटलादीनि कृत्वा वै
श्रियमाप्नुयात् श्रीखंडमगुरुं चापि कर्पूरं रसं घृत
म् कृत्वा पुरपुरंध्रीणां देवि वित्ताभको भवेत् कृत्वा प
लं त्रिमधुसंकृत्वा सततनामहेश्वरीं खेचरो जायते र

वा॰ तं॰ ९१

विज्ञानाकं चतुष्टये तदादिपिमप्रतीरमिश्रोल्लाज्ञा
महेश्वरि ज्ञात्वा न वाप्यते शेषैः कालमन्वभयादिभिः ॥
चतुष्टयेन कं गत्वा त्रिमधुकं कृत्वा महेश्वरी समत्वा पलं
कृत्वा खेचरो जायते इत्यन्वयः इह भावार्थः संप्रदायार्थो
निगर्भार्थश्च कौलिकः तथा सर्वरहस्यार्थो महातत्त्वा
र्थ एव च एवमेतन्महेशानि षड्विधं पारमेश्वरम् व्या
ख्यानं सर्वतन्त्राणां पारंपर्येण लभ्यते इत्याद्युक्तं व्या
ख्यानं प्रतिपदं बोधात् क्रियमाणे ग्रन्थविस्तरादानमा
त्रफलमिदानीं तात्पर्यमात्रमत्रोच्यते तथा हि भावा
र्थस्तावत् यत्रयादशिववर्तितमुत्तरार्थमात्रं स एव च
वाच्यत्वेष्याम्नानादिप्रतिपादनपरतया महावीर्यर
पः शिववाक्याविसंवादितामाददानो गुर्वाद्युतवा
तीतः संप्रदायार्थः इत्युच्यते यथात्मा ज्ञातव्यो मन्तव्य
इति सकलहि भातो यमात्मेति इदं च द्विविधमपि व्या
ख्यानं वर्णयात्माणवोपायकथं तैव इदं नाम चात्र सकल
हि भानत्वादेव स्वात्मने नावभासमान शिवैकरूपस्या
त्मनो ज्ञात्रेकरूपत्वात् ज्ञानबोधमित्यादिस्ते यो दित इदं
ता परामर्शो भवितमर्हतीति स एव स्वात्मन्याम्नातमा
त्मानं स्वान्तेप्यादृढयाप्मनः प्रभृतीश्वादिसंकल्पैर्निर्मा
य व्यवहारये दित्यादिरीत्या प्रमात्रेकरूपतामुपरित्य
जन्नपि स्वात्मनि प्रमेयतामवभासयति येनैवं परामृ
ष्टाताम्रहोद्भूतसहजत इति भाव्यतामवलंबमानः शि

वोयमिति गर्वादिभेदविभिन्नस्य शुद्धात्मनो गोचरता
मियादित्यारतयानिगर्भे शाद्वयपदिष्टो यं तृतीयः
प्रकारः ॥ एवमात्मैव सर्वभावेषु स्फुरन्निर्हेतनचिद
पुः श्रुनिरुद्धेच्छाप्रसरः प्रसरद्दृक्क्रियः शिव इति तथा
त्वात्मैव सर्वं जन्तुनामेक एवमहेश्वरः विश्वरूपोह
मिदमित्यखंडामर्शो हं हि नश्यादि श्रीमत्सर्वेश्वरादि
शब्दैर्वेविधशास्त्रात्मा सर्वासुपरिमितात्मसंवेदनद्रा दृ·
त्रु· पास्वपिदशापरादृपराम [illegible] मयप्रकाशात्मकसंवि
त्तिमात्ररूपतया परामृश्यमानः प्रयत्नं विनापि शि
वएवपरस्सहजमेव स्वं मासादयेदिमयं ऊलमात्म
वि· स्वरूपं [illegible] त्यात्मरूपे ऊले भावान्कोलिकशब्दव्यपदे
श्यत्वं तथ्य इत्येतद्यपि प्रकारद्वयं विकल्पसंक्रिया
रूपतया शाक्तोपायात्मकम् एवमप्येव यथाय
थं परप्रकर्षप्राप्तिरोहात् ततः स्फुटतमोदारता
रूप्यपरिहृहिता संविदस्येति विमलमविकल्पस्वरू
पतामित्यादिदृशा स्वयमेवात्मा सातत्याकारलतणम्
[illegible] विकल्पात्मकं प्रत्ययं यद्द्याद्विति ग्रस्तजनात्संवेद्य
त्वाद्धृत्यशाद्वाभिहितः [illegible] भवोपायात्मा पंचमः एव
मयनोपि भावनावत्नात्परां काष्ठामपि नित्यपि
पिंडे सदसदादिसकलकलनाकलंकोन्मुक्तसंवि
न्मात्रमयीस्थितिमासादयन्नवरः स्फुररूपमपि भाव
मेडले तेषामिदं समाभाति सर्वतोभावमंडलम् पु·

वा॰
तं॰
९२

रस्यमेवसंवित्तिभैरवाग्निविलापितमित्याशुक्रमस्वरूः
पपरमा॰ मयतामास्थितः सर्वतएवानन्यापेक्षम
वभासते इतिव्याख्यातायाः स्थितेरूपदिवर्णितादः
नन्यातिशायनथाचापरमतत्वार्थशब्दपरामर्शः यद्व
इति ॥ यदागमः ॥ अतत्वार्थोहिभावार्थः केवलः प
रमेश्वरि संप्रदायोमहावीर्यरूपोगुरुमुखेस्थितः ॥
निगर्भोपिमहादेविशिवयुर्वात्मगोचरः कौलिकः
स्वात्मसंवित्तियात्मसंवित्तिपूर्वकः रहस्यार्थोमहाग्र
मःसद्यःप्रत्ययकारकः महापरमतत्वार्थः परमा
त्मवदास्थितः शिवयुर्वात्मसंवादरूपेणार्थोवभा
सकः निरस्तसर्वसंकल्पविकल्पस्थितिपूर्वकः वि
द्यापीठनिवेशुसंस्थितः पिंडसिद्धिरितिइति षडर्थांश्चप्रा
यशःसर्वत्रैवसंभवेपि एकएववह्निर्वा र्थोवास्य
शास्त्रेषूपलभ्यते शाब्दालंकारसारोक्तिसंस्काररचना
त्मकः भावार्थःसंप्रदायश्चद्विकशास्त्रेषूपलभ्यते भावा
र्थःसंप्रदायार्थोनिगर्भार्थश्चकौलिकः तथासर्वरह
स्यार्थस्तत्राणांपंचरूपिणाम् भावार्थःसंप्रदायार्थो निगर्भार्थश्च कौलिकः
तथासर्वरहस्यार्थो महातत्वार्थएवच महातात्पर्याणिवेदषट्कं तत्रैत्रपार्व
तीत्यादिनाश्लोकाभिप्रायेणतत्रतत्रनेयत्येतावस्या
नमुक्तमित्युक्ते अनुन्मीलितमार्गोन्मीलनचापलेन
तदेवमेतद्यथासंभवंतत्रतत्रस्वयमेवा लम् य
त्मनरत्नपरीक्षणमस्तवणककलाजन्यायेनतत्रभावार्थः

शिवशास्त्रार्थसंवादेमहागुरुमुखस्थितः भावार्थः संप्रदायार्थो निगर्भार्थकौलिकास्थितः
व्याख्यातंत्रिविधंदेवि त्रिकशास्त्रेषुलभ्यते ॥ २

संप्रदायार्थनिगर्भोपास्सान्तर्निकेभ्यः प्रदर्शपिते,ते।
स्य च भावार्थे प्राच्या अस्मत्समानकालीनाश्च बहु
वो विस्तरतः कृतप्रमारम्भे संप्रचितप्रक्रियोन्तर
मात्रदिशा लेशेन प्रकाश्यत इत्युद्देशानन्तरं ग्रन्थप्र।
तिज्ञाय कौलिकार्थरहस्यार्थतत्त्वार्थास्तत्सामरस्य
मय य स्वात्मसंवित्तिनिर्वेधनतया स्वयः प्रत्ययकारा
कतया विकल्पविलयाधायित्वेच भगवता प्रति।
पादितात्वस्पशेन शोद्देवशास्त्रान्व्याख्याय च महाप्र।
भुभिः केषांचिदपश्चिमजन्मनां स्वत्वपरम्परेवरह
सि प्रकाशनीया इति लब्धलिपिनिवेशमहाप्रत्य।
वाये प्रवर्तत इति क्वचिदक्षरानिनिर्वेधनमेतन्ना
ममात्रं चाभिहितं तत्सर्वमनवबोधप्रच्छादनपरा।
गुरुप्रवरेऽयरस्यमांकारमात्रमेवेत्युपरम्यत इति शि
वम् ॥ पंचमः पटलः ५ ॥ उच्छिन्नोच्छिन्नमनिय
तेऽकृतक्ष्मनकृतक्ष्मन यथागुरुमुखं किंचिदेतद्व्याहृ।
तमल्पकम् सर्वतः कण्डङ्क्षिण शास्त्रार्थवर्त्मना के
नतावन्निमितेनकैरण्येन द्विवेचितम् पितृपिता
महकलितकल्पनारसमहोदधिमात्रकटाक्षाया।
विहतमप्यपरैर्नयथार्थतां स्तुतवद्धिकलबुद्धिता।
यागतम् ॥ अतः ॥ श्रीमद्गुरुवरादेनदत्पार्थयथा
र्थतः मयाजयपरथेनैवं किंचिदेतमुपचितम् तत्त
णस्सावधानव्यमत्रसद्भिरवाप्तया प्रविचार्यैववक्त

वा॰ व्योनदोषोनगुणःपुनः ॥ इतिश्रीजयरथकृतेश्री
तं॰ वामकेश्वरमतविवरणेसंपूर्णंसिद्धिरस्तु ॥
९३

63